

64237

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALVETİLERDE MÜSİKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AŞKIM GÜNEY

TC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANLARI ENSTİTÜSÜ

T 64237

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 17 Ocak 1997
Tezin Savunulduğu Tarih : 3 Şubat 1997

19. II. 1997

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Alâeddin YAVAŞCA
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Nevzad ATLIĞ
Prof. Dr. Selahattin İÇLİ

[Handwritten signatures and initials]

OCAK 1997

ÖNSÖZ

Dünyada bütün mûsikîlerin kaynağı dinî mûsikîdir. İlk çağlardan bu yana bütün medeniyetler mûsikîlerini ilk önce adını bile koyamadıkları fakat doğanın bütün dengesini sağlayan kutsal bir varlığa, Allah'a yapmışlardır. Türk mûsikîinde de bu çok farklı değildir. Bizim mûsikîmiz de varlığını dinî mûsikîye borçludur.

Tezin konusu olan "Halvetîlerde Mûsikî", dinî mûsikî içinde yer alan tarikat mûsikîsinin önemli kollarından birini teşkil eder. Bu tezin meydana gelmesinde rahatsızlığına rağmen büyük sabır, istek ve şevkle desteğini, bilgisini aktaran Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı Başkanı Sayın Safer Dal'a; bilgisini, emeğini ve çok kıymetli vakitlerini bana ayıran İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu Sanatçı Müdürü, Sayın Ömer Tuğrul İnancer'e; saygı değer hocam, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca'ya; kendi özel notlarını benimle paylaşan değerli hocam Sayın Doç. Yalçın Tura'ya; Halvetîlerle ilgili notaların seçiminde, bulunmasında ve kontrolünde büyük emeği geçen Sayın Cüneyd Kosal'a ve geçtiğimiz günlerde aramızdan ayrılan, bizlere dinî mûsikî konusunda bilgi ve sevgisini aktaran, tezin temelinde katkıları bulunan, her zaman rahmetle anacağım değerli hocam Sayın Bekir Sıdkı Sezgin'e teşekkürü bir borç bilirim.

OCAK, 1997

Aşkım GÜNEY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
BU TEZDE KULANILAN KISALTMALAR	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	xi
BÖLÜM 1: GİRİŞ	1
1.1.- DİN VE MÜSİKÎ	1
1.2.- TARİKAT VE MÜSİKÎ	3
1.3.- TARİKAT ÂYİNLERİ	4
1.4.- ZİKİR	5
1.5.- ZÂKİRBAŞILIK	6
1.6.- TARİKATLARDA MÜSİKÎ FORMLARI	8
BÖLÜM 2: HALVETİYYE TARİKATI	10
2.1.- HALVETÎLİK	10
2.2.- HALVETİYYE TARİKATINDA SİLSİLE	12
2.3.- HALVETİYYE TARİKATINDA ŞUBELER	13
2.4.- HALVETİYYE TARİKATININ KOLLARI	13
BÖLÜM 3: HALVETİLERDE MÜSİKÎ	20
3.1.- HALVETÎLİKTE ZİKİR VE MÜSİKÎ	20
3.2.- SÛNBÛLÎLİKTE ZİKİR VE MÜSİKÎ	23
3.3.- ŞABANÎLİKTE ZİKİR VE MÜSİKÎ	25
3.4.- CERRAHÎLİKTE ZİKİR VE MÜSİKÎ	27
3.5.- SİNANÎLİKTE ZİKİR VE MÜSİKÎ	28
3.6.- UŞŞAKÎLİKTE ZİKİR VE MÜSİKÎ	28
3.7.- EVRÂDİ CERRAHİYYE VE OKUNUŞU	29
BÖLÜM 4: HALVETÎ BESTEKÂLAR	36
4.1.- HALVETÎ BESTEKÂLAR	36

4.1.1.- BEZCİZADE ŞEYH MEHMED MUHYEDDİN	36
4.1.2.- KOĞACIZADE ŞEYH MEHMED	37
4.1.3.- HATİP ZÂKİRÎ HASAN EFENDİ	37
4.1.4.- YAKÛBZADE ŞEYH MEHMED	39
4.1.5.- NEFES ANBARI ŞEYH OSMAN	40
4.1.6.- HAFİZ POST	41
4.1.7.- ŞEYH MEHMED NAZMÎ	44
4.1.8.- ÇÂLÂK ŞEYH AHMED EFENDİ	45
4.1.9.- ZÂKİRBAŞI AHMED ÇELEBİ	46
4.2.- GÛLŞENÎ BESTEKÂRLAR	46
4.2.1.- ŞEYH ÖMER RÛŞENİ	46
4.2.2.- KEFELİ DERVİŞ ABDİ	47
4.2.3.- ALİ ŞİRUGANİ	48
4.2.4.- ABDÛLGANİ EFENDİ	63
4.2.5.- EDİRNELİ SALİHZADE	63
4.3.- SÛNBÛLÎ BESTEKÂRLAR	63
4.3.1.- ABDÛLKERİM	63
4.3.2.- NAKŞÎ İBRAHİM	64
4.3.3.- KENZÎ HASAN EFENDİ	64
4.3.4.- BUHURÎZADE ŞEYH ABDÛLKERİM EFENDİ	66
4.3.5.- ŞİKÂRÎZADE AHMED EFENDİ	67
4.3.6.- MUTAFZADE AHMED EFENDİ	69
4.3.7.- HAKKÂK HAFİZ ABDİ	70
4.3.8.- BALAT ŞEYHİ KEMAL EFENDİ	71
4.3.9.- KUTBÎ EFENDİ	71
4.3.10.- ŞEYH MEHMED SİNAN DEDE EFENDİ	72
4.4.- ŞABANÎ BESTEKÂRLAR	72
4.4.1.- ŞEYH MUSTAFA ZEKÂ YÎ EFENDİ	72
4.4.2.- HAFİZ HACI NÂFİZ BEY	73
4.4.3.- ŞEYH İHSAN (İYİSAN) EFENDİ	75
4.5.- NASUHÎ BESTEKÂRLAR	75
4.5.1.- ŞEYH MEHMED TULUÎ EFENDİ	75

4.5.2.- İBRAHİM AĞA	76
4.5.3.- ŞEYH MES'UD EFENDİ	77
4.5.4.- ŞEYH SAİD (ÖZOK) EFENDİ	77
4.5.5.- ZEKİ ARİF ATAERGİN	78
4.6.- RAUFÎ BESTEKÂRLAR	79
4.6.1.- SERVET EFENDİ	79
4.7.- CERRAHÎ BESTEKÂRLAR	80
4.7.1.- EYYUBÎ MEHMED EFENDİ	80
4.7.2.- EĞRİKAPILI ŞEYH MEHMED EFENDİ	81
4.7.3.- MUZAFFER OZAK	81
4.8.- SİNANÎ BESTEKÂRLAR	84
4.8.1.- HAFİZ ABDÜLLÂTİF ALİ EFENDİ	84
4.8.2.- ÜMMÎ SİNANZADE HASAN	85
4.8.3.- BAHÇEVANZADE ALİ ŞEHRÎ	85
4.8.4.- ŞEYH ŞUAEDDİN EFENDİ	86
4.8.5.- ZÂKİRBAŞI FEHMÎ EFENDİ	86
4.9.- UŞŞAKÎ BESTEKÂRLAR	87
4.9.1.- HÜSEYİN SEBİLCİ (OKURLAR)	87
4.10.- MISRÎ BESTEKÂRLAR	89
4.10.1.- KARAOĞLAN MUSTAFA	89
4.11.- SİVASÎ BESTEKÂRLAR	90
4.11.1.- DIRAMAN ZÂKİRİ AHMED VEKFÎ EFENDİ	90
4.12. HALVETÎ MÛSİKÎSİNASLAR	90
4.12.1.- TOPHANELİ MAHMUD EFENDİ	90
4.12.2.- BURSALI EBU BEKİR	91
4.12.3.- FETULLAH ÇELEBİ	91
4.12.4.- ŞEYH MÛSTAKİM	91
4.12.5.- EDİRNELİ ŞABAN DEDE	92
4.12.6.- ŞEYH HASAN EFENDİ	92
4.12.7.- İMAMZADE EFENDİ	92
4.12.8.- ŞEYH HASAN EFENDİ	92
4.12.9.- MUSTAFA DEDE	92

4.12.10.- MEHMED NURİ EFENDİ	93
4.12.11.- HACIKADINLI NURİ EFENDİ	93
4.12.12.- ŞEYH HAMDULLAH	93
4.12.13.- ŞEYH SALİH EFENDİ	93
4.12.14.- YORGANCI ŞEYH ÖMER EFENDİ	94
4.12.15.- ŞEYH HAFİZ MEHMED EFENDİ	94
4.12.16.- ŞEYH MUSTAFA	94
4.12.17.- KUTUCU ŞEYH ALİ	94
4.12.18.- KISIK MUSTAFA EFENDİ	94
4.12.19.- ŞEYH HAFİZ MAHMUD	95
4.12.20.- MEHMED NURİ EFENDİ	95
4.12.21.- HATİB HAFİZ MAHMUD EFENDİ	95
4.12.22.- HÜSEYİN HÜSNİ EFENDİ	95
4.12.23.- ŞEYH MUSTAFA EFENDİ	96
4.12.24.- SİYAHİ ŞEYH SALİH	96
4.12.25.- HAFİZ RESMİ EFENDİ	96
4.12.26.- K.M.PAŞALI ŞEYH HAFİZ HÜSEYİN EFENDİ	96
4.12.27.- MALAK HAFİZ	96
4.12.28.- HAKKI DEDE	97
4.12.29.- GÜL ALİ DEDE	97
4.12.30.- ŞEYH MUSTAFA EFENDİ	97
4.12.31.- ŞEYH İBRAHİM ETHEM EFENDİ	97
4.12.32.- SİNAN EFENDİ	97
4.12.33.- HAFİZ SADEDDİN EFENDİ	98
4.12.34.- ŞEYH NİDA EFENDİ	98
4.12.35.- NECMEDDİN EFENDİ	98
4.12.36.- HAFİZ İSMAİL	98
4.12.37.- ŞEMSEDDİN EFENDİ	99
4.12.38.- ŞEYH MEHMED RIZA EFENDİ	99
4.12.39.- KANBUR HAFİZ	99
4.12.40.- NURULLAH (KILIÇ) EFENDİ	100
4.12.41.- ŞEYH İBRAHİM FAHREDDİN (ERENDEN) EFENDİ	100

4.13.- MUHİBBÂN	101
BÖLÜM:5 HALVETÎ BESTEKÂRLARIN ESERLERİNİN NOTALARI	106
5.1.- "SAFHA-YI SADRINDA DAİM AŞIKIN EFKÂRI HÛ" HÛSEYNÎ İLAHÎ	107
5.2.- "UŞŞAK SALÂVAT-I ŞERİFE"	109
5.3.- "UŞŞAK SALÂVAT-I KEMALİYE "	110
5.4.- "HALK İÇRE BİR ÂYİNEYİM" NÜHÜFT DURAK	111
5.5.- "ÇÜN BAHAR İRÛP ŞEÇERLER SEBZ-Ü REVNÂKGİR OLUR " ACEM AŞİRAN DURAK	113
5.6.- "BEN BENDE BULDUM ÇÜN HAKK'I" SEGÂH DURAK	114
5.7.- "ZAHİD BİZE TÂN EYLEME" UŞŞAK İLAHÎ	116
5.8.- "SALAT-I ÜMMİYE" SEGÂH	117
5.9.- "MİLK-İ BEKÂDAN GELMİŞEM" GERDANIYE İLAHÎ	118
5.10.- "VAKTİ SEHERDE AÇILA PERDE" NEVA İLAHÎ	120
5.11.- "ÇALABIM BİR ŞAR YARATMIŞ İKİ CİHAN ARESİNDE" ACEM İLAHÎ	121
5.12.- "HADDEN AŞDI İŞTİYAKIN" BEYATİ İLAHÎ	122
5.13.- "VASİL OLMAZ KİMSE HAKK'A" GÜLİZAR İLAHÎ	123
5.14.- "MAHFEL SÛRMESİ" SABA	124
5.15.- "EY ŞEHİD-İ KERBELÂYA AĞLAYAN" RAST AŞİRAN İLAHÎ	127
5.16.- "HAKDAN GAYRI SEVGİLİ KÜLLİ YALANDIR, YALAN" RAST CUMHUR İLAHÎ	128
5.17.- "FAHR-I ÂLEM MAHREM-İ RAZ OLDUĞU ŞEBDİR BU ŞEB" ARAZBAR TEVŞİH	129
5.18.- "BEN YÜRÜREM YÂNE YÂNE" ACEM BUSELİK İLAHÎ	130
5.19.- "NEYLEYEYİM DÜNYAYI GEREK" UŞŞAK İLAHÎ	131
5.20.- "EY NÜBÜVRET TAHTININ ŞÂHİ" HÜZZAM TEVŞİH	132
5.21.- "YAR YÜREĞİM YAR" ŞEHAZ BUSELİK İLAHÎ	133
5.22.- "EL MEDED PİRİM EFENDİM" UŞŞAK İLAHÎ	134
5.23.- "BEN BENDE BULDUM ÇÜN HAKK'I" SEGÂH DURAK	135
5.24.- "GÖSTER CEMALİN ŞEM'İNİ" UŞŞAK İLAHÎ	136

5.25.- "FARİĞİZ NAKŞ-I SİVÂDAN NAKŞİBENDİLERDENİZ"	137
DÜĞÂH CUMHUR İLAHÎ	
5.26.- "AŞIKIN MAKSUDU OL MAHBÛ-I BÎ-HEMTÂ İMİŞ"	138
MUHAYYER İLAHÎ	
5.27.- "BEN NAR-I AŞKA HOŞ YÂNE GELDİM" TAHİR İAHÎ	139
5.28.- "HALET İLE BANA BİR HAL GÖRÜNDÜ" NEVA İLAHÎ	142
5.29.- "CANIM KURBAN OLSUN SENİN YOLUNA" EVİÇ İLAHÎ	143
5.30.- "PADİŞAHA AŞKINI HEM-HANE KIL"	144
BESTENİGÂR İLAHÎ	
5.31.- "GAFLET UYKUSUNDA YATAR UYANMAZ"	145
RAST İLAHÎ	
5.32.- "BU ŞEB HURŞİD-İ EVRENG-İ RİSALET GELDİ	146
DÜNYAYA" RAST TEVŞİH	
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	148
KAYNAKLAR	152
ÖZGEÇMİŞ	155

BU TEZDE KULLANILAN KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser.
c.c.	Celle Celâlûhu
c.	Cilt
h.	Hicri
İ.T.Ü.	İstanbul Teknik Üniversitesi
m.M	Miladi
ö.	Ölümü
s.	Sahife
(S.A.V)	Sallahu Teala Aleyhivesellem
T.M.D.K.	Türk Mûsikisi Devlet Konservatuarı
v.	Vefat

ÖZET

Dinî Türk Mûsikîsi yapı itibariyle Türk adetlerinin, Türk duygusunun, inancının ve düşüncesinin yansımadır. Türkler mûsikî yaparlarken tüm duygu ve düşüncelerini dinin emrinde ve dinî duyguların dile getirilmesinde kullanmışlardır. Bundan dolayı Dinî Türk Mûsikîsi, Türk Mûsikîsinin esas yapısını oluşturmakla beraber çok önemli ve güzel bir özelliğe de sahiptir.

Tezin konusu olan Halvetîliğin kökleri aslında Horasan ekolüne bağlıdır. Fakat Türk kökenli olup Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına ve Arabistan'a yayılan yegâne tarikat olmanın verdiği özelliği taşır. Böylelikle Türk adet, duygu, inanç, düşünce ve mûsikîsinin yayılmasında önemli bir görevin de öncülerinden olmuştur. Halvetîlik devrânî bir tarikattir. Tüm eserlerinde devrânî olmanın verdiği özelliklerle, bir devrânîlik ve devrâna uygun gizli bir ritm vardır.

Bu araştırma dört ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Din ve Mûsikî bahsiyle beraber, dinî mûsikî de en önemli payı teşkil eden, Tarikat ve Mûsikî, Tarikat Âyinleri, Zikir, Zâkirbaşılık ve Tarikatlarda Mûsikî Formları'ndan bahsedilmiştir.

İkinci bölümde Halvetîyye Tarikatı ele alınıp, tarihi çerçevesi içerisinde Hazreti Muhammed Mustafa'dan (S.A.V) itibaren Halvetî Tarikatının kurucusu olan Şeyh Ebû Abdullah Siracüddin Ömer'e (K.S) kadar silsile yazıldı. Daha sonra ise Halvetiyyenin dört ana şubesi ve bu şubelerden ayrılan kırkdört kol elde edilen kaynaklar çerçevesinde bu bölüme yerleştirildi.

Üçüncü bölümde Halvetîlikte, Sünbülîlikte, Şabanîlikte, Cerrahîlikte, Sinanîlikte ve Uşşakîlikte zikir, mûsikî ve devrân konuları ele alındı. Bu bölüme

bestesi bulunamayan ve kaynaklarda özel besteli olarak tabir edilen Evrâdı Cerrahiyye ve okunuşunun örnek olarak yazılmasıyla son verildi.

Dördüncü bölümde Halvetî tarikatının kollarına mensup bestekârların hayatına geçilmiş, daha sonra tesbit edilen Halvetî zâkîr, zâkirbaşı, mûsıkîşinaslar ve devrânîler ile beraber Halvetî tarikatına muhibbi olan bestekârlar mevzuunu işleyen Muhibbân adlı konuya yer verilmiştir.

Son bölümde öncelikle Sünbülî tekkelerinde yüzyıllardır okunması bir gelenek haline gelen “Sahfa-yı sadrında daima aşkın efkârı hû” adlı hüseyini ilahînin notasına yer verilip, tüm tarikatlarda okunmasına rağmen Halvetîlerde daha çok okunan Uşşak Salâvat-ı Şerife ile Uşşak Salâvat-ı Kemâliye’nin notları neşredilmiştir. Zikir aralarında okunan meşhur duraklardan sonra her halvetî bestekârın şayet varsa elde edilen bir bestesinin örneği de sırasıyla bu bölüme yerleştirilmiştir.

İncelemeler sırasında bestekârların eğitimini de mensup oldukları tekkelerde tamamladıkları gibi bilinen bir gerçekle karşılaşılmıştır. Halvetî Tarikatı bu eğitim kurumlarının en önemlisi ve en değerlisidir denilebilir. Bu tarikat Hafız Post, Hatib Zâkirî Hasan, Abdülgani Gülşenî, Kenzî Hasan, Ümmi Sinanzâde Hasan, Karaoğlan Mustafa, Draman Zâkirî Ahmed Vekfi Efendi,...gibi dinî mûsıkîsinin yanında din dışı mûsıkîye de hizmet eden önemli mûsıkîşinasları içinde barındırmış, ve yaşatmıştır. Hatta o devirlerde bir mûsıkîşinasın varlığını göstermesi tarikat mensubu olmasına, tasavvufî ve mûsıkî eğitiminden geçmesine bağlı olması kanaati de güçlenmiştir. Kısacası o günlerin tarikatları bu günün birer konservatuarlarıydı denilebilir.

Sonuçlar ve öneriler bahsinde ise bu araştırmanın sonunda elde edilen bilgiler, bugünün düşünce yapısı içerisinde değerlendirilmiştir.

SUMMARY

In the early times all civilisations made music for a holy being which they couldn't even name at first, God. For this reason religion is the reference and source of all music. Jewish, Christian or Muslim, they tried to show their love and belief in God with the accompaniment of beautiful sounds. They communicated their feelings and wishes to God in this way. Today, music belonging to sanctuaries like churches or mosques has taken the place of this old harmony of sounds that used to serve people's beliefs in the ancient times.

Even today there is dispute about religious music in Islam. Some consider music as something banned by God. However it is known that Mohammed gave great importance to vocal music and commanded that the Koran be read or sung according to some rules of aesthetics.

The aim of religious music is not music itself, but worship. Therefore Turkish Religious Music has been merely the reflection of Turkish traditions, emotions, beliefs and philosophy. In short, the Turks have used music for the expression of religious feelings and this music is very significant to each member of the society.

"Tarîk" is an Arabic word meaning path and the path is taken in Islamic mysticism (sufism) is called "tarîkat" ("sect" in English) . There are many sects in Islam. Their mission is to teach people about beliefs and proper ways of worship. These sects carry the names of their founders. The subject of the thesis is the music of the Halvetî sect. Eventhough Halvetî music has been chosen as the subject, in fact there are no significant differences between the music of sects. This choice was made only to be more specific and to be able to go into detail.

In the first part of the research, the importance of music in religion and the relationship between music and sects was studied. Especially in the seventeenth century many sanctuaries which belonged to sects (“tekkes”), were established all over the Ottoman Empire. As new tekkes were established, the culture, literature and music of the sects spreaded.

Each sect has a ritual of its own. These rituals are started with “evrâd”. Evrâd is the plural form of the Arabic word “vird” meaning “a prayer which is said frequently”. Most of these prayers which are written down by “pîr”s or other important people in the sect, were also put to music, but none of the composers are known.

After the “evrad” comes the “zikir” (Dhkir). In sufism, Dhkir is the repetition of God’s name and it is the basis of all the rituals in the sects.

While the dervishes are in the act of Dhkir, the “zâkirbaşî” who is the conductor of the ritual, is the most important person. Zâkirbaşîs have to have talent for music, a good voice and they have to know thousands of pieces of music by heart.

After the importance of rituals was stated, the information on ilahi, sugh tevşih, na’t and durak which are the most common forms was presented and this part was ended.

In the second part, the subject was the Halvetî sect. Şeyh Ebu Abdullah Siracüddin Ömer was the founder of this sect. He was also known as Ömer-ül Halvetî because he liked among all the other kinds of Dhkir, “halvet” best. That’s why this sect was called Halvetî. As the result of a number of researches it was revealed that forty-four subdivisions were formed in this sect. However the Halvetî sect was studied as a whole in the thesis.

In the third part, music of the Halvetîs was studied. The Halvetîs practiced an open and oral kind of Dhkir. The most important characteristic of their ritual is that it is “devranî”. “Devranî” is “rotational” in English and this kind of Dhkir was only practiced by the Halvetîs and another sect which is the synthesis of the Halvetî and the Kadirî sects, the Eşrefî sect. By holding hands and putting their arms around the person next to them the Halvetîs form a circle which turns as people step to the left altogether. There might be slight differences among the divisions of the sect but actual form of the “Devranî” is this way.

During the “devrân” God’s names are repeated (Dhkir) and during the rest poetry is read. To be able to read rituals one must know a lot about music and rhytm. In these rituals percussion instruments like bendir, halîle, kudüm, nevbe are played. Also ney is played during the Dhkir. Halvetîs are the people who contributed most to religious music in Turkey.

The same kind of “devranî” ritual is also practiced in the Sünbülî sec. Sünbülîs have a special “salât” called “Sünbülî Salât”. Another unique characteristic of this subdivision is that in a gathering place (dergâh) in Kocamustafapaşa from 1495 until 1925 (for 430 years) the same psalm was sung every week. The notes of the piece “Safha-ı sadrında daim aşıkın efkârı Hû” is one of the contents of the thesis.

Although the same “devranî” ritual is also practiced among the Şabanîs, they have a special kind of Dhkir called “Darb-ı esmâ”. An example of “Salât-ı Şerife” of the Nasuhîs is included in the thesis.

After the Dhkir and music of Cerrahîs, Sinanîs and Uşşakîs are explained, “Evrâdı Cerrahiyye” which belongs to the Cerrahîs and the way it is read is given as an example.

The fourth part of the thesis is on the Halvetî composers who could be found out about. A short biography and a list of the works of each composer is included.

Throughout centuries groups of people changed the subdivisions they belonged to very frequently. Therefore it is hard to find evidence as to which composer belongs to which subdivision. These composers were studied in these categories: Gülşenî, Sünbülî, Şabanî, Nasuhî, Raufî, Cerrahî, Sinanî and Mısırî. An example of the works of each composer (if any found) was included in the thesis. This section was continued with information on the famous musicians “zâkirbaşî”s and ritual leaders of the sect. Most of these people are thought to be composers too, but this hypothesis hasn’t been proven. Most of the religious music is anonymous because of the composers’ sufist education. It is very important to lose one’s own identity in the whole universe and become a part of the macrocosmos (God). That’s why the composer’s name was nothing to the Sufist.

Turkish Religious Music is not only the music of Halvetîs. All sects are related to each other. For instance the poem written by a Mevlevî was composed by a Celvetî, or a Kadirî hymn is sung in the rituals of the Bayramî sect. This kind of cultural relations gone on for centuries and the people who sympathised with different sects were called “muhibbân”. Under the title of “Muhibban” a few names were studied.

In the last section, it was concluded that music is a very important element of religion. In sects, music’s aim is to lead to the Dhkir whether it is “devrân” or “kıyâm”. Ritual is the reason for music.

The music of the sects is the basis for the Turkish music today. The sects’ meeting places were the conservatories of today.

After the Dhkir and music of Cerrahîs, Sinanîs and Uşşakîs are explained, “Evrâdî Cerrahiyye” which belongs to the Cerrahîs and the way it is read is given as an example.

The fourth part of the thesis is on the Halvetî composers who could be found out about. A short biography and a list of the works of each composer is included.

Throughout centuries groups of people changed the subdivisions they belonged to very frequently. Therefore it is hard to find evidence as to which composer belongs to which subdivision. These composers were studied in these categories: Gülşenî, Sünbülî, Şabanî, Nasuhî, Raufî, Cerrahî, Sinanî abd Mîsrî. An example of the works of each composer (if any found) was included in the thesis. This section was continued with information on the famous musicians “zâkirbaşî”s and ritual leaders of the sect. Most of these people are thought to be composers too, but this hypothesis hasn’t been proven. Most of the religious music is anonymous because of the composers’ sufist education. It is very important to lose one’s own identity in the whole universe and become a part of the macrocosmos (God). That’s why the composer’s name was nothing to the Sufist.

Turkish Religious Music is not only the music of Halvetîs. All sects are related to each other. For instance the poem written by a Mevlevî was composed by a Celvetî, or a Kadirî hymn is sung in the rituals of the Bayramî sect. This kind of cultural relations gone on for centuries and the people who sympathised with different sects were called “muhibbân”. Under the title of “Muhibbân” a few names were studied.

In the last section, it was concluded that music is a very important element of religion. In sects, music’s aim is to lead to the Dhkir whether it is “devrân” or “kıyâm”. Ritual is the reason for music.

The music of the sects is the basis for the Turkish music today. The sects’ meeting places were the conservatories of today.

BÖLÜM 1: GİRİŞ

Bu araştırmaya konu olan Halvetîlerde Mûsikî'nin araştırılmasının sebebi bu alandaki bilgilerin azlığıdır. Halvetîler ile mûsikîsi hakkında bu güne kadar yapılan araştırmaların sayısının çok sınırlı olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın, Halvetîlerde Mûsikî konusunda ve yahut tarikatlar içerisinde yapılan zikir ve mûsikî konusundaki boşluğu doldurmaya küçük de olsa bir katkısı olacağı düşünülmüş ve yola çıkılmıştır.

Tez konusu incelenirken öncelikle Halvetî Tarikatı hakkında edinilen bilgi ile beraber dinî mûsikî konusuna girilip, bu bilgiler birleştirildi. Öncelik taşıyan soru, her zaman güncelliği kaybetmeyen, kişilerin zihninde soru işareti bırakan dinde mûsikî var mıdır, yok mudur düşüncesidir. Tezde öncelik olarak din ve mûsikî konuları birbirlerine en yaklaşıkları noktalarda ele alınarak incelenmiştir.

1.1- DİN VE MÛSİKÎ

Dinî mûsikînin varlığı dün olduğu gibi, bugün de tartışma konusudur.

“Dinî mûsikî camilerde, dergâhlarda, ibâdet esnasında, kari’, hatip müezzin ve zâkirler tarafından ve bazen hazır bulunan herkesinde katılmasıyla okunan muhtelif mûsikîli parçalardan meydana gelir.”¹

“Hazreti Muhammed (S.A.V), ses mûsikîsine büyük bir ehemmiyet vermişti. Kur’an’ın güzel sesle ve kaideye müstenid ahenkle okunmasını emrediyordu.”²

¹ TURA, Yalçın; a.g.e.

² ERGUN, S.Nüzhet; a.g.e., s.7 c.1

“Mûsikînin gayesi, ibâdeti kolaylaştırmaktan, süslemekten ibarettir. Maksat mûsikî yapmak değildir, ibâdetdir. Nitekim, Hadis-i Şerif de: "Kur'an'ı seslerinizle süsleyiniz." buyurulmuştur. Muhaddisler bunu şöyle manalandırmışlardır; Kur'an'ın süsünü seslerinizle belirtiniz.”³

Görünüş olarak bazı çevreler tarafından günah sayılan ve bazı çevreler tarafından da kabul gören dinî mûsikî için Sayın Bekir Sıdkı Sezgin, “Alemleri ezelden insan ruhuna ilhak eden seslere mûsikî denir ve aşığın sesi alemleri ervahtan haber getirir.” diyerek dinî mûsikînin önemini ve özelliğini vurgulamıştır.

“Dinî Türk Mûsikîsi, sadece, Türk sanatlarının ve Mûsikî sanatının en mühim şubelerinden biri olmakla kalmamış, Türk Milletinin hayatın da beşikten mezara dek, çok büyük bir yer kaplayarak, onunla kaynaşıp bütünleşmiş ve milli birliğin tessüsünde büyük payı bulunan, çok sağlam bir harç vazifesini de görmüştür. Ezan'la adı konan, hergün beş vakit, Ezan'la Allah'ın (C.C) huzuruna çağrılan, Kur'an'la secdeye baş koyan, Kur'an'la yaşayan ve Kur'an'la ahirete uğurlanan her Müslimân Türk için, bu mûsikî, çok daha fazla bir şeydir; kısacası hayatın vazgeçilmez bir unsurudur. Fî'l-hakîka teknik ve estetik bakımdan, aynı esaslar üzerine kurulmuş bulunan din dışı mûsikî, bir bedîî zevk vasıtası, bir hazz ve eğlence telâkki edilmişken, dinî mûsikî, ondan farklı tutulmuş, ibadetin, sadece, mütevazî bir hizmetkârı sayılarak, günlük hayatın içinde yer almış, onun tamamlayıcısı, vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.”⁴

Hadis-i Şerif'ten de anlaşıldığı gibi Hazreti Muhammed (S.A.V) mûsikîyi men etmemiş, müsaade etmiştir. Dinde mûsikî vardır fakat namaz, oruç gibi farz değildir.

“Tarîkat, zikir, evrâd okunması, salevat, semâ gibi törenlerde mûsikîye ihtiyaç duymuş, az yada çok mûsikîden istifade etmiştir. Bazı tarîkler bu hususda çok ileriye gitmiş ve kendilerine mahsûs mûsikî türleri meydana getirmişlerdir. Mevlevî

³ TURA, Yalçın ; a.g.e.

⁴ TURA, Yalçın ; a.g.e.

Ayin-i Şerifleri, Bektaşî Nefes'leri, diğer tarîkat ilahîleri, dinî Türk Mûsikîsinin en güzel, en tesîrli ve en mükemmel numunelerini teşkil etmekte ve Tasavvufî Mûsikî başlığı altında toplanmaktadır.”⁵

1.2- TARİKAT VE MÛSİKÎ

“Tarîkat farklı kaynaklarda değişik tanımlar almakla beraber kelimenin köküne inildiğinde, Arapça tarîk, yol demektir. Tasavvuf yollarına "Tarîkat" denir. Bunlar, aklın erişemediği, ancak zevkle bilinebilecek hususları öğreten mekteplerdir, ve sayıları çoktur. Umumiyetle, kurucuları veya Pîr'lerinin ismiyle anılan bu yollar, insanın kendi hakikatini, onun kâinatda ve Allah'ın (C.C) isteğindeki durumunu inceler ve bilmediği sırları anlatır ; insanı rûhen, ahlaken tekâmül ettirmeye çalışır.”⁶

Büyük Mutasavvıflar yetiştirdikleri halîfelerini İslâm aleminin bazı yerlerine göndermişlerdir. Bilhassa 17. yüzyılda Türkler tarafından kurulan tarîkatlara ait yüzlerce tekke açılmış ve bu tekkeler mûsikî ile birlikte Türk kültürünün de yayılmasına sebep olmuşlardır. Çünkü tarîkat âyinleri bilhassa mûsikî ve şiirin yardımı ile doruk noktasına ulaşmıştır. Bu arada mutasavvıfların, şeyhlerin, zâkirbaşlıların ve dervişlerin bir çoğu ilahî, na't, tevşîh ve duraklar besteledikleri görülmüştür. Buradan da bu kişiler çok derin bir mûsikî ve tasavvuf kültürüne sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Mesela Türk Mûsikîsinin Mısır'da intişarını bilhassa Gülşenîlik ve Mevlevîlik temin etmiştir. Gülşenîliğin müessisi olan İbrahim Gülşenî (vefatı 940-1533) Diyarbakır Türklerindendi. Halvetiyyen'den Dede Ömer Ruşenî'ye intisab etmiş ve şeyhi tarafından Mısır'a gönderilmişti. Orada açtığı tekke müteakib asırlarda daima büyük bir rağbet kazandı. Ve büyük bir âsitane haline geldi.”⁷

⁵ TURA, Yalçın ; a.g.e.

⁶ TURA, Yalçın ; a.g.e.

⁷ ERGUN; S: Nüzhet ; a.g.e., s.26 c.1

Gülşenilik ve Mevlevilik gibi tarikatların yayılmasıyla beraber bu yerlerde bir sürü Türk mûsikîşinası yetişmiş ve yerleşmiştir. Tarikatlar Türk kültürlerinin yayılmasında büyük birer okul vazifesini görmüşlerdir.

“Tekkelerin Osmanlı medeniyetini meydana getiren ve onu ayakta tutan unsurlardan biri olduğunu, her birinin ilim, irfan, edebiyat ve mûsikî ocağı halinde çalıştığı artık günümüzde bilinen bir gerçektir. Mevlevî, Rıfâî, Kâdirî, Sadî, Halvetî, Celvetî, Bayramî, Şazelî, Nakşî ve benzeri tarikatların tekkelerinde her biri kendi usûl ve âdâbına bağlı fakat Müslüman- Türk medeniyetinin temel ve esasları içinde, gerek mûsikî, gerek edebiyat ve gerek ilim sahalarında pek mühim ve âbide şahsiyetler yetiştirdikleri günümüzde yapılan araştırmalarla ortaya çıkmakta ve daha iyi anlaşılmaktadır.”⁸

1.3- TARİKAT ÂYİNLERİ

“Her tarikatın hususi bir "Âyin"i vardır. Edebiyat ve mûsikînin yardımı ile yapılan bu âyinler ekseriyetle o tarikatın "Evrâd"ı ile başlardı. Yüzlerce sesin iştirâkiyle muayyen bestesi ile okunan bu "Evrâd"lar, muhakkak ki sanatkâr bir takım mûsikîşinaslar tarafından bestelenmiştir. Daha sonra yapılan zikirlerde, dervişler zikrederlerken, zâkirler de müteaddid ilahîler okurlardı. İdare zâkirbaşının elinde idi... Tarikat âyinleri muhtelif tarzlarda yazılırdı. Bir kısımları ayakta zikrederlerdi. Bu nevi zikirler yarıya kadar eğilip kalmak, dik dururken muayyen ahenklerle zıplamak, yahut da sağa sola dönmek suretile yapılırdı. Bu kaideye bağlı olan bu nevi zikirler “Kıyam Zikri” denilirdi. Birde el ele yahut da kol kola tutuşmak suretile ve bir halka teşkil edilerek yapılan zikirler vardır. Sağ ayağını fazlaca ileri, sol ayağını biraz geri atmak ve bu hareketle mütemadiyen ilerleyerek top halinde dönmek sureti ile yapılırdı. Buna “Devrân” derlerdi. Bütün zikirlerin muhtelif tavırları mevcuddu. Oturdıkları yerde zikredenler de vardı. Bu nevi

⁸ ÖMÜRLÜ, Yusuf ; a.g.e. Önsöz c.1

zikirler diz çökerek zıplamak, başı da sağa sola çevirmek sureti ile yapılırdı. Diz kapakları yerde olduğu halde kalkıp oturmak sureti ile yapılan zikirler de vardı. Önce ağır ikalarla başlayan bu zikirler, gittikçe hızlaştırılır ve sonra en kıvrak nağmeli ve hafif ikalı ilahîler okunurdu. Bu zikirleri bedîî birer tavır vererek yapmak kolay birşey değildi. Uzun bir mumareseye de ihtiyaç vardı. “Dinî rakıslar” demek olan bu “zikir” leri sunîlikten uzaklaşarak tabîî hareketlerle yapabilmek kabiliyete bağlı idi.”⁹

Her tarikat âyinine, o tarikatının kendi kurucuları, şeyhleri veya büyüklerinin yazdığı evrâdlarının okunmasıyla başlanırdı. Evrâd kelimesinin kökü Vird’den gelir. Vird Farsca’da sık sık ve devamlı okunan duadır. Diğer bir anlamı ise Kur’an-ı Kerim’den hergün okunması vazife bilinen bir kısımdır. Evrâd ise vird kelimesinin çoğuludur. Genellikle kendisine özgü bestesi olan bu evrâdların hiçbirinin bestekârı bilinmez. Okunan evrâddan sonra zikir başlar. Dervişler zikrederlerken zâkirbaşları da bu arada ilahîler okurlar. Devrân sadece Halvetîlik, Halvetîliğin kollarıyla beraber Kâdirîliğin Anadolu kolu olan Eşrefîlerde vardır. Diğer Arap kökenli tarîklerin hepsi kıyamîdir.

1.4- ZİKİR

“Zikir kelimesinin kökü Arabca’da anmak, hatırlamak, anılmak olmakla beraber, Allah’ı (C.C) çok anıp azametini düşünmek ve Esma-i Hüsnasını okuyup tekrar etmek anlamına gelmektedir. Diğer bir anlamı ise Kur’an-ı Kerim’in ismidir. “Zikir tasavvufta Allah adının tekrarlanmasını ifade eder; bu bakımdan “zikrullah” da denir. Kur’an-ı Kerim’de Allahu Teâla: “Siz beni zikredin, Bende sizi zikredeyim.” (2/Bakara/152).”¹⁰

Zikirler tarikatların esasını ve temelini oluşturur. Dervişler Allah’ı (C.C) zikrederlerken zikri idare eden Zâkirbaşılara da çok önemli görevler düşmektedir.

⁹ ERGUN, S. Nüzhet; a.g.e., s.10,11 c.1

¹⁰ TURA, Yalçın ; a.g.e.

1.5- ZÂKİRBAŞILIK

Zikirlerde tüm idare zâkirbaşlarının elinde bulunmaktaydı. Bir nevi orkestra şefi olan bu kişilere çok büyük görevler düşerdi. Bu görev herkesin ulu orta yapabileceği bir iş olmamakla beraber birçok kabiliyetin bir arada olması şartı aranırdı. Öncelikle zâkirbaşı adayının çok güzel bir sese ve kulağa sahip olmasıyla beraber binlerce ilahînin bestesini güftesiyle beraber ezbere bilmesi gerekirdi. Bu da mûsikîyi çok iyi bilmesi anlamına gelmektedir.

“...Dinî rakıslarda okunan ilahîler ekseriyetle “Düyek” ve “Sofıyan” ikalarında bestelenmiş olmakla beraber bunların hangi nevi raksa uygun gelebileceğini seçmek lazımdı. Aksi taktirde zikir ahenginde bir aksaklık hasıl olur, umumî neş’e kaybolabilirdi.”¹¹

“... Zikir aralarında okunan Cumhûr ilahîleri Evsat veya Nim Evsat usûllerinde olur; bu usûllerle Zikir mümkün değildir. Zikir hareketini hızlandığında, Devr-i Hindî veya Devr-i Revân usûlünde ilahîlerde okunabilir. Bütün bunları düzenlemek zâkirbaşının vazifesidir.”¹²

“Zâkirbaşı, okuyacağı ilahî güftelerini de gözönünde bulundurmak mecburiyetinde idi. Faraza Muharrem ve Safer aylarında okunan ilahîlerden bir kısmı İmam Hüseyin’in şahadetini tasvir eden, veyahut da bu meali andıran mersiyelerden intihab edilirdi. Rebiülevvel, Rebiülahir, aylarında ekseriyetle Hazreti Peygamberin medhu senâsını ihtiva eden ilahîler seçilirdi. Cemaziyelevvel, Cemaziyelahir aylarında daha ziyade günahlardan tövbe ve istiğfarı muhtevi bulunan ilahîler okunurdu. Recep, Şaban aylarında ise “Regaib” ve “Mirac” gecelerinin kutlandığına dair olan ilahîlere ehemmiyet verilirdi.”¹³

Bunlara göre zâkirbaşının zikre hakim olmasının yanısıra okuyacağı ilahîleri

¹¹ ERGUN, S. Nüzhet ;a.g.e., s.10 c.1

¹² TURA, Yalçın ; a.g.e.

¹³ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.10 c.1

ay, gün ve gecelerinin önemine göre tasnif etmesi de gerekiyordu.

“İlahîlerin makamının ve bilhassa usûlünün de doğru tayini gerekir. Hele “kıyâmî” zikir eden, yahut “devrân” eden tarîklerde, bu tayin çok büyük ehemmiyet arz eder. Devrân zikrinde, adım atma, en mühim hareket olduğundan okunacak ilahînin ilk hecesinin hangi ayağın atımına daha uygun düşeceğinin çok iyi hesaplanması gerekir; aksi halde Devrân aksayabilir.”¹⁴

“Zâkirbaşının dikkat edeceği şeylerden biri de “ilahî” mevzuunun zikre tatbiki idi. “Kelime-i Tevhid”, “İsmicelâl”, “Devran”...gibi zikirlerde mündericat itibarı ile uygun gelen ilahîler okunurdu. Bu ilahîler arasında “Vahdet-i vücud” u izah eden parçaları epeyce bir yekun tutardı. Esasen ekseriyetle bestekâr olan zâkirbaşılar, islâmî kültüre sahip adamlardı. Elde ettikleri bir şiir parçasını ulu orta bestelemezlerdi. O ilahî güftesinin mevzuunu , veznini göz önünde bulundururlar, hangi nevi zikre daha uygun geleceğini düşünerek bestelerlerdi. Makam tayini de zikrin icabatındandır.”¹⁵

Çeşitli kaynaklarda Kanbur Hafız ismiyle bilinen bir zâkirin üç bin ilahîden fazla ilahî bilmediği halde, sadece sesinin güzelliğinden dolayı Edirnekapı’daki Nureddin Cerrahî Tekkesinin zâkirbaşılığına tayin olması dedikodulara yol açmış. “Kanbur Hafız 3000 ilahi ile zâkirbaşı oldu. Ne günlerce kaldık” diye konuşmalara yol açtığı rivayet ediliyor. Zâkirbaşının işi yani bir zikir idaresi anlaşıldığı gibi çok zor olaydır. Bir zâkirbaşında aranılan tüm meziyetler Türk Tasavvuf Mûsıkîsinin ne kadar büyük ve zengin olduğunun bir göstergesi olmakla beraber tarîkatlarda icra edilen mûsıkînin de büyüklüğünün ve derinliğinin en büyük kanıtı olmuştur. Zâkirbaşı ve zâkirler arasında da bazı ilahîler besteleyenler olmuşsa da bestesi olmayanlar da mevcuttur.

¹⁴ TURA, Yalçın ; a.g.e.

¹⁵ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e.; s.10 c.1

1.6- TARİKATLARDA MÛSİKÎ FORMLARI

Devranî ve kıyamî tarikatların mûsikî formları arasında en önemli yeri ilahîler, şugller, tevşihler, duraklar, na'lar ve savtlar tutmaktadır.

“Tasavvufî şiirin ve mûsikînin başlıca formlarından biri olan ilahînin kelime manası “Allah’a mensûb” demektir. Tasavvufî şairler tarafından yazılmış, dinî ve ilahî fikirleri ihtiva eden şiirlere, mûsikîde de bu tarz şiirlerin bestelenmesi suretiyle meydana gelmiş parçalara verilen umumi addır. Hususi manasıyla ilâhî dinî, tasavvufî şarkı diye de tarif edilebilir.”¹⁶

“Muhtelif tarikatlarda okunan ilâhîlere değişik adlar verilir. Gülşenî tekkelerinde okunanlara “Tapuğ”, Bektaşî tekkelerinde okunanlar “Nefes” adını alırlar. Yalnız belli bir tarîkata mahsus ilâhîler olduğu gibi muhtelif tarîkatde ortaklaşa okunanlar da vardır.”¹⁷

Zâkirbaşı başlığı altında da bahsedildiği gibi Hicrî yılın hemen hemen her ayına mahsus ilahîler bestelenmiştir. Bestelenen bu ilahîler o ayın gün ve önemine göre okunurlardı. Bazı ilahîlerin güftelerinden dolayı bazı ay ve günlerde okunması şartı olmakla beraber, bazılarının ise her zaman okunması mümkündü. Devranîlerin ilahîleri ayrı, kıyamîlerin ilahîleri de ayrı ayrıdır. Genellikle ilahîler büyük mutasavvıfların dinî eserlerinden seçilmiş güftelerle bestelenmiştir.

Tüm tarikatlarda Arabca şugllerin de okunmasıyla beraber Türkçe ilahîlere büyük önem verilmiştir. İlahîlerin bestesi şayet Arabca ise Şuğl adını alır. Şuğl yapı bakımından daha hareketli ve basit parçalardır. Tekkelerde zikir arasında ilahîlerle birlikte okunurlardı. Şugller Arabca olmasına rağmen Türk bestekârları tarafından bestelenmişlerdi.

¹⁶ TURA, Yalçın ; a.g.e.

¹⁷ TURA, Yalçın ; a.g.e.

Tevşih ile na't konu itibariyle yakındırlar. Her ikisinin de konusu Hazreti Muhammed Mustafa'nın (S.A.V) medhidir. Na'tlar güfteleri büyük mutasavvıfların şiirlerinden seçilen kasidelerdir. Tekke mûsıkîsinde zikir aralarında, zâkir tarafından bir makam içerisinde usûlsüz olarak okunur. Tevşih ile na'tın ayrıldığı nokta da burasıdır. Tevşih, mevlid ve miraciye bahirleri arasında cumhur (hep bir ağızdan) olarak okunur. Güfteleri Arabca ve Farsca olabilir. Sofyan, Düyek, gibi küçük usûllerle bestelenmiş olmalarına rağmen Durak Evferi, Devr-i Kebir, Nim Evsat, Fahte, Çenber, Hafif, Zencir, Muhammes gibi büyük usûllerle de bestelendiği görülmüştür.

Duraklar, Durak Evferi usûlü ile ölçülerek ilahîlerden ayrılırlar. Mevlevîlik dışında tarikatların âyin veya zikirleri esasında ara verildiği yerde okunduğu için bu ismi almışlardır. İlahî formuyla aynıdır. Duraklar daima Durak Evferi usûlünün son ölçüsü ile başlar. Bu dört dörtlük ölçüye Dost, Ah, Hak, Hak Dost gibi kelimelerle başlanır.

“Kuûdî (oturarak) veya kıyamî (ayakta) zikir eden tarikatlerde zikir'in birinci kısmını, Kelime-yi Tevhîd teşkil eder. Bu kısım bittikten sonra, İsm-i Celâl'e geçilmezden önce bir ara verilir. Bu arada, umumiyetle bir, bazen iki zâkir tarafından makam çerçevesinde, fakat usûl dairesi dışında, bestelenmiş, tasavvufi güfteler okunur. Bu eserlere Durak, bunları okuyanlara, Durakçı adı verilir. Kelime-yi Tevhîd zikrine son verilip durulduğu için bu duraklama esnasında okumak üzere tertip edilmiş belli tarz ve yapıdaki eserlere Durak, adı verilmiştir.”¹⁸

Değişik kaynaklardaki bilgilere göre camii mûsıkîsinin tesbîhine karşılık tekke mûsıkîsinde savt vardır. Güfteleri genellikle Vahded-i vücud felsefesini vurgulayan ve daima tekrarlanan kısa ilahîlerdir. Tekkelerde savt ile zikredilir.

¹⁸ TURA, Yalçın ; a.g.e.

BÖLÜM 2: HALVETİYYE TARİKATI

2.1- HALVETİLİK

Halvetî, halvete mensup olan kişi anlamının yanı sıra ibadetini ve zikrini gizli yerlerde yapan kişiler anlamına gelir. Diğer bir manası ise Halvetî tarikatına mensup olan kişidir.

“Halvet genelde kırk gün sürdüğü için buna erbaîn çıkarmak ve çile çekmek de denir. Erbaîn Arapça; çihl’den galat çile de Farsça kırk demektir.”¹⁹

“..Hoca Ahmed Yesevi’ye göre “Halvet” kelimesindeki harflerde bir çok güç hikmetler mündemictir. Buradaki hı halî’den, Lam leyl’den, vav vuslat’tan, te hidayetden alınmıştır. Halvet esnasında nefse ve şeytana ait hazlar yanıp mahvolur.”²⁰

“Sarı Abdullah efendi “Semerat’ül Fuad” adlı eserinde, Halvetiyenin (Hı) harfi, Allah’tan başka herşeyin kalpten çıkarılmasına, (Lam) harfi, zikrin lezzetine, (vav) harfi, zahir ve batını korumaya ve ahde vefaya (Te) harfi, temkîne, (Ya) harfi, Yüsre bedel usre (kolaylığa karşılık zorluğa), (He) harfi müşahedeye delâlet eder.”²¹

“Künyesi Ebû Abdullah, lakabı Sirâcüddin, babasının adı Ekmelüddin’dir. Lahcan’da dünyaya geldi, orada yaşadı. Bir müddet Harzem’de bulunan amcası Şeyh Ali Muhammed b. Nûrî el-Halvetî’nin yanına gitti. Ona intisab ederek, tarikat feyzi aldı.

¹⁹ ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim ; a.g.e., s.15

²⁰ KÖPRÜLÜ, Fuat ; a.g.e., s.103

²¹ SERİN, Rahmi ; a.g.e., s.71

Amcasının 717, Harîrîzâde'ye göre 713/1313'de vefâtından sonra, yerine post-nişîn oldu.

Zamanının büyük bir kısmını halvette geçirdiği ve halvette kalmayı çok sevdiği için kendisine ayrıca "Halvetî" lakabı verilmiştir.

Ebû Abdullah, amcasının irşâd makamına oturduktan kısa bir müddet sonra, seyâhate başladı. Önce Tebriz yakınlarındaki "Huy" şehrine, daha sonra da Mısır'a, oradan da Hicaz'a giderek hac farîzasını yerine getirdi.

Bir süre sonra Sultan Üveys'in dâveti üzerine Herat'a geldi ve orada 750/1349, diğer bir rivayette 800/1397 tarihinde vefât etmiştir.

Lemazât, yedi kere hacca gittiğini, sahrada dolaşırken, bir gün içi boş ve büyük bir çınar ağacı görüp, halvete niyetle, kırk erbaîni (40x40) birbiri ardınca burada tamamladığını, te'sis ettiği tarîkatin adına Halvetiyye denmesinin sebebinin bu olduğuna rivâyet ediyor.²²

"Halvetiyye Tarîkatının özellikleri: "Esmâ-i Seb'a" (yedi isim), kalbi tasfiye, her an "Kelime-i Tevhîd"i dilden düşürmeme, mâsivadan uzaklaşıp, Zikr-i Celâl ile meşgul olmaktır."²³

"Şubelerinin bu kadar çok olması Halvetiyye Tarîkati'nin bilhassa Osmanlı devleti içinde yaygın ve son derece müessir bir tarîkat olduğunu göstermektedir."²⁴

"Şeyh Seyyid Yahya'nın Halvetîliği yaymakta büyük rolü olmuştur. Pîri Şeyh Ömer'in kurduğu Halvetîliği yaymak için İslam dünyasının her tarafına halifeler göndermek suretiyle tarîkatı geliştirmişlerdir. Bu sebeple Halvetîlikte 40 kadar şube kurulmuştur. Halvetî dergâhlarında okunan (Virdi Settâr)'ı bu zat yazmıştır."²⁵

²² ERAYDIN, Selçuk ; a.g.e., s.389

²³ ERAYDIN, Selçuk ; a.g.e., s.390

²⁴ ERAYDIN, Selçuk ; a.g.e., s.394

²⁵ ŞAPOLYO, E. Behnan ; a.g.e., s.176

Halvetî adını alan kişilerin mensup olduğu bu tarîkat, gün geçtikçe yayılmış ve yapılan araştırmaların neticesinde ana şubeleri dahil 44 kola ayrılmıştır.

2.2- HALVETİYYE TARİKATINDA SİLSİLE ²⁶

- 1) Hz. Peygamber Muhammed Mustafa (S.A. V) (v.12-m.632)
- 2) Seyyidüna Alî El-Murtaza (v.40-m.660) Kufî'de şehit oldu.
- 3) Seyyidünâ Hasan-ı Basrî (v.110-m. 729) Bağdat'ta medfun.
- 4) Şeyh Habîb-i Acemî (v.156-m.772) Bağdat'ta medfun.
- 5) Şeyh Dâvud-i Tâi (v.156-m.772) Bağdat'ta medfun.
- 6) Şeyh Ma'ruf-ı Kerhî (v.200-m.815) Bağdat'ta medfun.
- 7) Şeyh Seri'üs Sakatî (ö.235-m.849) Bağdat'ta medfun.
- 8) Şeyh Cüneyd-i Bağdâdî (v.297-m.910) Bağdat'ta medfun.
- 9) Şeyh Memşâd-i Dîneverî (v.299-m.912)
- 10) Şeyh Muhammed Dîneverî (v.370-m.980)
- 11) Şeyh Muhammed Bekrî (v.380-m.990)
- 12) Şeyh Vecihüddin (v.442-m.1050)
- 13) Şeyh Ömer El-Bekrî (v.522-m.1128)
- 14) Şeyh Ebu Necîb Es-Suhreverdî (v.563-m.1168) Bağdat'ta medfun.
- 15) Şeyh Kutbüddîn Ebherî (v.622-m.1225)
- 16) Şeyh Ruknüddîn Muhammed Sencâsî (v. 628-m.1230)
- 17) Şeyh Sihâbuddin Tebrîzî (v.652-m.1255)
- 18) Şeyh Seyyid Cemâlüddin Tebrîzî (v.670-m.1271)

²⁶ Yukarıdaki Halvetiyye Silsilesi hazırlanırken şu kaynaklardan faydalanılmıştır.

ABDULKADİROĞLU, Abdülkerim ; a.g.e.

ERAYDIN, Selçuk ; a.g.e.

DAL, Safer ; Mülakat

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; Mülakat

OĞUZ, M. İhsan ; a.g.e.

ÖZTÜRK, Y. Nuri ; a.g.e.

PAKALIN, M. Zeki ; a.g.e.

SERİN, Rahmi ; a.g.e.

ŞAPOLYO, E. Behnan ; a.g.e.

- 19) Hz. Pir İbrahim Zâhid Geylânî (v.681-m.1282)
- 20) Şeyh Ahî Muhammed Nur El-Halvetî (v.717-m.1317)
- 21) Şeyh Ebû Abdullah Sirâcüddin (v.750-m.1349) Herat'ta Medfun.
- 22) Seyyid Yahyâ Şîrvânî (v.869-m.1464) Azerbeycan,Bakû'de medfun.

2.3- HALVETİYYE TARİKATINDA ŞUBELER

Halvetiyye tarikatı dört ana şubeye ayrılmıştır. Bu dört şubeden de kırkdört kol türemiştir.

1) *Ruşeniyye Tarîkatı:*

Dede Ömer Rûşenî (v.892-m.1487)

2) *Cemâliyye Tarîkatı:*

Muhammed Hamîdüddin Cemâlî el-Bekrî (v.899-m.1494)

3) *Ahmediyye Tarîkatı:*

Ahmed Şemseddin (v.910-m.1504)

4) *Şemsiyye Tarîkatı:*

Şemseddin Ahmed b.Ebî'l-Berekât Muhammed b.Hasan ez-Zîlî (v.1006-m.1597).²⁷

2.4- HALVETİYYE TARİKATININ KOLLARI

1) *HALVETİYYE:*

Hz. Pîr Ebû Abdullah Sirâcüddin (Ömer-ül Halvetî) (v.750-m.1349) Herat'ta medfun.

²⁷ ERAYDIN, Selçuk , a.g.e., s.393

2) *ŞİRVANİYYE:*

Hz. Pîr Seyyid Yahyâ Şîrvânî (v.869-m.1464) Azerbeycan, Bakû'de medfun.

2.1) *ERZİNCANİYYE:*

Hz.Pir Muhammed Erzincanî (v.876-m.1471) Erzincan'da medfun. Şîrvaniyye'ye mensub.

3) *RUŞENİYYE:*

Hz.Pir Dede Ömer Rûşenî (v.892-m.1487) Tebrîz'de medfun.

3.1) *TİMURTÂŞİYYE (DEMİRTÂŞİYYE):*

Hz. Pir Mehmed Timurtaşî (v.935-m.1528) Mısır, Kahire'de medfun.

3.2) *GÜLŞENİYYE:*

Hz. Pir İbrahim Gülşenî (v.940-m.1533) Mısır, Kahire'de medfun.

3.3) *SEZÂİYYE:*

Hz. Pir Hasan Sezâî (v.1151-m.1738) Edirne'de medfun. Gülşeniyye'den doğmuştur.

3.4) *HÂLETİYYE:*

Hz. Pir Hasan Hâleti b.Aliyyü'l-A'lâ. Gülşeniyye'den doğmuştur.

4) *CEMÂLİYYE:*

Hz. Pir Muhammed Cemâleddin Halvetî (v.899-m.1494) Hac yolunda, Tebük'te medfun.

4.1) *SÜNBUİLİYYE:*

Hz. Pir Yusuf Sünbül Sinan (Hz.Pir Muhammed Erzincanî'nin Halifesi.) (v.936-m.1529) İstanbul, Kocamustafapaşa'da medfun.

4.2) *BAHŞİYYE:*

Hz. Pir Seyyid Mehmed bin Ahmed Halebi-ül bahşi (v.1098-m.1687) Mekke'de medfun. Cemâliyye'den Doğmuştur.

4.3) *ŞABANİYYE:*

Hz. Pir Şa'bân-ı Velî (v.976-m.1568) Kastamonu'da medfun.

4.4) *KARÂBAŞİYYE:*

Hz. Pir Alâettin Karabaş-ı Velî (v.1097-m.1685) Mısır, Kahire'de medfun. Şabaniyye'den doğmuştur.

4.5) *NASUHİYYE:*

Hz. Pir Nasuhi Mehmed Halvetî (v.1130-m.1717) Üsküdar, Doğancılar'da medfun. Karabaşıyye'den doğmuştur.

4.6) *ASALLİYYE:*

Hz. Pir Seyyid Ahmed bin Ali Haririyül-âliyüddimiskı. Karabaşıyye'den doğmuştur.

4.7) *ÇERKEŞİYYE:*

Hz. Pir Mustafa Çerkeşî (v.1229-m.1813) Çankırı, Çerkeş'te medfun. Nasuhiyye'den doğmuştur.

4.8) *BEKRİYYE:*

Hz.Pir Mustafa Bekrî (v.1162-m.1748) Mısır, Kahire'de medfun. Karabaşıyye'den doğmuştur.

4.9) *HOFNİYYE:*

Hz.Pir Sinâneddin Hofni (v.1181-m.1767) Mısır, Kahire'de medfun. Bekriyye'den doğmuştur.

4.10) *KEMÂLİYYE*:

Hz. Pir Muhammed Kemâleddin (v.1199-m.1784) Filistin, Gazze’de medfun. Bekriyye’den doğmuştur. Bekriyye’nin kurucusu Hz. Pir Mustafa Bekrî’nin oğlu.

4.11) *İBRAHİMİYYE (KUŞADAVİYYE)*:

Hz. Pir İbrahim Kuşadalı (v.1264-m.1847) hac yolunda Mekke ile Medine arasındaki Rabık’ta medfun. Tekkesi İstanbul Sineklibakkal, Aksaray’dadır. Çerkeşiyye’den doğmuştur.

4.12) *SEMÂNİYYE*:

Hz. Pir Muhammed bin Abdü’l-Kerîmü’l-Medenî’üs Semânî (v.1189-m.1775) Medine-i Münevvere’de medfun. Bekriyye’den doğmuştur.

4.13) *HALÎLİYYE*:

Hz. Pir Halil Efendiyyül. Gerede’de medfun. Çerkeşiyye’den doğmuştur.

4.14) *DÜRDÜRİYYE (DIRDIRİYYE)*:

Hz. Pir Şahâbeddin Ahmed Dürdürî (v.1201-m.1786)

4.15) *SÂVİYYE*:

Hz. Pir Seyyid Ahmed b. Muhammeddû’l-Mâlikıyyü’s-Sâvî (v.1241-m.1825) Medine-i Münevvere’de medfun. Dürdürîyye’den doğmuştur.

4.16) *FEVZİYYE (HULVİYYE)*:

Hz. Pir Muhammed Feyzeddin (v.1309-m.1891) İstanbul, Merkezefendi kabristanında medfun. Semâniyye’den doğmuştur.

4.17) *TİCANİYYE*:

Hz. Pir Seyyid ebül-Abbas Ahmed Ticiani (v.1207-m.1792) Kuzey Afrika’da Fas’da medfun. Hofniyye’den doğmuştur.

5) *AHMEDİYYE:*

Hiz. Pir Ahmed Şemseddin-i Marmaravi (v.910-m.1504) Manisa’da medfun.

5.1) *RAMAZANİYYE:*

Hiz. Pir Ramazaneddin Mahfi (v.1025-m.1616) İstanbul, Kocamustafapaşa Bezirgân Camii kurbindeki (yakınındaki) türbesinde medfun. Ahmedîyye’den doğmuştur.

5.2) *CİHANGİRİYYE:*

Hiz. Pir Hasan Burhaneddin Cihangîri (v.1074-m.1663) İstanbul, Cihangir Camii hazîresi türbesinde medfun. Ramazaniyye’den doğmuştur.

5.3) *BUHURİYYE:*

Hiz. Pir Muhammed’ül Behûriyyü’r-Rûmî (v.1039-m.1629) İstanbul, Üsküdar Toptaşı Caddesi Saçlı Hüseyin Efendi dergâhında medfun. Ramazaniyye’den doğmuştur.

5.4) *RAÛFİYYE:*

Hiz. Pir Seyyid Ahmed Raûfî (v.1170-m.1756) İstanbul, Üsküdar Sinanpaşa Camii hazîresinde medfun. Ramazaniyye’den doğmuştur.

5.5) *CERRÂHİYYE:*

Hiz. Pir Muhammed Nureddin El-Cerrâhi (v.1133-m.1720) İstanbul, Karagümürük’teki türbesinde medfun. Ramazaniyye’den doğmuştur.

5.6) *SİNÂNİYYE:*

Hiz. Pir İbrahim Ümmî Sinân (v.976-m.1568) İstanbul, Eyüp Oklubayır’daki dergâhında medfun.

5.7) *MUSLİHİYYE:*

Hiz. Pir Mustafa Muslihiddin (v.1099-m.1687) Edirnekapı Şehitliğinde medfun. Sinaniyye’den doğmuştur.

5.8) *ZÜHRİYYE:*

Hz. Pir Seyyid Ahmed Zührî (v.1157-m.1744) Yunanistan, Selânik'te medfun.
Muslihiyye'den doğmuştur.

5.9) *HAYATİYYE:*

Hz. Pir Mehmed Hayati Efendi. Makedonya'da Ohri'de medfun. Ramazaniyye'den doğmuştur.

5.10) *UŞŞAKİYYE:*

Hz. Pir Hasan Hüsameddin-i Uşşakî (v.1001-m.1592) İstanbul, Kasımpaşa'daki türbesinde medfun.

5.11) *CEMÂLİYYE-İ SANİYYE:*

Hz. Pir Muhammed Cemaleddin Uşşakî (v.1164-m.1750) İstanbul, Eğrikapı dışında Haremi Ahmet Paşa Camii mihrap önündeki türbesinde medfun. Uşşakiyye'den doğmuştur.

5.12) *İRŞADİYYE:*

Yapılan araştırmalar neticesinde Uşşakiyye'nin bir kolu olduğu saptanmıştır.

5.13) *SALÂHİYYE:*

Hz. Pir Abdullah Salâhaddin-i (v.1196-m.1783) İstanbul, Aşıkpaşa Mahallesiindeki Tahırağa tekkesi hazîresinde medfun. Uşşakiyye'den doğmuştur.

5.14) *CÂHİDİYYE:*

Hz. Pir Câhidî Ahmed Efendi (v.1170-m.1756) Çanakkale, Kilitbahir'de medfun. Cemâliyye'den doğmuştur.

5.15) *MİSRİYYE:*

Hz. Pir Muhammed Mısrîyyül Niyâzî (v.1105-m.1693) Yunanistan, Limni Adasında medfun.

6) *ŞEMSİYYE SİVASİYYE:*

Hiz. Pir Şemseddin Ahmed-üs Sivasî (v.1006-m.1597) Sivas'ta medfun.

6.1) *SİVASİYYE NURİYYE:*

Hiz. Pir Abdü'l-Ahad Nûri (v.1061-m.1650) İstanbul, Eyüp Sultan Nişancasında medfun. Şemsiyye'den doğmuştur.²⁸

²⁸ Halvetiyye Tarikatının kolları hazırlanırken aşağıdaki kaynaklardan faydalanılmıştır.
 ERAYDIN, Selçuk ; a.g.e.
 DAL, Safer ; Mülakat
 İNANÇER, Ö. Tuğrul ; Mülakat
 PAKALIN, M. Zeki ; a.g.e.
 SERİN, Rahmi ; a.g.e.
 ŞAPOLYO, E. Behnan ; a.g.e.
 UNAT, F. Reşit ; a.g.e.

BÖLÜM 3: HALVETÎLERDE MÛSİKÎ

3.1- HALVETÎLİKTE ZİKİR VE MÛSİKÎ

“Türk karakterli bir tasavvuf kolu olan Halvetî Tarîkatı, Türk Tasavvuf Mûsikîsinde, diğer tarîkatlardan daha değişik bir özelliğe sahiptir. Seyyid Yahya Şirvanî’den (Ö.1457? -1463?) sonra Anadolu ve bütün Osmanlı topraklarındaki müslüman Türkler arasında en çok yayılıp kabul gören bu tarîkat, Mevlevîlik ve Bektaşîlik ile birlikte, Türk Mûsikîsine çok büyük katkılarda bulunmuştur. Bir Türk tarîkatı olan Halvetîlik ve bütün kol ve şubeleri zikir usûlü olarak “zîkr-i cehrî” denilen açık ve sesli zikir usûlünü benimsemiş ve toplu âyinlerde kullanılan mûsikî, Türk Tasavvuf Mûsikîsinin kendisine özgü özelliklerinin ortaya koyulmasında, gelişmesinde ve halk tabakalarına yayılmasında en önemli tesiri icra etmiştir.

Dairesel yürüyüşle dönmek , demek olan “Devrânî” âyin usûlü Halvetî zikir âyininin en belirgin özelliğidir ve Kadirîliğin Eşrefî kolu hariç sadece Halvetîliğe özgüdür. El ele tutuşarak, kol kola girerek veya elini yanındakinin omuz ve beline koyarak oluşturulan halka, sol tarafa doğru atılan adımlarla döndürülür. Bu hareket devrânın aslıdır. Bazı kollardaki küçük değişiklikler bu hareketin esasını değiştirmez. Devrân sırasında atılan adımlarla uyumlu olarak tekrarlanan Allah’ın isimleri devam etmekte iken, zâkirler ilahî, kaside ve zikre devam edilmediği veya dinlenildiği zamanda durak formunda eserler okurlar. Devrân idaresi mutlaka mûsikî ve özellikle usûl ve ritim bilgisine ihtiyaç gösterdiğinden, bütün Halvetî şeyhlerinin mûsikîye âşina olmaları şarttır. Şeyh ve zâkirbaşı devrân idaresinde işbirliği ile zikri ve ilahîlerin uyumunu sağlar. Halvetî âyininde, sadece bendir, halîle, kudüm, nevbe gibi vurmalı sazlar kullanılır. Bazan Devrânda “kalbi” denen harfler belli edilmeden yapılan zikirde, ney üflendiğine rastlanılır.

İstanbul’da tarih içinde yer alan tekkelerin büyük çoğunluğunu Halvetî tekkeleri oluşturmaktadır. Ancak; Şabânî, Sinânî, Cerrâhî, Sünbülî, Uşşakî gibi

kolların isimleri ile anılan tekkeler, sanki Halvetî tekkesi değilmişcesine algılanmışlar ve bunun gibi Halvetî mûsikîşinasları da mensub oldukları kol isimleri ile beraber anılmışlardır.

Eski İstanbul'un günlük tasavvufî hayatında tekkelerin, bazı tarikatlar arasında el değiştirmesi sık rastlanan bir olgudur. Ancak bazı Halvetî tekkeleri sadece Halvetî kolları arasında el değiştirmiş ve bu tekkelere mensub mûsikîşinaslar, Halvetî mûsikîşinaslar olarak kabul edilmiştir.”²⁹

“Halvetîlerin diğer sunnî tarikatler gibi "Devrân" ları da vardı. Devrân olacağı gün dervişler ve tarıkata muhib olanlar dergâha gelirlerdi. Halvetî dergâhlarının samahanesine dervişler sıra ile girerlerdi. Başlarında tacları, üzerlerinde derviş elbiseleri bulunurdu. Genç dervişlerden tutan da, ak sakallı dervişlere kadar zikir halkasına dahil olurlardı. Şeyh Efendi ayakta mihrapta dururdu. Zikir halkasının sağ tarafını dervişler, sol tarafını da muhip olan dervişler tutarlardı. Şeyh zikre başlar başlamaz, dervişler kollarını birbirlerinin omuzlarına koymak suretiyle sağa ve sola toplu olarak yürürler, Kelime-i Tevhidi zikreder, Hu ! Allah ! diye durmadan dönerler, zamanla müthiş suretle vecde gelirler.

Halvetîlerin heyecanlı devrânları da olurdu. Bunlardan birisine "Dalga Tevhidi" adını verirlerdi. Bunu halvetîliğin bir kolu olan Cerrahiyye daha fazla yapardı. Dalga Tevhidi yapılacağı gün dervişlerin adeti fazla olurdu. Dervişler sıra sıra olurlar, zikrederek kibleye doğru adeta deniz dalgaları gibi akarlardı. Bu manzara insana dehşet verirdi. İkinci devrânları da "Tavaf Tevhidi" idi. Bu da aynı şekilde icra edilir, dervişler Allah, Allah diye kibleye akarlar, sonra geri dönerler, tekrar adeta hücumlarda bulunurlar, çıkardıkları zikir nidaları samahaneyi inletirdi. Dinleyenlerin tüyleri ürperirdi. Halvetîlerin bir de "Bedevi Topu" devrânları vardı. Halka olan dervişler şeyhin etrafında bir top teşkil ederek, cezbe halinde zikrederlerdi. Bu devrânlara benzeyen birisini de Halvetiyyenin bir kolu olan Gülşenîler yaparlardı, buna da "Tapdık Savtı" denilirdi. Rukû ederek halka halinde

²⁹ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

kibleye doğru gidip gelirler, böylece zikrederlerdi. Halvetî tarîkatının devrânı bu şekilde icra edilmekte idi. Devrânlarını gece yaparlar ve gizli tutarlardı.”³⁰

“...Bu tarîkatın esâsı, “Kelime-i Tevhid” ve “Esmâ’-yı Seb’a” zikri ile gizli ve âşikâr meşgul olmak, hadiselerle kalbi tasfiye etmek; rûya ile te’vîl eylemek, şeklinde ifade edilmiştir. Bu tarîkatde zikr şu şekildedir.

Diz çöküp Kible’ye karşı otururlar. Kuvvetli bir azm ile sâdık niyetle, bütün mâsivâ’yı zihn ve hatırdan çıkardıktan sonra Allahu Teâlâ Hazretlerini mülâhaza ederek, baş, sağ omuza çevrilir, “Lâ ilâhe” denir; sonra sol tarafa meme altındaki hatt üzerine doğru eğip, darb edâsıyla “İll’Allah” diye ilâve edilir ve bu tarz zikr 33 veya 165 kerre tekrarlanır. Ondan “İsm-i Celâl” sonra da “Esmâ’-yı Seb’a”nın geri kalan kısmı zikr edilir.

...Şubelerin bir kısmında “Vird-ı Settâr” adı verilen bir duâ okunması adettir.”³¹

“Faraza Anadolu Türkleri arasında en çok yayılan Halvetîlik’de ve kollarını teşkil eden Bayramîlik, Ahmedîlik, Sünbülîlik, Gülşenîlik, Sinanîlik, Şabanîlik, Şemsîlik, Uşşakîlik gibi tarîkatlerde ve Kadirîlik ile Halvetîliğin birleşmesinde husule gelen Eşrefîlik’de “Devrân” yapıldığı için mûsikîlerinde de coşkun bir hareket mevcuddur. Bu ezgiler insanı raks etmeye mecbur eden bir ahenk vardır. Bu çeşit ilâhîler için “Sofu kaldıran” tabirinin sayı’ olması bundandır. Bununla beraber raksa uymayan ağır bir takım bestelere de bu tarîkatlerde büyük bir yer verilmiştir. Türk mûsikîsinin en güzel ve o nisbette sanatlı eserlerinden olan “Durak” ve “Tevşih”lerin ekseriyetle bu tarîkatlara mensub mûsikîşinaslar tarafından vücade getirildiğini görüyoruz. Dinî mûsikî sahasında en çok eser verenler de Halvetîlerdir.”³²

³⁰ ŞAPOLYO, E. Behnan ; a.g.e., s. 174

³¹ TURA, Yalçın ; a.g.e.

³² ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.13,14 c.1

Yukarıda verilen referansda Bayramilik her ne kadar Halvetiyye tarikatının bir şubesi olarak gösterilmişse de, yapılan araştırmalar neticesinde bu tarikatın bir kolu olmadığı saptanmıştır.

“...Devrân idaresi, devrânî şeyhlerinin en eskisine bırakılırdı. O, biraz sonra idareyi kendinden sonra kıdem sahibi bulunan şeyhe terkeder, bu suretle o günkü cemiyette bulunan şeyhlerden bir çoğu devrânı idare etmiş olurlardı. Mûsikîye ve mûsikî usullerine vakıf olanlar daha iyi devrân yaptırabilirlerdi. Son asırda Halvettiye’den Müştakzade Ahmet Efendi, Merkez Şeyhi Sünbûliyye’den Kutbi Efendi, Şabaniyye’den Nalçacı Şeyhi Tayyar Efendi, Şabaniyye’den Valide Şeyhi Vasfî Efendi, Şeyh Sirke, Cihangir Şeyhi ve Arab camii hatibi Hatib Hafız İhsan Efendi, Cerrahiye’den Nureddin Şeyhi Fahreddin Efendi, gibi şahsiyetler bu hususta en çok muvaffak olanlar arasında gösterilebilir.”³³

Bazı Halvetî tekkeleri çok kol değiştirdiği için şu yada bu kola aittir diye geçmemiş sırf Halvetî tekkesi olarak geçmiştir. Mesela Sirkeci tekkesi hep Halvetî tekkesi olarak geçmesine rağmen Cerrahî de olmuş, Uşşakî de olmuş, Sinanî de olmuş, neticede Halvetî olmuştur. Bundan dolayı Halvetiyye’nin çeşitli kollarına intisab etmiş olan mûsikîşinasları tekkeleri yer ve isim değişikliğinden dolayı Halvetî bestekârlar, zâkirler, zâkirbaşlar veya mûsikîşinasları adı altında incelenecektir.

3.2- SÜNBÜLİLİKTE ZİKİR VE MÛSİKÎ

“Sünbülilik, bütün Halvetî kollarında olduğu gibi, âyin ve zikir usûlü olarak Devrânî zikir yapan bir tarıktır. Âyinin başlangıcından sonuna kadar klasik Halvetî devrânı yapılır. Ancak bu tarıkata mahsus “Sünbülî Salâtı” denen özel besteli bir salât vardır. Sünbülî geleneğine göre; Yusuf Ziyâeddin Sünbül Sinan Hazretlerine, şeyhi Cemâleddin-i Halvetî’nin (Çelebi Halîfe) Hac yolunda iken âhirete göçmüş (1494) ve manevî emânetin kendisine bırakmış olduğu keşif yolu ile bildirildiğinde,

³³ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s. 671 c.2

Sünbül Efendi bu manevî görevin yüceliği karşısında ürküntüye kapılmış ve bostan dolabına saklanmak ve sığınmak durumunda kalmıştı. Hazret-i Peygamberin rûhâniyetinden, bu görevde kendisine yardımcı olmasını dilemek için salavât-ı şerîf okumaya başladı. Ağır ağır dönmekte olan bostan dolabının gıcirtısına ve ritmine uyarak okumaya devam ettiği salavât ile ürkeklik hâlini atlattı. Daha sonra bu hâlin bir yâdigârı olarak Sünbülî Salâtı denen ve bir bostan dolabının dönüşü mûsıkî ile anlatan bir özel salâvat oluşmuştur. (Hatta Hazret-i Pîr'in bostan dolabından çıkmasına manevi yardımda bulunan görevli melekler, kendisini başından tutup çektikleri için, Sünbülî tac-ı şerîfi diğer Halvetî taclarının aksine, tepeliği çok sivri olarak yapılır.)

Sünbülî âyinine bundan başka bir özellik daha vardır; Kocamustafapaşa'daki Sünbülî Âsitânesinde 1495 den 1925 e kadar tam 430 yıl, her hafta devrâna başlanırken aynı ilâhî okunmuştur: “Safha-i sadrında dâim aşkın efkârı Hû”. Güftesi Çelebi Halîfe'ye ait olan bu ilâhî hep Hüseyinî makamında okunurdu. Bugün bilinen Hüseyinî İlâhî Cihangir Dede isimli bir bestekâra aittir. Bu ilâhî okunurken her beytin sonunda perde yükseltilir ve devrânın temposu hızlandırılır. Şeyh Efendi'nin “Allah Yâ Hû” diyerek başlattığı devrân, Hû ismi ile devam etmekte iken, Şeyh Cemâl-i Halvetî'nin ismi geldiğinde tempo yavaşlatılır ve “Hay” isminin zikrine geçilir. Burdan sonrası bütün Halvetî âyinleri gibidir.

Ayrıca, Sünbül Efendi Dergâhında okunan özel besteli ve “Hay Hay” nakaratlı bir mevlid tarzı da vardır. Bahçesinde Hazret-i Hüseyin'in iki kızının türbesi bulunan Sünbül Efendi Dergâhında, Kerbelâ faciasının yıldönümü olan 10 Muharrem gününde, dergâhın kurulduğu günden beri devam eden bir usûl ve adet de şudur;

10 Muharrem günü öğlen namazından sonra, İstanbul'un birçok tekkelerinden gelen misafir şeyh ve dervişlerle birlikte on iki rekat “Husamâ” namazı (bir nafilî namaz türü) kılınır ve sonra mevlid, mersiye ve “Ehl-i Beyt-i Mustafa” (Hz. Peygamber ailesi) sevgisini dile getiren kasideler okunurdu. Akşam yemeğinde mutlaka aşure yenir ve yatsıdan sonra en kıdemli seyh'in idaresinde yetmiş bin

kelime-i tevhid çekilir ve sonra devrân yapılır. 10 Muharremde İstanbul'un bütün tekkelerinde özel âyinler yapılır idi ise de, Sünbülî âsitânesindeki âyin, pek çok misafir şeyhin katıldığı ve âdeta İstanbul'un 10 Muharrem âyini sayılan çok özel bir âyin idi. 10 Muharremdeki bu adet, günümüzde de mersiye ve mevlid okumak olarak devam etmektedir.

İstanbul'un en eski ve kıdemli Pîr Evi olan Tekke olduğu için, bütün İstanbul Tekkelerinin Âsitânesi (Merkez Tekke) olarak kabul edilen Sünbül Efendi Tekkesi ile İstanbul'daki sayısı yirmiyi aşan diğer Sünbülî tekkeleri mensupları arasında bir çok ünlü mûsikîşinas yetişmiştir.³⁴

Elde edilen bilgilere göre Kocamustafapaşa'daki Sünbül Efendi dergâhına mahsus olmak üzere bestelenmiş olan Mevlid-i şerîf'in her satırından sonra zâkir, kürsüsünün dibinde "Hay Hay" dermiş. Bundan dolayı "Hay Hay" nakaratlı mevlid tarzı adını almıştır. Ve 10 Muharremde Husamâ namazı kılındıktan sonra Yazıcızade'nin mersiyesi okunduğu tespit edilmiştir.

Hüseyini makamındaki "Safha-i sadrında daîm aşkın efkârı hû" adlı ilahînin notası tezin bünyesindeki beşinci bölüm içerisinde sunulmuştur.

3.3- ŞABANÎLİKTE ZİKİR VE MÛSİKÎ

"Şabanîlik, Halvetîliğin bir kolu olduğu için, diğer Halvetî kollarında olduğu gibi, âyin ve zikir usûlü olarak Devrânî usûlde âyin ve zikir yapan bir tarîkattir. Ancak, Şabanî âyininde, klasik Halvetî devrânından başka, yalnızca Şabanîliğe mahsus "Darb-ı esmâ" denilen bir zikir tarzı vardır. Zikir halkası veya düz saf halinde oturulmakta iken dizler üzerine yükselinerek ve öne doğru eğilerek, kolları da sanki kürek çekiyormuş gibi kaldırarak ve sonra tekrar oturuş şekli alınarak harekete devam edilir. Bu sırada "Ya Hay" ismi zikredilir. Darb-ı esmâ yapılırken

³⁴ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

bu zikir tarzına uygun özel bestelenmiş ilâhîler okunur. Darb-ı esmâ ilâhîleri mutlaka sofyan usulünde bestelenir ve esere “es” (durak) ile başlanır. Bu senkoplu melodi ile darb-ı esmâ hareketi de düzenlenmiş olur. İlk es ile öne doğru eğilirken, Yâ Hay zikri başlar ve senkoplu olarak devam eder. Usûlün başındaki es, nefes alma payı olarak bırakılıp, ikinci zamanda Yâ hecesine girilir, usûlün son zamanında Hay hecesi söylenip oturuş durumu alınır. Darb-ı esmâ zikri, Celvetî âyînindeki “nısf-ı kıyâm” a benzer ise de tamamen başka bir zikir tarzıdır. Kolların kürek çeker gibi hareketi ve diz üstü yükselirken Yâ, otururken Hay hecelerinin zikri, öne eğilirken coşkun hemde çok estetik bir görünüm ortaya koyar. Bu harekete uygun ve hareketi düzenleyici ilâhîlerin de okunuyor olması âyine bir başka bütünlük kazandırır. Darb-ı esmâ zikri şeyh efendinin işareti ile bittiğinde devrâna kalkılarak bilinen Halvetî devrânı yapılır.

Şabanîlik de, bütün tarikatlarda olduğu gibi, mûsikîye çok önem verilmiştir. Şabanîlik, Karabaşî kolunun bazı şubeleri vasıtası ile Mısır ve Kuzey Afrika’ya kadar yayılmış ise de, Türk Mûsikîi oralara taşınmamış ve Karabaşîliğin bir başka kolu olan Nasuhî kolu ile Şabanî mûsikîsi İstanbul’da gelişmiştir.”³⁵

Toplanan bilgilerin verdiği netice itibariyle Şabanîlikte kuûdem yani oturduğu yerde dizler üzerinde kalkınarak yapılan özel bir zikir tarzının varlığından dolayı kendine mahsus özel vurguları olan bir ilahîsi de vardır. Muzaffer Ozak’ın bestelediği bu tür eserler vardır. Bu tarza örnek olarak Eviç makamında "Canım kurban olsun senin yoluna " adlı ilahî tez dahilinde sunulmuştur. Bu ilahînin özelliği okunurken anlaşılır, notasından anlaşılabilir. Bu Anadolu medeniyetinin mûsikîi tesiridir.

Halvetîliğin bu kolundan bir çok değerli mûsikîşinas yetişmiştir.

³⁵ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

3.4- CERRÂHİLİKTE ZİKİR VE MÛSİKÎ

“Cerrâhîliğin Pîr’i olan Hz.Nüreddîn-i Cerrâhî, tarîkatında ictihadı men etmiş olduğundan, Cerrâhî Tarîkatının başka kolu ve şûbesi yoktur. Dolayısıyla bütün Cerrâhî tekkelerinde yapılan zikir usûlü ve âyinlerde hiç bir fark bulunmamaktadır. Ancak Pîr Evi- Âsitâne olmak dolayısı ile Karagûmrûk’teki dergâha mahsus âyinler bu kuralın dışındadır.

Cerrâhîliğin kurulduğu ve yayıldığı yıllar, Türk Tasavvuf Mûsıkîsinin en gelişmiş olduğu yıllara rastlamaktadır. Ali Şîrûganî (Ö.1709), İtrî (Ö.1711), Enfî Hasan Ağa (Ö.1728), Nâyî Osman Dede (Ö.1729), Çâlâk-zâde Mustafa (Ö.1757) gibi Türk mûsıkîsinin ünlü bestekârları ve bir çok ünlü icracılar bu yılların simalarıdır. Böylesine yüksek bir mûsıkî ortamında, güzel sanatların her türlüşünü ve özellikle mûsıkîyi, tasavvufta bir terbiye ve yükselme aracı olarak kabul eden Cerrâhîlikte de, yüksek bir mûsıkî bulunması muhakkak ve kaçınılmaz bir neticedir. Zikir usûlünün içindeki derûnî ve gizli mûsıkî, bu yüksek mûsıkînin sadece bir örneğidir. Besteli evrâd-ı şeriflerin, bestelerinin kime ait olduğu bilinmemektedir. Kendi ahengi içerisinde anonim bir beste olabileceği gibi, tarîkat terbiyesi gereği -benlik olmasın diye- kendini gizleyen bir dervişin de olabilir. Zikir usûlünün mûsıkîsi de aynen böyledir.

Mûsıkî açısından esas görevi âyin sırasında zikrin perde ve ritmine ve genel ortam ile içinde bulunan vakte, uygun ilâhîler okumak ve okutmak suretiyle âyine ayrı bir şevk ve neş’e katmak olan zâkirbaşılık, zor bir görevdir. Öncelikle çok geniş bir repertuara sahip olmayı, ayrıca iyi bir mûsıkî bilgisini ve icra kabiliyetini, özellikle zikir âyininin gidişatını iyi bilmeyi gerektirir.

Cerrâhî Âsitânesinde bütün bu özellikleri taşıyan birçok değerli zâkirbaşları görev yapmıştır. Şeyh Hasan Efendi (Ö.1804), Şeyh Mehmet Necib Dede (Ö.1819), Pepeyi Şeyh Hasan Efendi (Ö.1822), Şeyh Mustafa Efendi (Ö.1827), Şeyh İsmail Efendi (Kanbur Hafız) (Ö.1839), Şeyh Salih Efendi (Ö.1852), Yağlıkçılar kahyası Şeyh Salih Efendi (Ö.1869), Yorgancı Şeyh Ömer Efendi (Ö.1872), Tahta Minâre

Şeyhi Şeyh Hafız Mehmet Efendi (Ö.1873), Şeyh Hafız Hüseyin Efendi (Ö.1901), Şeyh Mustafa Efendi (Ö.1915), Şeyh İbrahim Edhem Efendi (Ö.1916) bu değerli zâkirbaşılardan bazılarıdır. Diğer Cerrâhî tekkelerinde de çok değerli zâkirbaşılar bulunmuşlardır.”³⁶

3.5- SİNANÎLİKTE ZİKİR VE MÛSİKÎ

“Sinanîlikte, Halvetîliğin bir kolu olması sebebiyle, çeşitli tarîkat âyini tarzlarından, bütün Halvetîler gibi, devrânî (bir halka halinde dairesel yürüyüş) zikir usûlunu benimsemiş bir tarîkattir. Halka halinde oturulmakta iken şeyhin fatıhası ile başlayan zikir âyini bir miktar kelime-i tevhidin topluca okunmasından sonra, ayağa kalkılarak devam eder. Yine topluca okunan Cumhur ilahîden sonra “Hû” ismi ile beraber sola doğru yan adımlarla el ele tutuşmuş durumda yürüyerek, zikir halkası döndürülmeye başlar. Daha sonra “Hay” ismine geçilir. Gittikçe artan bir hızla devam ettirilen zikir, şeyh efendinin “İllallâh” demesi ile sona erer. Yapılan dua okunan gülbank âyiniyle biter. Gerek tevhîd ve ism-i celâl çekilirken, gerek devrân yapılırken zâkirler tarafından ilahîler ve kasideler okunmakta ve bazı vurmali sazlar çalınmaktadır. Sinanî âyininde, diğer Halvetî kolları âyininde, diğer Halvetî kolları âyinlerinden farklı hiçbir uygulama ve Sinanîliği has bir özellik yoktur.”³⁷

3.6- UŞŞAKÎLİKTE ZİKİR VE MÛSİKÎ

“Uşşakîlik, Halvetîliğin Cerrahî, Cihangirî, Sinanî, Nasuhî (Şabanî), Sünbûli kolları gibi İstanbul merkezli bir tarîkattir. Zikir ve âyin usûlü diğer halvetî kolları gibi devrânî olan ve hiçbir farklılık göstermiyen Uşşakîlikte kullanılan mûsikî, İstanbul tavrı Türk Tasavvuf Mûsikîsidir. Kasımpaşa’daki Hasan Hüsameddin

³⁶ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

³⁷ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

Uşşakî âsitânesinde (Pîr evi) ve İstanbul'daki öteki Uşşakî Tekkelerinde Tasavvuf Mûsikîsinin durak, cumhur ilahî, devrân ilahîsi gibi formları icra edilirdi .³⁸

3.7- EVRÂDİ CERRAHİYYE VE OKUNUŞU

“Evrâdların hiçbirinin bestekârı bilinmez. Mesela Halvetîlerin hepsi Evrâd-ı Şerif olarak Virdi Settar'ı okurlar. Bunların içinde özel besteli Evrâd-ı Şerif okuyanlar Cerrahilerdir. “Eyvallah” notası sırf perde kaldırmalıdır. Hecelerin özel bölümleri vardır. Bir çok tarikat evrâdları bestelidir yani mûsikî tekkelere girmiştir. Halvetîlerin sadece Cerrahî kolundaki evrâd bestelidir. Bölgelere göre ağız, şive değişir .³⁹

Yapılan araştırmalar neticesinde hiç bir evrâdın bestesine rastlanamamıştır.

VİRD-İ ŞERİF-İ SAGİR-İ MESA'İYYE HAZRET-İ PİR NUREDDİN EL-CERRAHİ KUDDİSE SİRRAHUL-FETTAHİ

E'üzü billahi min-eş şeytan-ir-raciym (10 defa)

Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym (9 defa)

Estagfirullah (100 defa) Estagfirullah Estagfirullah Estagfirullah
Estagfurullah el-aziyim'elleziy lâ ilâhe illâ hüvel hayyül-kayyüm ve etûbü ileyhi ve es'elüh-üt-tevbete vel mağfirete vel hidayete innehu hüvet-tevvâbü-Rahiym.

Vâ'fû annâ yâ kerim (3 defa)

V'agfir lenâ bi-fadlike yâ Rahmanü yâ rahiym (3 defa)

³⁸ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

³⁹ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; Mülakat

Yâ melikû yâ Kuddusû yâ hafizû yâ Allah (3 defa)

Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammedin ve sahbihi ve sellim (3 defa)

Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin m'ahtelef-el-melevân ve te'akab-el-asarân ve kerrer-el-cedidan v'estakbel-el-ferkadân ve bellig ruhahû ve ervâhe ehl-i beytihi minnet-tahiyyete ves-selâmû ve bârik ve sellim aleyhi kesiyren kesiyren kesiyrâ.

Ve sallallahu alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ cemi'il-Enbiyâ'i vel-mürseliyye vel-Evliyâ'i ves-sâlihiyye ve al âmelâ'iketike vel-mukarrebiyye ve alâ ehl-i tâ'atike ecma'iyne min ehl-is-semâvati ve ehl-il aradiyye rıdvanullahi teâlâ alâ âl-i Resulullahi ve ashabihî ecma'iyin.

Bi-rahmetike yâ erham-er-râhimiyne âmin vel-hamdû lillahi Rabbil-âlemiyn.

Bismillah-ir Rahman-ir-Rahiym

Kul hüvallü ahad Allah-üs-samed lem yelid ve lem yûled ve lem yekûn lehu küfüven ahad (3 defa)

Bismillah-ir Rahman-ir Rahiym

Kul e'ûzu bi-Rabbil felâk min şerri mâ halâk ve min şerri gasıkın izâ vekab ve min şerrin-neffâsati fil-ukad ve min şerri hâsidin izâ hased

Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym

Kul e'ûzü bi-Rabbın nâsi melik-in nâsi ilâh-in-nâsi min şerril-vesvâs-il hannâs elleziy yûvesvisû fiy sudur-in nâsi min-el-cinneti ven-nâs

Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym

El-hamdü lillahi Rabbil-âlemiyn Er-Rahman-ir-Rahiym mâliki yevm-id-din
iyyâke nâ'bûdû ve iyyâke nesta'iyn ihdinas-sırat-el müstakiym sıratelleziyne en'amte
aleyhim gayr-il mağdubi aleyhim ve led-dâlliyn (3 defa)

Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym

Elif-Lâm-Mim. Zâlik-el-kitâbü lâ reybe fiyhi hüden lil-müttekiyne elleziyne
yü'minûne bil-gaybi ve yukimûn-es-salâte ve mimmâ rezaknahûm yünfikun
velleziyne yü'minûne bimâ ünzile ileyke ve mâ ünzile min kablike ve bilâhireti hüm
yûkinûn ulâ'ike alâ hüden min Rabbihim ve ulâ'ike hüm-ül-müflihûn.

Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym

Allahü lâ ilâhe illâ hüvel-hayyül kayyûmü lâ te'huzûhu sinetün ve lâ nevm
lehu mâ fis-semâvâti ve ma filardı men zelleziy yeşfe'u indehu illâ bi-iznihi yâ'lemü
ma beyne eydiyhim ve mâ halfehüm ve lâ yuhitûne bi-şey'in min ilmihi illâ bimâ
şâ'e vesi'a kürsiyyüh-üs-semâvâti velard ve lâ ye'udühü hıfzihümâ ve hüvel-aliyyül-
aziym. (3 defa)

Hâ-mim..Hâ-mim..Hâ-mim..Hâ-mim..Hâ-mim..Hâ-mim..Hâ-mim..Hâ-mim

Tenzil-ül-kitâbi min'allah-il-aziz-il-aliym.. Gafir-iz-zenbi ve kabil-it-tevbi
şedidil-ikabi zit-tavli lâ ilâhe illâ hüve ileyh-il-masiyr.

Âmen-er-resûlû bimâ ünzile ileyhi min Rabbihi velmü'minûn küllün âmene
billâhi ve melâ'iketihî ve kütübihî ve resûlihî lâ nüferriku beyne ahadın min rüsûlihî
ve kalû semî'nâ ve atâ'nâ gufraneke Rabbenâ ve ileyk-el-masiyr. Lâ yükellifullahü
nefsen illâ vüs'ahâ lehâ mâ kesebet ve aleyhâ m'ektesebet Rabbena lâ tu'ahiznâ in
nesiynâ ev ahtâ'nâ Rabbenâ ve lâ tahmil aleynâ ısrân kemâ hameltehu allelleziyne
min kablînâ Rabbenâ ve lâ tuhammilnâ mâ lâ takate lenâ bihi vâ'fu annâ v'agfir lenâ
v'erhamnâ ente Mevlânâ fansurnâ alel-kavm-il kâfiriyn.

Fe-sübhanallahi hiyne tümsüne ve hiyne tusbihüne ve lehül-hamdü fis-semavâti vel-arde ve aşiyen ve hiyne tuzhirûn.

Yuhric-ül hayye min-el meyyiti ve yuhric-ül meyyite min-el hayyi ve yuhyil-arda bâ'de mevtihâ ve kezâlike tuhrecûn.

Hasbiyallahü lâ ilâhe illâ hüve aleyhi tevekkeltü ve hüve Rabbül-arş-il-aziyim (7 defa)

Ve mâ ce'alehullahü illâ büşrâ leküm ve li-tatma'inne kulübüküm bihi ve men-nasrû illâ min indillâh-il-aziz-il-hakiym.

Elif-Lâm-Mim..Elif-Lâm-Mim-Râ..Kâf-Hâ-Yâ-Ayın-Sâd..Hâ-Mim-Ayın-Sin-Kâf..

İkfinâ v'erhamnâ hüvallah-ür-râfi-un nâfi-ür reşid-ül hayyül kayyûm El-Lâtif-ül kadir-ül kavi. El-metiynü el-ganiyyü el-mugni el-mu'izzü el'aliyyü el-bâsitü el-vedudü (3 defa)

Agisna yâRabbi yâ kerimü v'erhamna yâ Rabbi yâ Rahiym(3defa)

Yâ-Rahman -ed-dünyâ ve rahiyim-el ahireti

Fâ'fü annâ v'agfir lenâ v'erhamnâ ente Mevlânâ ve ente hayr-ür-râhimiyn..

Bismillah-iş-şâfi hüvallah

Bismillah-il-kâfi hüvallah

Bismillah-il-mu'afi hüvallah

Bismillahilleziy lâ yadurrü mâ'a ismihi şey'un fil-ardi ve lâ fis-semâi ve hüves-semi'ul-aliym.

Eûzü bi-kelimâtillâh-it tammâti küllihâ min şerri mâ halâka

Fallahû hayrûn hâfızan ve hüve erham-ür-râhimiyn.

Sûbhanallahi ve bi-hamdihi (3 defa) Sûbhanallahi vel hamdû lillahi ve lâ ilâhe illallahu vallahu ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah-il aliyyil-azîym. (3 defa)

BİSMİLLAH-İR RAHMAN-İR-RAHİYM

(Üç kere aza meshedilecek)

Yâ Hannânü (Sağ taraf meshedilecek) Yâ Mennânü (Sol taraf meshedilecek)
Yâ bedi'as-semâvâti vel-ardi

Yâ hayyü yâ kayyum

Yâ zel-celâli vel-ikrâm

Nes'elûke bi-izâm-il-lâhutiyyetihi en tenkule tîbâ'anâ min tîbâ'il-beşeriyyetti ve en terfa'a mühecenâ mâ'a melâiketîk-el-ulviyyeti.

Yâ muhavvil-el-havli vel-ahvâl havvil halenâ ilâ ahsen-il-hâl

Sûbhanekâllahümme ve bi-hamdike eşhedü en lâ ilâhe illâ ente estagfirûke ve etübü ileyk

Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammedin ve sahbihi ve sellim (3 defa)

Allahu ekber Allahu ekber lâ ilâhe illallahu vallahu ekber Allahu ekber ve lillah-il hamd

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ Resûlallah
 Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ Habiballah
 Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ seyyid-el-evveliyne vel-âhiriyn

Ve sallallahu alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ cemi-il-enbiyâ'î vel mürselin
 vel-evliyâ'î ves-sâlihiyne ve alâ melâ'iketike vel-mukarrebinyne ve alâ ehl-i tâ'atike
 ecma'iyne min ehl-is-semâvati ve ehl-il-aradiyn ve rıdvanullahi teâlâ alâ âl-i
 Resûlillahi ve ashabihi ecma'iyn bi-rahmetike yâ erham-er-râhimiyn. Âmin
 velhamdû lillahi Rabbil-âlemiyn.

SALÂT-İ-MÜNCİYYE

Allahümme salli alâ seyyidînâ Muhammedin salâten tûnciynâ bihâ min
 cemi'il-ehvâli vel-âfât ve takdi lenâ bihâ cemi-il-hâcât ve tutahhirunâ bihâ min cemi-
 is-seyyi'ât ve terfe'unâ bihâ â'led-derecât ve tübelligunâ bihâ aks-al-gâyât min cemi-
 il-hayrâti fil-hayati ve bâ'd-el-memât

HÂZÂ DU'A-İ EVRÂD-I ŞERİF HAZRET-İ PİR NURETTİN-İL CERRAHİ
 KUDDİSE SIRRAHÜL-FETTAHİ

Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym

Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammedin kemâ salleyte alâ
 İbrahime ve alâ âl-i İbrahime inneke hamidün mecid ve bârik alâ Muhammedin ve
 alâ âl-i Muhammedin kema bârekte alâ İbrahime ve alâ âl-i İbrahime inneke
 hamidün mecid.

Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym..Allahümme inniy es'elüke bi-fadli
 Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym.

Ve es'elüke bi-cemâli Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym.

Ve es'elüke bi-celâli Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym.

Ve es'elûke bi-beka'î Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiyim.

Ve es'elûke bi-heybeti Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiyim.

Ve es'elûke bi-hürmeti Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiyim.

Ve bi-ceberûti ve melekûti Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiyim

Ve bi-izzeti ve kuvveti ve kudreti Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiyim.

İrfâ' kadri ve yessir emri vecbûr kesri v'agni fakri ve etil ömri bi-fadlike ve keremike ve ihsanike yâ men hû Kâf-Hâ-Yâ-Ayın-Sâd Hâ-mim-ayın-sin-kaf Elif-lâm-mim- Elif-lâm-mim-râ sırrullah-il aziym-ül-â'zam Allahu lâ ilâhe illâ hüvel-hayyül kayyûm-ül aliyyül-ekrem ve es'elûke bi-celâl-il heybeti ve bi-izzil-izzeti ve es'elûke bi-kibriyâ-il azameti ve bi-ceberût-il kudreti en tec'aleni minelleziyne lâ havfün aleyhim ve lâ hüm yahzenûn.

HÂZÂ FATİHA'T-UL-FUKARÂ'Î HAZRET-İ PİR NUREDDİN-İL-CERRAHİ KUDDİSE SIRRAH-ÜL-FETTAHİ

Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiyim

Allahümmec'alniy minelleziyne en'amte aleyhim ve mellektehüm sırra esmâ'ike ve ca'altehüm min evliyâ'ike ve metta'tehüm bi-kitâbike

Allahümme ekrimniy bi-sırrıl-Fatihati ve vefikniy li-sırrihâ ve azhirliy ruhaniyyetihâ inneke alâ külli şey'in kadir

Allahümme necciniy min-el-gammi vel-hemmi yâ mün-ci-y el-mümînin ve ferric mâ ene fi-yhi yâ müferrice küreb-il-mekrûbiyn ve en tûsahhir liy abdek-el-uhaydire hâdim-el-Fatihâ'ti inneke alâ külli şey'in kadir. (On defa Fatiha-i şerife okunacaktır.)⁴⁰

⁴⁰ OZAK, Muzaffer ; a.g.e., s. 320-337

BÖLÜM 4: HALVETÎ BESTEKÂRLAR

4.1- HALVETÎ BESTEKÂRLAR

4.1.1- BEZCİZADE ŞEYH MEHMED MUHYEDDİN (16.-17. Yüzyıl)

İstanbul'da 1500'lü yılların sonu ile 1600'lü yıllarında ün kazanmış Halvetî mûsikîşinaslarından biri Bezcizade Şeyh Mehmed Muhyeddin Efendi'dir. Aslen Konyalı olan Bezcizade, Halvetiliğe intisab etmiş ise de, meşhur Melâmî ulusu İdrîs-i Muhtefî'den (v.1615) de feyz almış ve Melâmîlerce, Melâmî büyüklerinden sayılmıştır. Fatih, Çarşamba Pazarındaki Mehmed Ağa Halvetî tekkesinin üçüncü şeyhidir. Bir taraftan da vaizlik ediyordu. 1020 (m.1611) yılında vefat etmiş ve Üsküdar Divitçiler'de kendi ismi ile anılan ve sonradan Bayramî Şeyhi Bolu'lu Himmet Efendi'nin (v.1683) şeyh olduğu tekkenin bahçesine sırlanmıştır.

“Muhyî” mahlası ile bazı şiirleri de yazmış olan Bezcizade'nin iki ilahîsinin kaydına rastlanmıştır. “Zahid bize ta'n eyleme” diye başlayan Beyati ilahîsi, bütün tarikatların âyinlerinde kullanılan çok tanınmış bir eserdir. Bu ilahînin okunan şekli Uşşak makamı olarak bilinmesine rağmen, S.N. Ergun'un Antolojisiinde aynı ilahî Beyati makamında gösterilmiştir.⁴¹

1)“Zahid bize ta'n eyleme”

Beyati İlahî, güftesi kendisine ait.

2)“Cümleinin mahbûbu sensin-ey habîb-i ezeli”

Nevrûz-i Acem İlahî, güftesi kendisine ait.

⁴¹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s27, 56 c.1
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.
UNAT, F. REŞİT ; A.g.e

4.1.2- KOĞACIZADE ŞEYH MEHMED (16.-17. Yüzyıl)

Koğacızade Şeyh Mehmed “Halvetî” tarîkatine mensub idi. Sofular’daki Ekmel Tekkesi şeyhiydi. 1026 (m.1617) yılında vefat etti. Bestelediği eserler memleketin hemen her tarafına yayılmıştı. “Nevîzade Atayî”, Şakayık zeylinde (s.622), “Fenn-i mûsikîde üstad olub okunan zikirlerin ekseri bunların bestesidir.” Halvetî âyin usûlû olan devrânın, bazı özel mûsikî tarzlarını tertib ve tesbit ettiği rivayet edilen Şeyh Mehmed Efendi’nin bir ilahîsinin güftesi bilinmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde hiç bir eserinin notasına rastlanamamıştır.⁴²

1)“Benem ol aşk bahresi”

Zirgüle İlahî, güfte Yunus

4.1.3- HATİB ZÂKİRÎ HASAN EFENDİ (16.-17. Yüzyıl)

Büyük Türk dinî eserler bestekârı. Foça’da doğdu. Genç yaşında İstanbul’a geldi. Ünlü mutasavvıflardan Nûreddin-zâde’ye kapılındı. Dinî ilimler ve mûsikî öğrendi. Kapılındığı tekkenin zâkirbaşısı oldu. “Zâkirî ” mahlası ile şiir yazdı. Dinî eserler bestekârı olarak çok büyük ün yaptı. Cami hatîbliğinde bulundu. Şair Dâî gibi talebesi tarafından şiirlerle öğüldü. Kâtip Çelebi ve Taşköprüzade İsmeddin Efendi de onun için “Fenni mûsikîde yeğâne ve uslûbu zikirde müfredi zamane idi; altmış seneden beri neveste ilâhîleri tanın endazı ğerdun olmuştu. ” diyorlar. Kâtip Çelebi’nin şu sözlerine nazaran Hasan Efendi’nin daha ziyade dinî mûsikîyle iştiğal ve ifa ettiği hizmetlerini ve iktidarını şakirdi olan Şair Dâî aşağıda yazılı manzumesiyle de teyid etmiştir; bu gün minarelerde müezzinlerin okumuş olduğu “layâlî mübarekede münacaat”, tekke ve camilerde okunmuş olan arapca “Na’ti Peygamberî”, Muharrem’in onuncu günü tekkelerde okunmuş olan “Mersiye-i İmam Hüseyin ”, sabah namazlarında minarelerde okunan “ Saba Salâtı ”, bayramlarda camilerde

⁴² ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., S.27,56 C.1
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

okunan “ Bayram Salâtı ”nın bestekârı meçhul idi. Katîp Çelebi ve İsameddin Efendi’nin beyanatına ve şakirdi Şair Dâî’nin aşağıdaki manzum sözleri ile şahadetine göre bu eserlerin bestekârının Hasan Efendi olduğuna katiyete yakın kanaat hasıl edilmiştir; hatta Mevlid-i Şerif kıraat ve Sakal-ı Şerif ziyaretlerinde yukarda münderiç “Salât-ı Ümmiye” ile bayram namazlarında okunan “Tekbir ”in bestekârı da rivayet olunduğu gibi İtrî’nin olmayıp ondan yüz sene evvel vefat eden Hasan Efendi’nin olduğu yine Dâî’nin şehadetiyle kabul edilmiştir. Ne İtrî, ne de Hafız Post vesaire hakkında yazılmış böyle bir şahadet yoktur. Yine Dâî’nin (usulde cümle telifat anındır.) sözünden, Hasan Efendi’nin gayri dinî mûsıkî ile de meşgul olmuş bulunduğu kabul edilebilir.

Yukarıda bahsedilen eserler Durak Evferi usûlû ile bestelenmiş ve usupları birbirine benzemekte bulunmuştur. Cuma ve Bayram salâtları “Ya Mevlâ Allah”, Beyati makamında Durak Evferi usûlünde bestelenmiş olup 5 bölümden meydana gelmiştir. Cenaze Salâtı “Lâ ilâhe illâllah, Vahdehü lâşerike lehû velâ nazira leh ” Durak Evferi usûlünde bestelenmiş, 6 bölümden oluşan Hüseyini makamında bir eserdir. Salât-ı Ümmiye, Segah makamında dört bölümden oluşmuş ve Mevlid okunuşu sırasında bahirler (Mevlidin bölümlerine verilen addır.) arasında özellikle Vilâded bahri sonunda, Hz. Peygamberimizin doğumuna Ta’zîm gayesiyle ayağa kalkındığında, Mukaddes emanetlerin ziyaretinde, Kadir geceleri camilerde ziyarete açılan Sakal-ı Şerif’in öpülmesi esnasında cemaatin de iştirakiyle icra edilir. Salat-ı Ümmiye her ne kadar bir usûl içerisine sokulmuş ise de zannedilir ki bu ölçü içerisinde bir hocadan meşk edilerek, öğretilir. Türk İslâm medeniyetinde herkes bunu ezbere bilir.

Müstakimzade’nin ilahî mecmuasının Sünbülî Derviş Halil tarafından yazılmış bir nüshasının sonunda Hasan Efendi’nin 1030 (m.1620) yılında ve diğer bir mecmuada 1032 (m.1622) yılında vefat etmiş olduğu mukayyettir. Hasan Efendi’nin 80 sene yaşamış olduğu tahmin edilince Kanuni Sultan Süleyman’ın son zamanlarını

idrak etmiş olması kabul olunur. Dokuz eserinin kaydına rastlanılmıştır.⁴³

1)“Ya Mevlâ Allah”

Beyati, Durak Evferi, Cum’a ve Bayram Salâtları

2)“Lâ ilâhe ilâllah”

Hüseyini, Durak Evferi, Cenaze Salâtı

3)“Allahümme salli alâ Seyidi’l verâ ve senedi’l-fukarâ”

Irak Na’t, Durak Evferi

4)“Ya Hazreti Mevla, Mevlâ’l-Mevâlî”

Irak Temcîd, Durak Evferi, çeşitli makamlarda dolaşır.

5)“Rivâyetde gelir bir gün Resûllallah olup dil-şâd”

Nühüft Mersiye-i İmam Hüseyin, Durak Evferi, Muaşşer (onar mısralık bendlerden teşekkül eden manzumeler.), güfte Yazıcızade

6)“Aşkınla cihân beste lûtf eyle inayet kıl”

Rast İlahî, güfte Abdülâhad Nurî

7)“Allahümme salli alâ, seyyidinâ”

Segah, Darbeyn, Salât-ı Ümmiye

8)“Esîr-i nefsi-i emmârem aceb bed hâl ü bed kârem”

Segah İlahî, güfte kendisine ait

9)“Rabbünellezi yama ‘budallahu”

Uzzal Tesbih

4.1.4- YAKÛBZADE ŞEYH MEHMED

(17. Yüzyıl)

17. Yüzyılda yetişen “İlâhî” bestekârlarından biri de Yakûbzade Şeyh Mehmed’dir. Bursa’da doğdu. Karaağaç mahallesindeki Halvetî tekkesinin şeyhi Yakûb Efendi’nin oğludur. Şeyh Yakûb, Kur’an okumak hususunda Bursa’nın en

⁴³ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.58,59 c.1
EZGİ, Suphi ; a.g.e., s.8 c.2, s.1 c.4
ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.254 c. 1
SÂMİ, ŞEMSETTİN ; a.g.e.
SEZGİN, B. SİDKİ ; a.g.e.
YEGİN, Abdullah ; a.g.e.
UNAT, F. Reşit ; a.g.e.

ileri gelen şahsiyetiydi. Hutbelerinde de büyük bir muaffakiyet gösteriyordu. 1052 (m.1642) de vefat etti. Mehmed Efendi'yi işte bu zat yetiştirmiştir. Babasının ölümü üzerine tekkeye şeyh tayin edildi. 1077 (m.1666) cemaziyelevvelinin on yedinci günü vefat etti.

“Bîçâre” mahlâsiyle bazı şiirler de kaleme alan Yakûbzade, bir takım ilâhîler de bestelemiştir. İki ilahîsinin kaydına rastlanılmıştır. “Milk-i bekadan gelmişem” adlı ilahînin bilinen notası Gerdaniye makamında okunduğu halde, S.N. Ergun’un Antolojisinde aynı ilahî Neva makamında gösterilmiştir.⁴⁴

1)“Milk-i bekadan gelmişem”

Neva İlahî, güfte Yunus

2)“Eser aşkın yeli ezhâra karşı”

Uşşak İlahî, güfte Abdülâhad Nuri

4.1.5- NEFES ANBARI ŞEYH OSMAN

(17. Yüzyıl)

Bu devrin son nısfında tasavvufî ve dinî sahada olduğu kadar mûsikî sahasında da iştihar eden meşhur Halvetî şeyhi ise Nefes Anbarı Şeyh Osman’dır. Kayseri’lidir. Kayseri’de Abaza şeyhi Abdürrahim Efendi’nin zâkirbaşısı iken 1044 (m.1634) yılında şeyhiyle beraber İstanbul’a geldi. Üsküdar’da Valide Sultan medresesinde oturdu. O sırada Abdülâhad Nuri’nin sohbetlerinden istifadeye başladı. Bostanzade Yahya Efendi’nin derslerine de devam ederek mezun oldu. Kayseri sahabiye medresesine müderris tayin edildi ise de çok geçmeden tekrar İstanbul’a döndü. Muhtelif camilerde vaizlik ve şeyhlik etti. Tercüman Yunus zaviyesi vaizi ve şeyhi iken 1095 (m.1683) yılında vefat etti.

Mahlâssız bir takım manzumeler de yazan bu zatın pek nadir bazı ilahî besteleri bu güne intikal edebilmiştir. Çok güzel okuyuşu ile de tanınan Şeyh

⁴⁴ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.35,73 c.1

Osman'ın iki ilahîsinin gûfte kaydına rastlanılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda hiç bir eserinin notası bulunamamıştır. ⁴⁵

1)“Ziyalar verdi nûriyle dil ü câna seher zikri”

Hüseyni İlahî, gûfte kendisine ait.

2)“Allah u Rabb-i lâyezâl”

Şehnaz İlahî, gûfte 2. Sultan Mustafa

4.1.6- HAFIZ POST (17. Yüzyıl)

Türk Mûsikîsinin ünlü bestekârı Hafız Post da Halvetîliğe mensub bir mûsikîşinasdır. 1630? yılında İstanbul'da doğan Hafız Post'un asıl adı Mehmed, aile adı İmamzade'dir. “Post” ünvanının nereden geldiği kesin değildir. Vücudunun çok kıllı olması veya her gittiği yere oturmak üzere bir post taşıması ve “saff-ı niâlde” yani bulunduğu meclisin en gerisinde oturması sebebiyle bu adı aldığını kaydeden iki ayrı söylenti vardır. Bizzat kendisinin vücuda getirdiği mecmualarında ise adını, mütevaziâne bir ifade ile “ Hakîr Hâfız ” diye zikretmektedir ki, bu lâkabın kendisine muasırları (Aynı devirde yaşamış olanlar) tarafından izafe edildiğini göstermektedir. Divân şairi Mustafa Nâilî'nin himayesinde yetişmiş, genç yaşında hafız olmuş ve Hacca'da gitmiştir.

Nâilî gibi Halvetîliğe intisab etmiş , Nâilî'den edebiyat, Tophaneli Mahmud Efendi'den hattı öğrenip icâzet almış ve Kasımpaşalı Osman Efendi'den de mûsikî öğrenmiştir. Mûsikî alanında hanende, tanbûri ve özellikle bestekâr olarak çok büyük ün kazanmıştır. Basit türkülerden en büyük eserlere kadar dinî ve din dışı binden fazla eser bestelemiş, İtrî hariç 17. asrın en büyük Türk bestekârı sayılmıştır. Hafız Post, kendine mahsus bir uslub sahibi olan ve ibda kudretine malik bulunan bir şahsiyettir. Meydana getirdiği besteler için seçtiği gûfteler de zevk sahibi bir adam olduğuna en kuvvetli delildir. Mevlâna ve Mısırî Niyazî'den başlayarak büyük Türk şairlerinin eserlerini besteleyen bu büyük san'atkâr, maruf saz şairlerinin basit ve o

⁴⁵ ERGUN, S. Nûzhet ; a.g.e., s. 41,76 c.1
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.,

nisbette güzel manzumelerine de ezgiler vücade getirmekten bile çekinmemiştir. Divan edebiyatından başka tasavvuf ve aşık edebiyatlarına, hatta halk türkülerine karşı mütemayil olması da geniş bir kültüre sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Onun Hisar makamında bestelediği tevşih, dinî mûsikîmizin muhakkak ki en olgun ve en güzel eserlerinden biridir. “Bir nazar kıl halime” diye başlarken san’atkârın yalvardığı hiss olunur. Türküler bestelemek suretiyle halkın ruhunu da okşayabilen bu şahsiyetin basit, fakat güzel ve samimi bir takım ilahîler de bestelediği görülür. Onun besteleri yalnız Osmanlı devletinin sınırları dahilinde yayılmakla kalmamış bütün İslâm memleketlerinde şayi’ (Herkesçe bilinmiş, duyulmuş) olmuştur. Çağdaş ve sonraki kaynaklarda, bestekâr olarak pek çok öğülmüş, hatta Abdülkadir Merâğî’yi geçtiği söylenmiştir. Sesinin çok güzel olmamasına rağmen, okuyuşundaki tavır ve edânın yüceliği ile çok takdir toplamıştır. Ayrıca çok nazik ve terbiyeli olduğu için devlet ricâlinin teveccühünü kazanmıştır. Son zamanlarında Divan hocaları zümresine dahil olup, Hümâyûn’da hâcegân arasında bulunmuş, yani Osmanlı İmparatorluk hükûmetinde kâtiplik yapmış sonra kağıd emîni olmuştur. Dördüncü Mehmed’in, Üçüncü Selim Giray’ın huzurunda okumuştur.

Hafız Post’un dinî ve lâdinî eserlerinden hariç kendi el yazısıyla yazdığı mühim iki beste mecmûasından biri Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Yazmaları arasında 1724 numaradadır. Bu eser, çok eskimiş ve yıpranmış bir haldedir. Yaprakları dökülecek vaziyete gelmiştir. 180 yaprak 20.5x14.5cm. büyüklüğündedir. Her sayfada 3 sütun üzerine çeşitli makamlardan güfteler vardır. Baştan nihayete kadar Hafız Post’un el yazısıyladır. İlk nüshanın bir mikrofilmi, Yılmaz Öztuna’nın hususi kütüphanesindedir. Diğer mecmûa ise Avukat Bay Halil Edhem Arda’nın hususi kütüphanesindedir. Tezbihi bakımından da kıymetli olan bu nüsha, daha mükemmel ve mündericat itibariyle daha zengindir. Hiç bir yeri de bozulmamıştır. Bu eserdeki yazılar da ekseriyetle Hafız Post’undur. Fakat bu mühim yazmaya, bilâhare meşhur İtrî’de kendi el yazısıyla bir takım besteler ilave etmiştir. İki büyük ve değerli mûsikîşinasın el yazılarından mürekkep olan ve bir çok Türk bestekârlarının lâdinî eserlerini ihtiva eden bu mecmûanın 17. asırda ve daha evvelki zamanlarda Türk Mûsikîsinin ne kadar geniş bir inkişafa mazhar olduğunu göstermesi itibariyle de büyük bir kıymeti vardır. 1105 (m.1693) yılında öldüğü

muhabbâk olan Hafız Post için talebesi olan İtri, vefat tarihini içeren uzun bir mersiye yazmıştır. Yirmiiki eserinin kaydına rastlanılmıştır.⁴⁶

1)“Zerr-i mihrinle olsun hâne-i dil rûşenâ”

Acem Na't, güfte Reşid

2)“Ey Habîballah Muhammed Mustafâ”

Acem Tevşih, güfte Abdülhay

3)“Tende cânım canda cânânımdır Allah Hû deyen”

Acem Durak, Güfte Niyazî

4)“Gönül bigânelerle âşinâdır yâ Resûlallah”

Arazbar İlâhî, güfte Nâilî

5)“Sen seni bilmektir ancak pîre ülfetten garaz”

Aşiran İlâhî, güfte Mısırî Niyazî

6)“Cânâ, kamer-tal'atın hemân dirahşan görünür”

Dügah Beste, Sakıyl

7)“Ey Kerîm Allah, Ey Ganî Sultan”

Eviç İlâhî, güfte Mısırî Niyazî

8)“Meh-i ney gibi bir kaaşî keman mihr-i münîrim var”

Hisar Beste, Devr-i Kebir, güfte Kâmil

9)“Bir nazar kıl hâlîme âsân ola cümle sübûl”

Hisar Tevşih, Çenber, güfte İbrahim Nakşî

10)“Vücûdun dürr-i nâyâb-ı safadır ya Resûllâllah”

Hüseyini Na't, güfte Fasîhî

11)“Çekdim el, ümmîd-i vasl-i yârdan şimden gerû”

Hüseyini Beste, Hafif

12)“Çün sana gönlüm mübtelâ düşdü”

Hüseyini İlâhî, Düyek, güfte Mısırî Niyazî

13)“Dil verdim ol perîye nihan gördüğüm gibi”

⁴⁶ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.25, 45, 46, 48, c.1

EZGİ, Suphi ; a.g.e., s.8 c.2

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.243 c.1

YEĞİN, Abdullah ; a.g.e.

Neva Beste, Ağır Sakıyl

14)“Ey habîb-i Mustafâ’ vü müctebâ”

Neva İlâhî, güfte Fethî Abdülkerim

15)“Vakti seherde açıla perde”

Neva İlâhî, Düyek, güfte Himmet

16)“Bilenler vech-i cânânı bu cism ü cânı neylerler”

Neva Sünbûle İlâhî, güfte Mısırî Niyazî

17)“Pâdişâha aşkını hem hâne kıl”

Nevrûz-i Acem İlâhî, güfte Mısırî Niyazî

18)“Gider hüznü ilâhî eyle mesrûr”

Sabâ İlâhî, güfte Abdülâhad

19)“Bahar geldi, dahî seyr-i gülşen eylemedik”

Uşşak Beste, Zencîr

20)“Berây-i tâne-i mâ in- heme çi der-cüşend”

Nikriz Nakış Yürük Semâî

21)“Biz âlûde-i sâgar-î bâdeyiz”

Rast (Rehâvî) Yürük Semâî, güfte Veysî

22)“Gelse o şûh meclise, nâz-u tegaafûl eylese”

Rast, Yürük Semâî

4.1.7- ŞEYH MEHMED NAZMÎ

(17. Yüzyıl)

17. yüzyılın maruf mutasavvıflarından Şeyh Nazmî de kıymetli bir bestekârdır. Rüstenzâde Ramazan Efendi’nin oğludur. 1032 (m.1622) yılından doğdu. Süleyman Efendi’nin derslerine devam etti. Daha sonra meşhur Sivâsî Şeyh Abdülâhad Nurî’ye derviş olarak Halvetî tarikatına girmiş oldu. 1065 (m.1654) yılında Şehremîni civarında Yavaşca Mehmed Ağa tekkesine şeyh ve camine vâiz oldu. 1112 (m.1700) Şevvalinin yirmi dördüncü günü vefat etti. Nazmî mahlasıyla şiirler yazan, ilmi bir takım eserler vücade getiren bu zat devrinin kıymetli bir âlimiydi. Bilhassa “Hediyetülîhvan” adlı kitabı tasavvuf tarihi bakımından çok

kıymetlidir. Güfteleri de kendisine ait üç ilâhîsinin güfte kaydına rastlanılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde hiç bir eserinin notası bulunamamıştır.⁴⁷

1)“Ko yaksun külli cismim nâr-ı hicran”

Irak İlahî, güfte kendisinin

2)“Derûn-i âşıkâ halvet fezâdır halka-i tevhid”

Muhayyer İlahî, Devr-i Revan, güfte kendisinin

3)“Yeter ma'mure oldun bir zaman vîrâne ol gönlüm”

Sabâ İlahî, güfte kendisinin

4.1.8- ÇÂLÂK ŞEYH AHMED EFENDİ (17.-18. Yüzyıl)

17. Yüzyılın ilk yarısında zâkirlikle iştihar eden bestekârlardan biri de Çâlâk namıyla anılan İstanbul'lu Şeyh Ahmed'dir. Ünlü Bayramî mûsikîşinas Çâlâkzade Şeyh Mustafa Efendi'nin babasıdır. Onun 1091 (m.1680) yılında Cağaloğlu civarındaki Halvetî tekkesine şeyh olduğunu şair Rehaî'nin aşağıdaki tarihinden anlaşılmaktadır.

Zâkir Ahmed Çelebi posta geçüb şeyh olacak
Çoğu endîşe-i târîhe düşüb yâranın
Her biri bulmak içün zevk-i tecellî-i müdâm
Halka-i fikre girüb devr eden iken anın
Dedi Şâhin Dede târîhini ahır dönerek.

Bu tarih manzumesi de sarahatle gösteriyor ki, Çâlâk Ahmed, 17. yüzyılın son yarısında, yani 1091 (m.1680) yılından evvel dinî mûsikî sahasında şöhret kazanmış bir şahsiyettir. Üsküdarlı Hasib'in “Vefeyat” adlı eserinde, Çâlâk Ahmed'in 1123 (m.1711) yılında vefat ettiği kayıtlıdır. Otuziki sene müddetle şeyhlik ettiği dergâha defnedilmiştir. Beş tane ilâhîsinin kaydına rastlanılmıştır.⁴⁸

⁴⁷ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.51, 52, 90, 91 c.1

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.,

⁴⁸ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.127, 128, 172, 173 c.1

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.47 c.1

- 1)“Çalabım bir şar yaratmış iki cihan arasında”
Acem İlahî, güfte Hacı Bayram
- 2)“Derd-i Hak’ka talib ol dermâna irem dersen”
Arazbar İlahî, güfte Mısrî Niyazî
- 3)“Bir âşık-ı nâlânınım Yâ Muhammed yâ Mustafâ”
Baba Tahir İlahî, güfte Himmetzade Abdullah
- 4)“Ey Allah’ım beni senden ayırma”
Sabâ İlahî, güfte Eşrefoğlu Rumî
- 5)“Ey beni aşk âteşine yandıran”
Uşşak İlahî, güfte Abdülâhad Nurî

4.1.9- ZÂKİRBAŞI AHMED ÇELEBİ (?)

Halvetî mûsikîşinaslardan, Çarşamba Pazarındaki tekkenin zâkirbaşı Ahmed Çelebi’nin “Hadden aşdı iştîyâkın, Yâ Resûl göster cemâlin” diye başlayan Beyâtî İlâhîsi Tasavvuf mûsikîsinin klâsikleri arasındaki yerini bu gün de korumaktadır.⁴⁹

4.2- GÜLŞENÎ BESTEKÂRLAR

4.2.1- ŞEYH ÖMER RÛŞENÎ (15. Yüzyıl)

Ömer Rûşeni Hazretleri aslen Aydın’lıdır. Rûşen, aydın kelimesinin Arapça karşılığı olduğu ve kendileri de Aydın’da dünyaya geldikleri için bu kelimenin arapçası ile isimlenerek “Aydınlı Ömer” yerine “Ömer Rûşeni” diye isimlenerek şöhret bulmuştur. Babasının adı Ali’dir. Kaynaklara göre, tahsil için Bursa’ya gelmiş. Bir süre sonra Karaman’da Halvetî Şeyhi olarak hizmet gören büyük kardeşi Şeyh Alâeddin’ül Halvetî’nin yanına giderek kendisine teslim olmuş, bir müddet ağabeysinin yanında yetiştirildikten sonra, ağabeysi tarafından izin ve yol

⁴⁹ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

gösterilerek Baku'ya gidip, o zaman irşad postunda oturan ve Halvetî tarikatında ikinci pîr olarak bilinen Yahya-i Şirvanî'nin irşad halkasına girmiştir. Bir müddet Pîr hazretlerinin dergâhında kalıp, gerekli terbiyeyi gördükten sonra Yahya-i Şirvanî hazretlerinin emri ile Gence'ye gitmiş, daha sonra da Karabağ'a geçmiştir. Gittiği yerlerde, aldığı emir üzerine Halvetîye tarikatını yaymakla meşgul olmuş daha sonra İran şahlarından Sultan Hasan'ın daveti üzerine Tebriz'e giderek, halefi Sultan Yâkûb'un yaptırdığı zaviyede senelerce irşad hizmetiyle meşgul olmuştur. İrşad devrinde Halvetî tarikatını daha da geliştirip, yeni yeni prensibler ilave ettiği için, kendisi ile başlayan kolun pîri sayılmış ve müstakil bir Halvetîyye-i Rûşeniyye meydana gelmiştir. Vefatı 892 (m.1486) yılındadır. Pîr hazretlerinin irfan seviyeleri çok yüksekti. Ârifane olarak tertip ve tanzim edilmiş, şiirleri, ilâhîleri ve na'atları vardır. Tasavvufu tarif eden uzun manzumeleri bu gün de şaheserdir. Pîr hazretlerinin en verimli irşad hayatı Tebriz'de geçmektedir. Şeyh İbrahim Gülşenî'nin müşididir. Kendisinden sonra İbrahim Gülşenî gibi bir kutbu yerine halef bırakması yüceliğine yücelik katmıştır.

Pîr hazretlerinin Sofî başlıklı çok mühim bir şiiri vardır. Hicaz makamında sofyan usûlündeki tevşîhin güftesi gibi bestesinin de ona ait olması muhtemeldir. “Çün doğub tutdu cihan yûzünü hüsnün güneşi”. Bu tevşîh rebiulevvel ayı ilahîsidir, muhtelif makamlarda meydana getirilmiş 27 farklı bestesi bulunmaktadır.⁵⁰

4.2.2- KEFELİ Dervîş Abdî (17. Yüzyıl)

17. Yüzyılın son yarısında bilhassa ilahîleriyle tanınmış olan şahsiyetlerden biri Kefeli Dervîş Abdî'dir. Gülşenî tarikatına mensub idi. Mısır'a giderek uzun müddet İbrahim Gülşenî hanikahında hizmet etmiştir. Bir müddet Anadolu'nun muhtelif yerlerini dolaştı. Nihayet Bursa'ya gitti. Yakûbzade Şeyh Mehmed Efendi'nin tekkesine misafir oldu.

⁵⁰ ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.132 c.2

SERİN, Rahmi ; a.g.e., s.86, 87

TURA, Yalçın ; a.g.e.,

Esasen mûsikîye vâkıf bir bestekâr olan Şeyh istidat ve vukufunu görerek, onu tekkesinin zâkirbaşılığına tayin etti. Mevlidhân Derviş Osman'dan da bazı savtlar ve ilâhîler meşk etti. Şeyh Mehmed'in 1077 (m.1666) de vefatı üzerine naiblik meslekine atıldı. 1107 (m.1695) rebiulevvelinin on ikinci cuma gecesi vefat etti. Bursa'da Deveciler mezarlığına defnedildi. Dört ilahîsinin güfte kaydına rastlanılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde hiç bir eserini notası bulunamamıştır.⁵¹

1)“Devr idüb geldim cihâna yine bir devrân ola”

Bestenigar İlahî, güfte Mısırî Niyazî

2)“Yüzünü görelî hayrân olmuşam”

Segah İlahî, güfte Eşrefoğlu Rumî

3)“Cemî'-i enbiyâlardan Muhammed cümlelerin şâhı”

Sünbûle İlahî, güfte Eşrefoğlu Rumî

4)“Yüreğime dost derdi urdu dürlü yareler”

Uşşak İlahî, Evsat, güfte Eşrefoğlu Rumî

4.2.3- ALİ ŞİRUGANİ (17.-18. Yüzyıl)

Büyük dinî eserler bestekârı, İstanbul'da doğdu. Genç yaşında mûsikîye heves ederek mükemmel bir şekilde mûsikî öğrendi. Gülşenî tarikatına intisabı ile tasavvuf vadisinde de ihtisas sahibi oldu. 1696 yılında şeyhi Sinan Efendi'nin ölümü üzerine Şehremîni'nde Gülşenî Hulvî tekkesine şeyh oldu. Bu dergâhın üçüncü şeyhidir. İlk şeyhi Mehmed Hulvî, Sünbûlîyye ve Gülşenîyye'den idi. Lemazat, Câm-ı dilnûzav gibi müteaddid eserler kaleme almış ve şiirler vücade getirmiş getirmiş olan bu zat 982 (m.1574) yılında doğmuş, 1064 (m.1653) yılında vefat etmiştir. İkinci şeyh ise Sinan Efendi'dir (meşîhati: 1654-1696). Derviş Ali 1126 (m.1714) yılında vefat etti. Şeyhliği onsekiz yıldır. Dergâhının hazâresine gömüldü. Yerine oğlu Ahmed Efendi (meşîhati: 1714-1771), onun ölümü üzerine de oğlu, Ali Şiruganî'nin hafidi Uşşakî Halil Efendi (meşîhati: 1771-1782) geçti. Derviş Ali'nin epeyce yaşadığı söylenmektedir.

⁵¹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.89, 90 c.1

1077 (m.1666) yılında ölen Bursalı Salih Çelebi, İstanbul'a gelmiş ve mûsikîyi o devrin bu hususta en muktedir şahsiyeti sayılan Derviş Ali'den öğrenmiştir. O halde 1077 (m.1666) yılından önce bir mûsikî üstadı olarak tanınmış olan bu zatın, en aşağı seksen yaşında ölmüş olması icab eder. Daha 1660 yıllarında dinî mûsikînin en büyük üstadı olarak ün kazanmıştı. Ölümünden sonra, şeyhlik ettiği Hulvî tekkesi "Şiruganî Dergâhı" diye meşhur olmuştur. Yaşlılığından dolayı ve hürmeten "Dede" diye anılırdı. Eski mecmualarda ise, Büyük Dede Efendi'den ayırmak için "Dede-i Atıyk - Eski Dede", "Derviş Ali" şeklinde kayıtlar görülmektedir. Müstakimzade'nin mecmuasında "Şeyh Ali Sinânî-i Halvetî" kaydıyla da bazı ilahîlerine de tesadûf edilmiştir. Derviş Ali'nin Gülşeniyye'den başka Sinâniyye'de mensub olduğu sanılmaktadır. Aslında her iki tarîkat da Halvetiyye şubelerindendir. Fakat şeyhi olan ve tarîkat silsilenamelerini muhtevi mecmualarda adı "Es Şeyh Sinan efendi ibn-i Şeyh Arab Şerîf Mehmed efendi Eşşehir Be-Ümmi Sinanzâde" künyesiyle kayıtlı bulunan bu zate nisbetinden dolayı "Sinanî" gösterilmesi de mümkündür.

Kudretli bir hânende ve zâkirdi. Binlerce parçayı ezbere biliyordu. Hem çok beste ibda eden, hem de san'atta büyük bir maharet gösteren, hatta küçük parçalarını bile ustalıklı vücade getiren bu kıymetli bestekâr, hiç şübhe yok ki Dinî Türk Mûsikîsinin yalnız bu asırda değil, bütün asırlarda en mühim siması olarak gösterilebilir. Derviş Ali Şiruganî'nin vücade getirdiği rivayet edilen altıyüzden fazla savt, tesbih ve ilahîden geriye ikiyüziki adet güfte adı kayıtlıdır. Bu güftelerden mühim bir kısmının bestesi kaybolmuştur. Derviş Ali sadece dinî eserleri ile değil ladinî mahiyette yüzlerce beste iştihar eden büyük bir sanatkârdır. Mecmualarda bir hayli murabba ve semaîsi görülmektedir. Dinî eserleri içinde en çok Mısırî Niyazî ile İsa Mahvî'nin güftelerini seçmiştir. Bu iki mutasavvıfa karşı onun derin bir bağlantısı olduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber, ekseriye Halvetiyyeden olan Eşrefoğlu Rumî, Sivaslı Şemsî, Abdülâhad Nurî, Fethî Abdülkerim gibi maruf şahsiyetlerle İkinci Sultan Mustafa'nın ilahîlerine de epeyce besteler vücade getirdiği görülmüştür. Meşhur mûsikîşinas Nâyî Osman Dede "Rabt-ı ta'bîrât-ı mûsikî" adlı manzum eserinde Hafız Post ile Ali Şiruganî'nin mûsikîde yeni bazı tabirler bulduklarını söylüyor ve bu münasebetle Derviş Ali'yi

takdir ediyor. Osman Dede, bu değerli mûsikîşinası devrinin alimleri arasında bir “merd-i velî” olarak göstermektedir. İkinci Sultan Mustafa ‘nın (vefatı 1115-m.1703) hayatında yazılan ve Derviş Ali’nin bir hayli eserini ihtiva eden bir mecmuada “Hace-i zamân ola Derviş Ali El-meşhûr Dede” kaydı da bu kanaati kuvvetlendirmektedir. İki tevşih, üç durak ve onüç ilahisi olmak üzere onaltı eseri bu güne intikal etmiştir. Ladinî formdaki eserleri ise unutulmuştur. İkiyüzüç eserinin kaydına rastlanılmıştır.⁵²

1)“Hatm-i cem’-il mürselînin fahridir fakr u fenâ”

Acem İlahî, güfte Mısırî Niyazî

2)“Dermendim mücrîmim dermâna geldim yâ Resûl”

Acem İlahî, Düyek, güfte İsa Mahvî

3)“Bakub cemâl-i yâre”

Acem İlahî, güfte Mısırî Niyazî

4)“İster isen bulasın cânanı sen”

Acem İlahî, güfte Mısırî Niyazî

5)“Âlem-i ârâyı buldum âlem-i ârâ benem”

Acem İlahî, güfte Tekirdağlı Musli

6)“Hazin olma gönül zinhâr”

Arazbar İlahî, güfte İsa Mahvî

7)“Müştağak oldum lûtfuna”

Aşiran İlahî, güfte 2. Sultan Mustafa

8)“Kıldan ince vü kılıçtan keskin ol şâhın yolu”

Aşiran İlahî, güfte Mısırî Niyazî

9)“Sevdân ile, dil milkin virâneye döndürdün”

Aşiran İlahî, güfte Mevlevî şeyhi Selîmi

!0)“İbn-i vaktim ben ebûlvakt olmazam”

Aşiran ilahî, güfte Mısırî Niyazî

11)“Murâd-ı devlete irmek dilersen”

Aşiran ilahî, güfte İsa Mahvî

⁵² ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s. 124, 136, 142, 183, 260 c.1

- 12)“Derunum yandı nâr-ı hasretinle”
Baba Tâhir İlahî, güfte İsa Mahvî
- 13)“Bulmak dilersen dâim saâdet”
Baba Tâhir İlahî, güfte İsa Mahvî
- 14)“Rûmûz-i enbiâyı vâkıf-ı esrâr olandan sor”
Baba Tâhir İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 15)“Mest-i aşkız sabrımız yok sinemiz çâk eyleriz”
Baba Tâhir İlahî, güfte Lûtfî
- 16)“Zulmet-i hecrinde bîdâr olmuşam yâ Rab meded”
Bayatî İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 17)“Karîn-i bezm-i erbâb-ı hevâyım yâ Resûlâllah”
Bayatî İlahî, güfte Sûtçüzâde Hafız
- 18)“Vücûdun şem’-i pür nûr-i hudâdır yâ Resûlâllah”
Bestenigâr Tevşih, güfte Hâfız
- 19)“Zerre-i aşkın İlahî her kimin gönlünde var”
Bestenigâr İlahî, güfte İsa Mahvî
- 20)“Dönmek ister gönlüm cümle sivâdan”
Bestenigâr İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 21)“Dâim salât olsun sana”
Çargah İlahî, güfte 2. Sultan Mustafa
- 22)“Sahn-ı sırrın kıl mutahhar kalmasun illâ Ahad”
Çargah İlahî, güfte Hâkî
- 23)“Aşkın aldı beni benden”
Çargah İlahî, Düyek, güfte Yunus
- 24)“Esmâ-i İlâhiyye’de bî had hünerim var”
Çargah İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 25)“Bâğ-ı cemâle çün irem”
Çargah İlahî, güfte Abdülâhad Nurî
- 26)“Aşkın kime yar olur dâim işi zâr olur”
Çargah İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 27)“Dil-i şeydâyı söyletsen Resûlâllah’a aşıktır”
Dilkeş İlahî, güfte 2. Sultan Mustafa

28)“Ya İlâhî âsitanın hasteye dâr-üş-şifâ”

Dûgah İlâhî, Evsat, güfte Fanayî

29)“Benem zârî kılan ol yâre karşu”

Dûgah İlâhî, güfte Yunus

30)“Mürg-i dil pervâz urub uçmak diler”

Dûgah ve Muhayyer İlâhî, güfte Himmet

31)“Cemâlin matla’-ı şems-i hidâyet yâ Resûlâllah”

Eviç İlâhî, güfte Nahifî

32)“Sensin evc-i risâletin mâhı”

Eviç İlâhî, güfte Nahifî

33)“Dilhânesi mir’ât-ı Hak”

Eviç Durak, güfte Nasuhî

34)“Ey Seyyiul-i dü âlem vey ârif-i Hudâ bin”

Eviç İlâhî, güfte Dede Ömer Rüşeni

35)“Allah Rabbi lâyezâl”

Eviç İlâhî, Düyek, güfte 2. Sultan Mustafa

36)“Ey Rabbi Rahman”

Eviç İlâhî, güfte Fethî Abdülkerîm

37)“Devrân odur kim devrini devr-i felek bilmez ola”

Eviç İlâhî, Evsat, güfte Mısırî Niyazî

38)“Hak ilmine bu âlem bir nüsha imiş ancak”

Eviç İlâhî, güfte Mısırî Niyazî

39)“Her tarîkın virdi var bûlbûle gül verdi Hudâ”

Eviç İlâhî, güfte Halîmî

40)“Kerîma âli dergâha”

Eviç İlâhî, güfte Nizâmî

41)“Cism ü cânı nâr-ı hasret yaktı vü etti harâb”

Eviç ilâhî, güfte Fethî Abdülkerîm

42)“Nâr-ı aşka yanmayanlar nûr-i Rahman bulmadı”

Eviç İlâhî, Evsat, güfte Mısırî Niyazî

43)“İlim bahri vücud esdafının dürdânesiyem ben”

Eviç İlâhî, Evsat, güfte Mısırî Niyazî

- 44)“Derd-i aşka düşmeyen dermana olmaz âşinâ”
Eviç İlahî, güfte Sivaslı Şemsî
- 45)“Ey gönül derde düş kim anda derman gizlidir”
Eviç İlahî, güfte Eşrefoğlu Rûmi
- 46)“Derviş olan kişiler deli olağan olur”
Eviç İlahî, güfte Yunus
- 47)“Nazarın pâk ise aldın nazarı”
Eviç İlahî, Evsat, güfte Himmet
- 48)“Ey bülbül-i rûhânî”
Eviç İlahî, güfte İsa Mahvî
- 49)“Bulan özünü gören yüzünü”
Eviç İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 50)“Derde dermân ister isen derde er”
Eviç İlahî, güfte Ümmî Sinanzade Hasan
- 51)“Ey tarîkat erleri ey hakikat pirleri”
Eviç İlahî, Evsat, güfte Mısırî Niyazî
- 52)“Varlığın mahu eyleyüp meydana gel”
Eviç İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 53)“Çün senin şânın keremdir ey Kerîm-i Zül-celâl”
Eviç Aşîran İlahî, güfte 2. Sultan Mustafa
- 54)“Mecnûn olalı gönlüm Leylâ haberin söyler”
Eviç Gerdaniye İlahî, güfte Sivaslı şemsî
- 55)“Derûnum yandı nâr-ı hasretinle”
Gerdaniye İlahî, güfte İsa Mahvî
- 56)“Bihamdillah ayân oldu bana Hû”
Gerdaniye İlahî, güfte İsa Mahvî
- 57)“Bulmak dilersen dâim saadet”
Gerdaniye İlahî, güfte İsa Mahvî
- 58)“Mest-i aşkız sabrımız yok sinemiz çâk eyleriz”
Gerdaniye İlahî, güfte Hocaşade Lütî
- 59)“Vasıl olmaz kimse Hakk’a”
Gülizar İlahî, güfte Şemsî Sivasî

- 60)“Derdin ne behey aşık bîçâre neden oldun”
Gerdaniye İlahî, güfte Semsî Sivaslı
- 61)“İnile ey dertli gönül inile”
Hicaz İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 62)“Cümle işim ayn-ı hatâ”
Hisar İlahî, güfte İsa Mahvî
- 63)“Garîk-i bahr-i isyân ü hatayım yâ Resûlâllah”
Hisar İlahî, güfte Nazmî
- 64)“Bir ben değil seni seven cümle âlemdir sevici”
Hisar İlahî, güfte Eşrefoğlu Rumî
- 65)“Tâ ezelden biz bu aşk içinde rüsvây olmuşuz”
Hisar İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 66)“Yâ İlahî âsitânın hasteye dâr-üş-şifâ”
Hüseyhi İlahî, güfte Fenâyî Cennet
- 67)“Müştağrak oldum lûtfuna”
Hüseyni İlahî, güfte 2. Sultan Mustafa
- 68)“Ey dil bize ver bir haber”
Hüseyni İlahî, güfte Abdülâhad Nuri
- 69)“Ka eşer katıl duna bal-ı vu Mevlâna”
Hüseyni İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 70)“Bir ben değil seni seven cümle âlemdir sevici”
Hüseyni İlahî, güfte Eşrefoğlu Rumî
- 71)“Vasıl olmaz kimse Hak’ka cümleden dîr olmadan”
Hüseyni İlahî, Düyek, güfte Sivaslı Şemsî
- 72)“Şeb-i târik-i gayretten geçüb rûz-i visâl iste”
Hüseyni İlahî, güfte Kastamonili Hâfız
- 73)“Aşkın meyini ben kana geldim”
Hüseyni İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 74)“Bir yüze duş oldu gözüm yüz bin anın dîvânesi”
Hüseyni İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 75)“Şunlar ki görüb yüzünü bu dâra gelürler”
Hüseyni İlahî, güfte Mısırî Niyazî

76)“Zerreler zâhir mi olurdu âftâbı olmasa”

Hüseyini İlahî, güfte Mısırî Niyazî

77)“Sevdân ile dil milkin”

Hüseyini İlahî, güfte Mevlevî Selîmî

78)“Ol menem kim vâkıf-ı esrâr-ı ilm-i âdemim”

Hüseyini İlahî, güfte Mısırî Niyazî

79)“Gönlümün zevkini ben hecr ile tâbân itdim”

Hüseyini İlahî, güfte Fethî Abdülkerîm

80)“Yanalım yakılalım aşk ile sûzân olalım”

Hüseyini İlahî, güfte Divitçizâde Talib

81)“Deryâ-yı aşka dürdâne geldim”

Hüseyini İlahî, güfte İsa Mahvî

82)“Ey Habîb-i Mustafâ vü Müctebâ”

Hüseyini İlahî, güfte Fethî Abdülkerîm

83)“Çünkü bildin cümle şeyde Hak müessir gayri yok”

Hüseyini Aşiran İlahî, güfte İsa Mahvî

84)“Derdini bir et gönülde vech-i cânan bir olur”

Hüseyini Aşiran İlahî, güfte Kenzî

85)“İbn-i vaktim ben ebulvakt olmazam”

Hüseyini Aşiran İlahî, güfte Mısırî Niyazî

86)“Kıldan ince vü kılıçtan keskin ol şahın yolu”

Hüseyini Aşiran İlahî, Evsat, güfte Mısırî Niyazî

87)“Kâmil olmak ister isen ey gönül”

Hüseyini Aşiran İlahî, güfte İsa Mahvî

88)“Cemâlin pertev-i nûr-i Hudâ’ dır yâ Resûlâllah”

Irak Tevşih, Evsat, güfte Fethî Abdülkerîm

89)“Ya Habîballah kaçan kalkar cemâlinden nikab”

Irak İlahî, güfte Abdülâhad Nurfî

90)“Cürmün bilüb gelen kişi”

Irak İlahî, güfte Abdülâziz

91)“Derûn-i âşika haletfezâdır halka-i tevhd”

Irak İlahî, güfte Nazmî

- 92)“İki kaşın arasında çekdi hatt-ı istüvâ”
Irak Durak, güfte Mısırî Niyazî
- 93)“Dönmek ister gönlüm cümle sivâdan”
Irak İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 94)“Ey gönül var kim bu derdden sen haberdâr olmadın”
Irak İlahî, güfte Eşrefoğlu Rumî
- 95)“Asmân-ı ma’nevinim necmi şemsi mâhiyem”
Irak İlahî, güfte Gülşenîzade Hasan
- 96)“Didemiz görsün cemâlin dembedem bî irtiyâb”
İsfahan İlahî, güfte Hakî
- 97)“Resûl-i Kibriyâ hayrülverâsın yâ Resûlâllah”
Mahur Tevşih, güfte Altunîzade Hâfız
- 98)“Ruhindir nüsha-i pâk-i melâhat yâ Resûlâllah”
Mahur Tevşih, güfte Himmetzade Abdullah
- 99)“Dermân arardım derdime bana dermân imiş”
Mahur Durak, güfte Mısırî Niyazî
- 100) “Ruh-i pak-i Mustafâ’ya etmişim cânım fedâ”
Mahur İlahî, güfte 2. Sultan Mustafa
- 101)“Sevdâ-yı sivâdan geç”
Mahur İlahî, güfte Hüdâyî
- 102)“Gir semâ’a zîkr ile gel yana yana Hû deyu”
Mahur İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 103)“Gel ey gurbet diyârında esîr olub kalan insan”
Mahur İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 104)“Bihamdillâh yine geldi saâdetle siyam şehri”
Mahur İlahî, güfte İsa Mahvî
- 105)“Nefse uyub râh-ı Hak’dan taşra çıkmak yol mudur”
Mahur İlahî, güfte Hüdâyî
- 106)“Noldun ağlarsın gönül bir bedel yârin mi var”
Mahur İlahî, güfte Üftâde
- 107)“Sivâdan kalbini pâk et”
Mahur İlahî, güfte Himmet

- 108)“Aldın mı gönül hüsni ile yektâ haberin sen”
Mahur İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 109)“İş bu gönlüm hâlini bilmez cihanda var olan”
Mahur İlahî, güfte İsa Mahvî
- 110)“Yâ Rabbi dilerim aşkın ver şevkin ver”
Mahur İlahî, güfte Ümmi Sinanzâde Hasan
- 111)“Âşık iver cânını dildâre kurban etmeğe”
Mahur İlahî, güfte Himmet
- 112)“Derdimendim mücrimim dermâna geldim yâ Resul”
Muhâlif-i Irak İlahî, güfte İsa Mahvî
- 113)“Zuhûr-i kainâtın ma'denisin yâ Resûlâllah”
Muhayyer Tevşih, güfte Mısırî Niyazî
- 114)“Geldik kapuna ey Hudâ”
Muhayyer İlahî, güfte İsa Mahvî
- 115)“Ne gam ey dil meşakkatten kerîm Allah'ımız vardır”
Muhayyer İlahî, güfte Abdülhay
- 116)“Yeter yandım firâkın ateşine”
Muhayyer İlahî, güfte Abdülkerim Fethî
- 117)“Cümle âlem âşinâ ben arada bigâneym”
Muhayyer İlahî, güfte Sıvaslı Şemsî
- 118)“Mürg-i dil pervâz urub uçmak diler”
Muhayyer İlahî, güfte Himmet
- 119)“Ey gönül gel ağlama zârî zârî inleme”
Muhayyer İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 120)“Ahvâl-i serencâmım bu saate irince”
Muhayyer İlahî, güfte Mısırî Niyazî
- 121)“Felek gerdişlerinden işlerin bitirmişlerin göster”
Muhayyer İlahî, güfte Mevlevî Fasîh
- 122)“İki kaşın arasında çekti hatt-ı istivâ”
Muhayyer Durak, güfte Mısırî Niyazî
- 123)“Halk içre bir âyîneyim herkes bakar bir an görür”
Muhayyer İlahî, Düyek, güfte Mısırî Niyazî

- 124)“Genc-i aşkı ister isen dil-i vîranda ara”
Muhayyer Sünbûle İlahî, gûfte Tâlib
- 125)“Hevâ-yi nefse cânım mübtelâdır yâ Resûlâllah”
Neva ve Hüseyni Aşiran İlahî, gûfte Mustafa Paşa
- 126)“Sende doğmuştur Muhammed Mustafâ”
Neva Tevşih, gûfte Abdülâhad Nurî
- 127)“Doğdu ol sadr-ı risâlet basdı arş üzre kadem”
Neva İlahî, Mısırî Niyazî
- 128)“Dil ü can hiç karâr etmez”
Neva İlahî, Düyek, gûfte Bursalı Şeyh Yâkub
- 129)“Mevlâm ver aşkını bana hayrânın olayım senin”
Neva İlahâ, gûfte Seyyid Nizamoğlu
- 130)“Yandım yakıldım ben nâr-i aşka”
Neva İlahî, Düyek, gûfte Süleyman
- 131)“Uyub emmâreye ettim cihanda bunca evzârı”
Neva İlahî, gûfte Himmetzâde Abdullah
- 132)“Aşk-ı Hak her kimin ola yârı”
Neva İlahî, gûfte Abdülâhad Nurî
- 133)“Gel ey bâd-i sabâ lûtf eyle bir dem”
Neva İlahî, gûfte Mısırî Niyazî
- 134)“Zât-ı Hak’da mahrem-i irfân olan anlar bizi”
Neva İlahî, gûfte Mısırî Niyazî
- 135)“Yanmaktan usanmazam pervânemiyem bilmem”
Neva İlahî, Sofiyan, gûfte Abdülâhad Nurî
- 136)“Cürm ile isyan zulm ile tuğyan”
Nevruz İlahî, gûfte Hüseyin
- 137)“Ey gönül var kim bu derdden sen haberdâr olmadın”
Nevrûz-i Arab İlahî, gûfte Eşrefoğlu Rumî
- 138)“Rabbinden olur ihsan ey dil neye mahzunsun”
Nevruz Uşşak İlahî, gûfte Abdülhay
- 139)“Ey Hudâ’dan lûtf u ihsân isteyen”
Nikriz İlahî, gûfte Nefeszâde Vâlî

- 140)“Ey hakikat erenleri”
Nikriz İlahî, güfte Üftade
- 141)“Bahr içinde katreyim bahr oldu hayran bana”
Nikriz İlahî, Düyek, güfte Mısri Niyazi
- 142)“Dergeh-i Hak’ka yüzün sür berdevâm”
Nişabur İlahî, güfte Atufi
- 143)“Sivâdan kalbini pâk et”
Nişabur İlahî, güfte Himmet
- 144)“Halk içre bir âyineyim herkes bakar bir an görür”
Nühüft Durak, güfte Mısri Niyazi
- 145)“Benim Mansûr-i aşk, hoş dâra geldim”
Nühüft Durak, güfte Sünbül Sinan
- 146)“Cenâb-ı hazretinden oldu ihsan”
Pençgâh İlahî, güfte Abdülkerim Fethî
- 147)“Senden erişmezse kerem”
Pençgâh İlahî, güfte 2. Sultan Mustafa
- 148)“Yandı gönülden mâsivâ çün nâr-ı zikrullah ile”
Pençgâh İlahî, güfte Adlî
- 149)“Ben ol dürr-i maâniyim ki sığmam heft deryâya”
Pençgâh İlahî, Muslihiddin Nutkî
- 150)“Cilvegâh-ı sînede devrân eder efkâr-ı Hû”
Pûselik İlahî, güfte Abdülhay
- 151)“Nice bir besleyesin sen bu kadd ü kameti”
Pûselik İlahî, Evsat, güfte Yunus
- 152)“Yandım kül oldum aşk meydanında”
Pûselik İlahî, Düyek, Devatîzâde Tâlib
- 153)“Biz ol uşşâk-ı serbâzı bize akl ıssı yâr olmaz”
Râhatülervah İlahî, güfte Sivaslı Şemsî
- 154)“Ömür bağçesinin gülü solmadan”
Rast İlahî, Sofiyan, güfte Yunus
- 155)“Bu gülşende hezâr-ı bî nevâyim yâ Resûlâllah”
Rehâvî Tevşih, Evsat, güfte Nahifi

156)“Kılalım aşk-ı İlâhîde safâ”

Rehâvî İlahî, güfte İbrahim Nakşî

157)“İniler dün ü günü derdli olanlar iniler”

Rehâvî İlahî, güfte Yunus

158)“Derviş olan kişinin sözleri umrân olur”

Rehâvî İlahî, Devrihindî, güfte Mısırî Niyazî

159)“Ey nefis yeter sehv ü zelevî”

Rehâvî İlahî, güfte Hüdayî

160)“Açıldı şevk ile meydan kani merdâneler gelsin”

Sabâ İlahî, Düyek, güfte Adlî

161)“Ol Allah’ımın sevdiği”

Sabâ İlahî, güfte Yunus

162)“Derviş olan âşık gerek”

Sabâ İlahî, güfte Mısırî Niyazî

163)“Düşeli aşkın bu cânım eline”

Sabâ İlahî, güfte Eşrefoğlu Rumî

164)“Sâlikin mürşidine hizmeti şâhâne gerek”

Sabâ İlahî, güfte Mısırî Niyazî

165)“Kandedir cehl ile zulmet nefis-i su’bânındadır”

Sabâ İlahî, güfte Mısırî Niyazî

166)“Gel ey bâd-i sabâ lûtf et haber ver bana yâarımdan”

Saba İlahî, güfte Himmet

167)“Gülşen-i vahdette dâim rûz ü şeb dil bûlbûlû”

Sabâ İlahî, Düyek, güfte Adlî

168)“Cemâlin nûruna nisbet cihan şemsi değil zerre”

Sabâ İlahî, güfte Sivaslı Şemsi

169)“Zât-ı Hak’da mahrem-i irfân olan anlar bizi”

Sabâ İlahî, güfte Mısırî Niyazî

170)“Merd-i meydân-ı Hudâ’nın kârı zikrullah olur”

Sabâ İlahî, güfte Seyyid Seyfullah

171)“Can terkini urmadan”

Sabâ İlahî, güfte Hüdayî

172)“Sallallahu rabbuna alil nur-ul mübin”

Segah İlahî

173)“Bâğ-ı dilde menzil almış aşk-ı Hak”

Segah İlahî, güfte İsa Mahvî

174)“Ey gafil uyan rihlet-i nâgâhı unutma”

Segah İlahî, Düyek, güfte Sivaslı Şemsî

175)“Ey gönül gel Hak’ka giden râhı bul”

Segah Durak, güfte Mısırî Niyazî

176)“Ey gönül gel gayrıdan geç aşka eyle iktidâ”

Segah İlahî, güfte Mısırî Niyazî

177)“Ey Allah’ım seni sevmek ne güzeldir ne güzeldir”

Segah İlahî, güfte Mısırî Niyazî

178)“Cünbiş eden gerçi tendir rûh-i insan gizlidir”

Segah İlahî, güfte Himmetzade Abdullah

179)“Ol menem kim vâkıf-ı esrâr-ı ilm-i âdemim”

Sultanî Irak İlahî, güfte Mısırî Niyazî

180)“Genc-i aşkı ister isendil-i vîranda ara”

Sünbûle İlahî, güfte Himmet

181)“Bilenler vech-i cânânı bu cism ü cânı neylerler”

Sünbûle İlahî, güfte Mısırî Niyazî

182)“Gül müdür bülbül müdür şol zâr ü efgan eyleyen”

Sünbûle İlahî, güfte Mısırî Niyazî

183)“Şermsâr etme Hudâyâ rûz-i mahşerde beni”

Sünbûle İlahî, güfte 2. Sultan Mustafa

184)“Elmeded ey Fahr-i âlem ey şefî’al-müznibîn”

Şehnaz Na’t, güfte 2. Sultan Mustafa

185)“Âşinâ-yi aşk olandan âh ü zâr eksik değil”

Şehnaz Durak, güfte Mısırî Niyazî

186)“Anub Fahr-i cihânı dilden âh-ı ateşin ettim”

Şehnaz İlahî, güfte İbrahim Nakşî

187)“Cemâli nûrunu Mevlâ kamuya eylemiş ızhâr”

Şehnaz İlahî, güfte İsa Mahvî

188)“Bıraktım aşkın ile nâm ü ârım yâ Resûlâllah”

Uşşak Tevşih, güfte İsa Mahvî

189)“Bu can teşne visâl-i hazretine”

Uşşak İlahî, güfte Recaî

190)“Şermsâr etme Hudâyâ rûz-i mahşerde beni”

Uşşak İlahî, güfte 2. Sultan Mustafa

191)“Cemâlin nûruna nisbet cihân şemsi değil zerre”

Uşşak İlahî, güfte Sivaslı Şemsî

192)“Çıkıdım erik dalına anda yedim üzümü”

Uşşak İlahî, güfte Yunus Emre

193)“Nûş edelden câm-ı aşkı tâ ezel mestâneyim”

Uşşak İlahî, güfte Sûzî

194)“Âşıkları handân eden”

Uşşak İlahî, güfte Fenâyî

195)“Zât-ı Hak’da mahrem-i irfân olan anlar bizi”

Uşşak Durak, güfte Mısırî Niyazî

196)“Kim ki candan geçmez ise den bize yâr olmasın”

Uzzal İlahî, güfte Mısırî Niyazî

197)“Müsehhar emrine hep cümle eşyâ”

Uzzal İlahî, Evsat, güfte Hüdâyî

198)“Ey garib bûlbûl diyârın kandedir”

Uzzal İlahî, Düyek, güfte Mısırî Niyazî

199)“İnile ey derdli gönül inile”

Uzzal İlahî, güfte Mısırî Niyazî

200)“Ey Habîb-i hazret-i Hallâk-ı âlem Mustafâ”

Vech-i Hüseyini Tevşih, güfte Nazmî

201)“Câmı sûzân eyledi fikr-i celâlin külhani”

Vech-i Hüseyini , güfte Enis

202)“Ey gönül sabr et belâya bulasın râhat tamâm”

Zâvil İlahî, güfte Abdülhay

203)“Âriflere esrâr-ı Hudâ’dan haberim var”

Zîrefkend İlahî, güfte Mısırî Niyazî

4.2.4- ABDÜLGANİ EFENDİ (17.-18. Yüzyıl)

Gülşenî şeyhidir. Hayatı hakkında hiç bir bilgiye rastlanamamıştır. (?-1730?) Bugün bilinen tek eseri baştan başa geçkisiz Sabâ makamında, sofyân usûlünde (değişmeli) Mahfel Sürmesi'dir. Fevkalâde zâhidâne, muhteşem bir dinî parçadır. Bu eser "Tesbih" denen dinî mûsikî şeklinin nadir örneklerinden biridir. Yeknesaklığı ile Allah'ın tekliğini te'sir edici bir tarzda telkin ve terennüm etmektedir. Saba makamında bestelenmiş olan Mahfel Sürmesi'nin, başında bir dua, ardından Ayete'l Kürsî, onu takiben tesbihler ve ilahî, sonunda da yine dua olmak üzere beş kısımdan bestelenmiştir.⁵³

4.2.5- EDİRNELİ SALİHZADE (17.- 18. Yüzyıl)

Edirne Gülşenî dergâhı zâkirbaşısı olan Salihzade'nin ilk adı bilinmiyor. "Ey şehîd-i Kerbelâ'ya ağlayan" adlı ilahîsi Muharrem ayı İlahîsidir. İki ilahîsinin kaydına rastlanılmıştır.⁵⁴

- 1)"Ey şehîd-i Kerbelâ'ya ağlayan"
Nişabur Mersiye, Düyek, güftesi Sezâyî
- 2)"Zülf içre vechihi cânâ çün pinhân eyledin"
Irak İlahî, güfte Sezâyî

4.3- SÜNBÜLÎ BESTEKÂRLAR

4.3.1- ABDÜLKERİM (17. Yüzyıl)

17. Yüzyılın tanınmış mûsikîşinaslarından biri de Abdülkerimdir. Sünbülî tarîkatına mensubtu. Kocamustafapaşa Hankahı şeyhi Yusuf Sinan Efendi'nin

⁵³ EZGİ, Suphi ; a.g.e., s.72-75 c.3

ÖZTUNA, YILMAZ ; a.g.e., s.5 c.1

⁵⁴ ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.203 c.1

TURA, Yalçın ; a.g.e.

(Vefatı 1571) oğludur. Büyük babası aynı tekkenin dördüncü şeyhi Germiyanlı Yakûb'tur (Vefatı 1571). Şeyh Yusuf Sinan Efendi, altı sene şeyhlik ettikten sonra “Şeyh-ül Harem-i Nebvî” olarak Medine’ye gitmiş ve orada vefat etmişti. Abdülkerim, bu cihetledir ki “Şeyh-ül Haremzade” ünvanı ile de şöhret kazanmıştı. Şeyh-ül İslam Bostanzade’den mülâzim olduktan sonra bazı şehirlerde ve Babadağında kadılık etti. Orada evlendi. 1044 (m.1634) Muharreminde İstanbul’da vefat etti.

İlmî ve edebî bir çok meziyetlerinden maada iyi bir hattat olan ve Kerîmî mahlasıyla şiirler yazan Abdülkerim’in mûsikîye de vukufu vardı. Nev’îzade Âtayî, Şekayik zeyli’nde (s.758), “Fenn-i mûsikîde üstad ve nevesteleriyle gülbeste gibi mürgan-ı hoş elhana bâis-i feryâd” olduğunu söylüyor. Eski kaynaklarda bestekâr olduğu kayıtlı olan Abdülkerim Efendi’nin bugüne hiçbir eseri ulaşmamıştır.⁵⁵

4.3.2- NAKŞÎ İBRAHİM (17. Yüzyıl)

1114 (m.1702) yılında vefat eden meşhur mutasavvıf ve şair Nakşî İbrahim’in de bazı besteleri olduğunu Müstakimzade rivayet ediyor. Sünbülî tarikatının meşhur şeyhlerinden olan bu zat, Hakimoğlu Ali Paşa Camii haziresinde medfundur. Güftesi de kendisine ait olan, Eviç makamında “ Kim göre didarım aklı perişan olur ” adlı tek ilahîsinin güfte kaydına rastlanılmıştır. Bu eserin notası yapılan araştırmalar neticesinde bulunamamıştır.⁵⁶

4.3.3- KENZÎ HASAN EFENDİ (17.- 18. Yüzyıl)

Safâî’ye göre Alâîye’de (Alanya), rivayeti tercih edilebilecek Sâlim’e göre Ayyaş’ta doğdu. İstanbul’a gelip tahsil gördü. Âsitânenin altıncı şeyhi Yemen’li Necmeddin Hasan Efendi’nin (v.1610- Yemen) oğlu, onuncu Şeyh Alâeddin Efendi’nin (v.1607-1680) halîfesidir. Hilâfet aldıktan sonra Manisa Halvetî- Sünbülî

⁵⁵ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.31,33 c.1

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

⁵⁶ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.53, 99 c.1

dergâhına şeyh oldu. Safâî'ye göre yaşı yüzü geçkin olduğu halde 1126 (m.1714) yılında, Sâlim'e göre de 1127 (m.1715) yılında Manisa'da öldü. Bazı mecmualarda "Mağnîsâlı Hasan" diye kaydedilen bestekârın aynı şahıs olduğu şübhesizdir. Mutasavvîf, şair, bestekâr ve mûsikî nazariyatçısı olarak büyük ün yapmıştır. "Kenî" mahlası ile mutasavvıfane şiirler vücutte getiren ve bu sahada muvaffakiyet gösteren şair, bestelediği ilahîlerle de aynı kudreti belirtmiştir. Yazdığı şiirleri kendi, çağdaşları, hatta 19. yüzyıl bestekârları bestelemişlerdir.

Mûsikî nazariyatı ile ilgili küçük bir Edvâr yazmıştır. Bu Edvâr Türkiyat Enstitüsü'nde Hüseyin S. Arel Kütüphanesinde mevcuttur. Şiirlerini ise Divânçe'sinde toplanmıştır. Kenî Hasan Efendi'nin epeyce ilahî ve na't bestelediği bilinmektedir. Fakat hiç bir eserinin notası bugüne ulaşamamıştır. Yedi eserinin güfte kaydına rastlanılmıştır.⁵⁷

1)"Demedim mi demedim mi"

Acem İlahî, güfte kendisine ait.

2)"Göreliden yüzünü akl u şuûrum târumar oldu"

Bestenigâr İlahî, güfte kendisine ait.

3)"Ben dost ile dost olmuşam"

Dügah İlahî, güfte Yunus

4)"Cânâ elinin güllerinin bağı göründü"

Hüseyin İlahî, Düyek, güfte Sivaslı Şemsî

5)"Aldın mı safâ ile musaffâ haberin sen"

İsfahan İlahî, güfte kendisine ait.

6)"Ben dost ile dost olmuşam kimseler dost olmaz bana"

Rehavi İlahâ, güfte Yunus

7)"Düşelden derdine yokdur kararım yâ Resûlâllah"

Segah İlahî, güftesi kendisine ait.

⁵⁷ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.143, 291, 293 c.1

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.254 c.1

4.3.4- BUHURÎZADE ŞEYH ABDÜLKERİM EFENDİ (18. Yüzyıl)

1698 yılında doğduğu sanılan Abdülkerim Efendi 18. asrın ortalarında dinî mûsikî sahasında büyük bir şöhrat temin eden şahsiyetlerden biridir. İlahî bestekândır. Kocamustafapaşa hankahının onbirinci şeyhi meşhur Nureddin Efendi'ye (1653-1747 Şeyh Alâeddin Efendi'nin oğludur.) intisab ederek Sünbülî olmuştur. Bilâhare bu tekkenin zâkirbaşılığına tayin edildi. Daha sonra Eyüp'te Şah Sultan Sünbülî Tekkesi şeyhliği de kendisine verildi. Yaşı sekseni geçkin olduğu halde 1192 (m. 1778) yılında vefat etti. Müstakim, mecmuasında , onun “ yekçeşim ” (tek gözlü) olduğunu kaydediyor.

“Kemter” mahlasıyla tasavvuf vadisinde takım ilahîler de kaleme almıştır. Beş eserinin kaydına rastlanmıştır.⁵⁸

- 1)“Sende doğmuştur Muhammed Mustafâ”
Acem İlahî, güfte Abdülâhad Nuri
- 2)“Pertev-i cânân kime erdiyse hayrân eyledi”
Acem İlahî, güfte Cemâl-i Halvetî
- 3)“Aşk ile iki cihanda şâh olan gelsün beri”
Arazbar İlahî, güfte Sünbül Sinan
- 4)“Feyz-i mahz-ı Kibriyâ'dır aşk-ı pâk”
Hisar İlahî, güfte Adlî
- 5)“Hak'dan gayri sevgili, külli yalandır, yalan”
Rast İlahî, güfte Yunus
- 6)“Mefâfihü'l-hüdâ oldu hilâlin ya Resûlâllah”
Rehavi İlahî, güfte Kenzî
- 7)“Bana cânân gerek, şol can gerekmez”
Uşşak İlahî, güfte Cemâl-i Halvetî
- 8)“Aceb bu benim cânım âzâd ola mı yâ Rab ?”
Zavil İlahî, güfte Yunus

⁵⁸ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.164, 374- 377 c.2
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e
ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.9 c.1

4.3.5- ŞİKÂRÎZADE AHMED EFENDİ

(18-19. Yüzyıl)

19. Yüzyılın değerli bestekârlarından biri Şikârîzade Ahmed'dir. Doğum tarihi kesinlikle bilinmemekle beraber 1206 (m.1791) yılından evvel Kocamustafa hanikahı zâkirbaşısı olduğu malûmdur. Böyle büyük bir tekkede zâkirbaşılık edebilmek için, hiç olmazsa kırk yaşını bulmak şarttır. Bu cihetle onun 1160-1170 (m.1747-1756) yılları arasında dünyaya geldiğini kabul etmek icab etmektedir. Âsitânenin ondördüncü şeyhi Seyyid Mehmed Hâşim Efendi'nin (v.1785) halîfesi olan Şikârîzade Şeyh Hacı Ahmed Efendi de âsitânenin zâkirbaşısı ve Yedikule'deki Hacı Evhadeddin Sünbülî Tekkesinin şeyhi idi. Fakat hayatının sonuna kadar Sünbül Efendi hanikahındaki zâkirbaşılık vazifesini terk etmemiştir. Şikârîzade, 1206 (m.1791) yılında hacca gitmiş ve döndükten sonra "Der beyân-ı ahvâl-i Medîne" adlı bir eseri (Millet Kütüphanesi,Tarih, 305 ve Şer'îye, 772) kaleme almıştır. 1247 (27.Haziran.1831) yılının Muharrem'in onaltıncı günü vefat etmiş ve yirmialtı senelik şeyhlik yaptığı tekkesine değil kırk seneden fazla zâkirbaşısı olduğu Pîr'inin ocağı olan Kocamustafapaşa dergâhının hazîresine defnedilmiştir.

Şikârîzade, devrinin kudretli bir zâkirbaşısı ve kudretli bir bestekâridir. Münhasıran dinî eserler bestelemiş ve bu sahada büyük bir muvaffakiyet göstermiştir. Bir çok tevşih, durak, ilahî, şugl bestelemiştir. Binlerce dinî eseri ezbere biliyordu. Onun Beyatî makamındaki durağı, bu nevi eserlerin en güzellerinden biri olarak gösterilebilir. "Estağfirullah el-azîm mürâinin işlerine" diye başlayan Rast ilahîsi ise hem kıvrak, hem san'atkârane bir parçadır. Şikârîzade'nin bestelediği Hicaz Mersiye de bilhassa Halvetî tekkelerinde çok okunmuştur. Onaltı eserinin kaydına rastlanılmıştır.⁵⁹

1)"Fahr-i âlem mahrem-i râz olduğu şebdir bu şeb"

Arazbar Tevşih, gûfte Nazîm

2)"A gönül neylersin sen bu cihâm"

⁵⁹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.21, 22 c.1 s.478, 519-525 c.2

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.21 c.1

SÂMÎ, ŞEMSETTİN ; a.g.e.

Arazbar İlahî, güfte Hakîkî

3)“Kâ’be et kalbini sen bûthâne sansunlar seni”

Arazbar İlahî, güfte Nasuhî

4)“Nice bir uyursun uyanmazmısın”

Beyati Durak, güfte Yunus (mevcut)

5)“Yâ Resûlâllah bize gör netdi âsi ümmetin”

Hicaz Mersiye, Evsat, güfte Seyyid Seyfullah

6)“Mevlâm senin cehennem oduna”

Hüseyni İlahî, güfte Yunus

7)“Yâ habîballallahu Resûl ha’ik binana nev’i”

Irak İlahî, Düyek, güfte Mevlâna

8)“Hak şerleri hayr eyler”

Nevruz İlahî, Düyek, güfte Erzurumlu İbrahim Hakkî

9)“Estağfirullah-el-azîm murâyînin işlerine”

Rast İlahî, Düyek, güfte Seyfullah

10)“Ey Rabb-i Rahman eyle gel ihsan”

Rast İlahî, güfte Fethî

11)“Güneş gibi eğerçi serserîyem”

Segah İlahî, Düyek, güfte Adlî

12)“Dervişlik baştadır taçda değil”

Segah İlahî, Düyek, güfte Yunus

13)“Yandı gönül...”

Segah İlahi, Düyek

14)“Kani bizden evvel gelen velîler”

Sûzidil İlahî, Evsat, güfte Merkez

15)“Gözüm nûru Fahr-i cihân”

Uşşak İlahî

16)“Bir gece yatur iken ben gaflet ile”

Uzzal İlahî, güfte Derviş Yunus

4.3.6- MUTAFZADE AHMED EFENDİ (19. Yüzyıl)

Dede'nin mahfuzatına ve bestelediği bütün eserlere vâris olan en değerli şahsiyet, Mutaftade Ahmed Efendi'dir. Medrese tahsili gördü. Bir takım nâiblerle (Şeriat hâkimi olan kadı vekili) dolaştı. Bir müddet Gelibolu'da bulundu. 1262 (m.1845) yılında Dellâlzade İsmail Dede ile hacca gitti. Dede Efendi hacda onun kolları arasında öldü. Sadrazam Ali Paşa'nın imamı oldu. Çeşitli mollalıklarda bulunduktan sonra 1868 yılında Mısır kadılığına tayin edildi. Oldukça servete malikti. Üsküdar'da, Bulgurlu'da kârgir büyük bir köşk yaptırmıştı. Yazları orada otururdu. Devrin büyüklerinin saygısını kazanmıştı. Osmanlı ilim rütbesinde "İstanbul Pâyesi" (Ferik= Korgenerale eşit dinî rütbe) rütbesinde idi.

Sünbül Efendi dergâhı mensublarındandı. Bu dergâha muntazaman devam ederek zâkirlik ederdi, bilhassa durak ve mersiye okurdu. Mûsıkî hocası İsmail Dede'dir. Dede Efendi'nin bildiği hemen bütün eserleri geçmiş ve ayrıca kâr, beste, semâî, durak, ilahî, besteli mevlid, miraciye türünde binlerce eser ezberinde idi. Mutaftade bu eserleri pek çok öğrencisine geçmiş ve Dede Efendi Ekolünü bir sonraki kuşağa aktarmıştı. Kendisinin mûsıkîdeki önemi çok eser bilmesi ve çok öğrenci yetiştirmesindendi. Şeyh Hüseyin Fahreddin Dede Efendi ve ünlü mevlid okuyucusu Said Paşa İmamı öğrencilerindendir. Muasırları arasında Dede'den en çok istifade eden şahsiyet olarak tanınmıştı.

Hacı Nafiz Bey'in hatırat defterine elyazısı ile tesbit ettiği vech (suret) ile 12 Safer 1301 (m.13 -Aralık- 1883) tarihine tesadüf eden cuma günü âhirete göçdü. Bazı İlahîler bestelemiş ise de, sadece güfteleri bilinmektedir, besteleri unutulmuştur. Dört eserinin güfte kaydına rastlanılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde hiç bir eserinin notası bulunamamıştır.⁶⁰

⁶⁰ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.441, 554, 555 c.2

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s19 c.2

YEĞİN, Abdullah ; a.g.e.

1)“Şebpîr ü şebper”

Hicaz İlahî, Düyek, güfte Haşim Baba

2)“Şem’-i aşkın zâhidâ pervânesidir gönlümüz”

Hüzzam İlahî, güfte Haşim Baba

3)“Gülşen-i sırda safâ bahş eyledi sünbül gülî”

Mahur İlahî, Düyek, güfte Kenzî

4)“Aşk ile iki cihânda şâh olan gelsün beri”

Mahur İlahî, güfte Sünbül Sinan

4.3.7- HAKKÂK HAFİZ ABDÎ

(19. Yüzyıl)

Son devrin değerli zâkirlerinden biri de Hakkâk Hafız Abdi’dir. Cemiyeti çok ve idaresi mükemmel bir devranî idi. Kocamustafapaşa Sünbül Efendi hankâhının ihtiyar zâkirbaşısı zikir esnasında ilk ilahîye başlar, üst tarafını Hakkâk Hafız Abdi idare ederdi. Zâkirbaşı olmamasına rağmen iyi devrân idaresinden dolayı fiilen zâkirbaşılık yapardı. Âsitânedeki hücrelerinde (odasında) münzevi (yalnızlık içinde ibadet eden) bir hayat geçirirdi. Hakkâklıkta de mehareti vardı. Sedef ve gümüş kakmacılığı ile uğraşır, bir yandan da öğrenci yetiştirir. Mahlası “Mecdi” idi. 1301 (m.1902) yılında vefat eden Hakkâk Hafız Abdi âsitânedeki surlandı. Bazı ilahîler de bestelemiştir. Üç ilahîsinin güfte kaydına rastlanılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde hiç bir eserinin notasına rastlanılmamıştır.⁶¹

1)“Aşkınla ya Rab behreyâb eyle”

Arazbar İlahî, güfte Mehmed Râzî

2)“Ben mest-i cânân olmuşam”

Bestenigâr İlahî, güfte Sünbülü Alâeddin

3)“Eyâ Sünbül bana aşk kapusun aç”

Hicaz İlahî, Yürük Düyek, güfte Şeyh Mehmed Rızaüddin

⁶¹ ERGUN, S. Nüshet ;a.g.e., s.491, 681 c.2
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

4.3.8- BALAT ŞEYHİ KEMAL EFENDİ (19.- 20. Yüzyıl)

Dinî mûsikî sahasındaki vukufuyla tanınmış olan şahsiyetlerden biri de Balat'ta Sünbülî tekkesi şeyhi Kemal Efendi'dir. Kocamustafapaşa'daki âsitânenin Piş-kadem'i (şeyhten sonraki görev) Şeyh Şâkir Efendi'nin oğlu ve Şeyh Mehmed Rızaeddin Efendi'nin halifesidir. "Balat Şeyhi" namıyla tanınmış olan bu zat güzel sesi ile ilahî, durak, mevlid, miraciye okuduğu gibi Gülşenî savtlarının tekniline de vâkıftı. Gülşenî savtları O'nun vefatıyla tamamen kaybolmuştur. Özellikle mevlid okumakta ün kazanmıştı. Osman Dede'nin Miraciyesinin kaybolan Neva bahrini yeniden bestelemiş ise de, başarılı olamamıştır. Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın Askeri Müze bünyesinde kurduğu Mehter takımında da görev almış ve mehter mûsikîsî ile de ilgilenmiştir. Melâmî meşrepli olan Şeyh Kemal Efendi 1333 (m.1914) yılında âhirete göçtü. Tekkesi hazîresinde medfundur.⁶²

4.3.9- KUTBÎ EFENDİ (19.- 20. Yüzyıl)

Dinî sahasındaki vukufıyla ve bestelediği bazı ilahîleriyle tanınmış olan son devrin maruf şeyhlerinden biri Kutbî Efendi'dir. 1297 (m.1862) yılında İstanbul'daki âsitânedede doğdu. Babası, Şeyh Mehmed Rızaeddin Efendi'nin 5 Rebîülevvel 1309 (m.1891) yılında vefatı üzerine Kocamustafapaşa hankahına yirminci şeyh oldu ve ellibir yaşında ölünceye kadar yirmibir yıldan fazla postunu muhafaza etti. Şeyh ve zâkir olarak ünüyle beraber muvaffak olan devranîler arasındaydı. Dinî mûsikîdeki geniş bilgisi olan bir mûsikîşinas idi. 11 Safer 1332 (m.1913) yılında vefat etti ve âsitânedeki türbesine sırlandı. Güfte ve bestesi kendisine ait olan "Ey gonce-i gülgeşt-i bakaa Hazret-i Sünbül" adlı ilahîsinin güfte kaydına rastlanılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde hiç bir eserinin notasına rastlanılmamıştır.⁶³

⁶² ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.658 c.2

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

⁶³ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s. 644, 671 c.2

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.356 c.1

4.3.10- ŞEYH MEHMED SİNAN DEDE EFENDİ (20. Yüzyıl)

Kocamustafapaşa hankahı zâkirbaşısı ve mezkûr dergâhın şeyhi Rıza Efendi'nin hafidi Şeyh Mehmed Sinan Efendi İstanbul'da doğdu. Bu dergâha zâkirbaşı ve son şeyh oldu. Meşhur zâkirbaşılardandı. İhsan İyisan gibi talebe yetiştirdi. 3 Şevvel 1343 (m.1924) yılında vefat etti. İki tane ilahisinin kaydına rastlanılmıştır.⁶⁴

1)“Niyâz-î arz-ı hâcâtâ, ulu dergâhımız vardır”

Buselik İlahî

2)“Ne’yleyeyim dünyâyı, bana Allah’ım gerek”

Uşşak İlahî, güfte Aziz Mahmud Hüdâî

4.4- ŞABANÎ BESTEKÂRLAR

4.4.1- ŞEYH MUSTAFA ZEKÂYÎ EFENDİ (18. Yüzyıl)

Bir tek eseri ile bestekârlık kudretini gösterebilen üstadlardan biri de Şeyh Mustafa Zekâyî Efendi'dir. Bursa Yenişehir'li İbrahim Paşa'nın oğludur. Dîvan-ı Hümâyûn (hükümet) kâtipliğinden ayrılarak Şabanî Şeyh Simav'lı Hasan Efendi'ye kapılandı ve O'nun halîfesi oldu. Şehremini'deki Ümmî Sinan Tekkesinin sekizinci şeyhi Gülşenî Hacı Ali Efendi'nin 1804 yılında vefatı ile o tekkeye şeyh tayin edildi ve Tekke de Şabanî tekkesi oldu. Aynı zamanda da Dîvan sahibi bir şair olan Şeyh Zekâyî Efendi 1812 yılında ahirete göçdü ve tekkesine konuldu. Onun Hüzam makamındaki, güftesi de kendisine ait, Evsat usûlünde Tevşihi, “Ey nübüvvet tahtının şâhi Habîb-i Kibriyâ” Türk mûsikîsinin bu daldaki şaheserlerinden biridir.⁶⁵

⁶⁴ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.660 c.2

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.243 c.2

⁶⁵ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.408 c.2

4.4.2- HAFİZ HACI NÂFİZ BEY

(19. Yüzyıl)

19. Yüzyılın ikinci yarısının ünlü mûsikîşinaslardan biri de Hafız Hacı Nâfîz Bey'dir. Durak okumadaki ustalığı sebebiyle "Durakçı" diye de anılan Hacı Nâfîz Bey İstanbul'da Aksaray civarında Kazancı Sadi mahallesi, Sülûklü caddesinde on dört numaralı evde 3 Muharrem 1266 (M.1849) tarihinde doğdu. Babası Maliye kâtibi Mehmed Ishak Efendi (v. 1877), onun babası Mehmed Emin Efendi 1826 yılında Yunan Muharebesi şehitlerindendir, onun da babası ulemadan Erzurumlu İshak Efendi'dir.

Hacı Nâfîz Bey, mahalle mektebinde okuduktan sonra hıfza başladı. Harikulâde bir sese malikti, küçük yaşta hafız oldu. Bir gün evinde, yüksek sesle Kur'an okurken oradan geçen bir harem ağası kendisini dinlemiş ve hünkâra arz etmiştir. Sultan Aziz küçük Nâfîz'i huzuruna celb etti, bir aşır okuttu. Kendisini çok beğenen Padişah onu mûsikî öğrenmesi için 12 Receb 1297 (M.1862) tarihinde "Enderûn-i hûmayûn hademeliğini silkine" alınmasını emretti. Daha sonra ise Mâbeynde görevlendirilerek saraya, Padişahın hizmetine alındı. Aynı sene içinde hükûmdar, maiyeti ile birlikte Mısır'a gitti. Padişahın yanında Neyzen Yusuf Paşa gibi bir çok değerli mûsikîşinas ile beraber Küçük Nâfîz Bey'i de götürmüştü. Mısır'da İstanbul ağzı ve tavrı ile ezan ve kur'an okumak üzere görevlendirilecek kadar başarılı bir genç okuyucuydu. Maalesef 1282 (M.1866) Ramazanı içinde bir takım kıskançlıklardan dolayı ona güvercin tersi yedirerek sesinin kısılmasına sebep oldular. Sultan Aziz bunu haber alınca çok üzölmüş ve "Ona da mı kıydınız!" diye ağlamıştı. Mâbeyn hizmetinden çıkarılıp Enderûna gönderilince bundan müteessir olan Nâfîz Bey saraydan istifa etti. Daha sonra Maliye Nezâretinde kâtiplik görevine başladı ve Osmanlı sivil rûtbelerinden "Ulâ sânisî" (askerlikteki albaylığa eşit rûtbe) rûtbesine ve nezâret mümeyyizliğine kadar yükseldi. Nâfîz Bey 1880 yılında Hacca gitti hacı olup döndükten sonra 1882 yılında otuzüç yaşındayken evlendi.

Hacı Nâfîz Bey çok genç yaşta sesinin kısılmasına rağmen mûsikîden kopmamıştı. Mûsikî eserlerini çok çabuk öğrenir ve isteyenlere de en doğru şekli ile öğretirdi. Çok iyi bir dinî terbiye ile büyümüş ve çok dindar bir zat olduğundan genç

yaştaki başarıları onu şımartmamış, aksine alçak gönüllülük ve şükran duyguları ile doldurmuştu.

İstanbul'da bir çok tekkelere devam eder, hem eser öğrenir, hem ibadet ederdi. Üsküdar'daki Nalçacı Halil Efendi Tekkesi şeyhi Mustafa Nuri Enverî Efendi'nin rica ve ısrarı ile kısıp sesine rağmen okumaya da gayret etmeye başladı. 1871 Mayıs ayının bir cuma günü, Sünbül Efendi Âsitânesinde bir durak okudu ve sesi açılmaya başladı. Bu hali Şeyh Enverî Efendi'nin bir himmeti olarak kabul eden Nâfiz Bey 22 Eylül 1871 yılının Regâib Kandilinde Enverî Efendiye derviş oldu, ömrü boyuncada Üsküdar'da Nalçacı Tekkesi ile Nasuhî Hüdâyî âsitânelerinde, İstanbul'da da Sünbül Efendi, Ramazan Efendi ve Seyyid Nizam dergâhlarında zâkirlik yaptı ve durak okudu. Maliye Nezâretindeki görevi ve zâkirliğinin yanı sıra , 1889 yılında Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın kızı Zekiye Sultan'ın saray müezzinliği görevine getirildi.

Şeyh Mes'ud Efendi'den ilâhî meşk etmiş ve ona durak meşk etmiştir. Mes'ud Efendi'nin kardeşi Şeyh Said Özok, Fehmi Efendi, Hâfiz Şekerci-zâde Hayreddin Bilgen, Nâfiz Bey'in talebesi arasındadır. Devrinde bilinen bütün durakları öğrenen Nâfiz Bey, bunları talebesinden Fehmi Efendi'ye geçmiş, Fehmi Efendi'de Dr. Subhi Ezgi'ye notaya aldırmıştır. Durakların mühim bir kısmı bu şekilde bu güne ulaşmıştır. Nâfiz Bey çok güzel ilâhiler de bestelemiştir. Fakat nota bilmediği için, çoğu unutulmuştur.

Hafız Hacı Nâfiz Bey, henüz kırksekiz yaşında iken, çok kısa bir hastalıktan sonra 1898 yılı Ocak ayında âhirete göçdü. Kabri, yıllarca zâkirlik yaptığı Seyyid Nizam Dergâhı yanındadır. Nâfiz Bey'in oğlu Ahmed Mâcid Berker, O'nun da oğlu, koro şefi, bestekâr ve yazar değerli sanatçı Avukat Ercüment Berker'dir. Okuyuşunun özel tavrı yanında pek çok eser bilmesi ile de tanınan Nâfiz Bey'in Mâhûr makamındaki "Yar yüreğim yar, gör ki neler var" ve Uşşak makamındaki "Aşkınla çok olsa bu ten, ben yine İllallah derim" İlâhîleri çok tanınmış ve

yayılmıştır. Kendisinin yazdığı bir hatıra defteri de vardır. Bu defterde bir çok olaylarla beraber doğum ve ölüm tarihlerinin kaydı vardır.⁶⁶

4.4.3- ŞEYH İHSAN (İYİSAN) EFENDİ (20.Yüzyıl)

Nalçacı Dergâhının son şeyhi İhsan Efendi (İyisan) son devirde dini mûsikî alanındaki bilgisi ve özellikle durak okumadaki başarısı ile tanınmış değerli bir Şabânî mûsikîşinas idi. 1290 (m.1873) yılı başlarında babası Şeyh Mustafa Enverî Efendi'nin vefatından birkaç ay sonra Nalçacı Dergâhında doğdu. O sıralarda ağabeyi Mehmed Tayyar Efendi, şeyh idi. İhsan Efendi, dayısı ünlü mûsikîşinas Behlül Efendi (Ö.1895) ile, Selâmî şeyhi Muhtar Efendi, Sünbül Efendi Âsitânesi zâkirbaşısı Şeyh Mehmed Efendi'den mûsikî öğrendi. Bildiği durakların hepsini bu değerli şahsiyetlerden meşketmiştir. 1908 yılında ağabeyi Şeyh Tayyar Efendi'nin vefatı ile Nalçacı Dergâhı şeyhi oldu ve tekkeler kapatılincaya kadar bu görevini sürdürdü. Bazı ilahîler bestelemiş ise de, ne yazık ki hepsi kaybolmuştur. Şeyh İlhan İyisan 1950'li yılların sonunda İstanbul'da ahirete göçtü.⁶⁷

4.5- NASUHÎ BESTEKÂRLAR

4.5.1- ŞEYH MEHMED TULUÎ EFENDİ (18. Yüzyıl)

Onsekizinci yüzyılda dinî bazı eserler besteleyen mutasavvıflardan biri de Mudurnulu Şeyh Mehmed Tuluî'dir. Bolu'nun Mudurnu kasabasında 1689 yılında doğmuştur. Halvetiyyeden Üsküdarlı Meşhur Nasuhî Efendi'ye intisab etmiş ve Nasuhîzade Şeyh Ali Alâeddin Efendi'nin halifesi olmuştur. Üsküdar İnadiye'de Mudurnu'lu Halvetî şeyhi Nalçacı Halil Efendi'nin (ö.1752) kurduğu tekkenin üçüncü şeyhi Mehmed Efendi'nin 1155(M.1742) yılında vefatı üzerine bu tekkenin

⁶⁶ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.445, 446 c.2

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.61, 62 c.2

⁶⁷ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.663 c.2

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

şeyhliğine tayin edildi. 1757 yılında ziyaret için gittiği kendi memleketi olan Mudurnu'da hastalanmış, 1170 (M.1756) yılında vefat etmiş ve orada sırlanmıştır. Yerine damadı Hüseyin Efendi (ö. 1776- Nasuhî Efendi'nin halifesi Mudurnu'lu Şeyh Abdullah Rüşdî Efendi'nin oğludur.) şeyh oldu. Mudurnu'da yatan kayın babasına açık türbe yaptırmıştır. Aynı zamanda hattat da olan Şeyh Mehmed Tuluî Efendi'nin Yunus Emre'ye ait "Ben bende buldum çün Hakk'ı şekk ü güman ne'mdir benim" mısrasıyla başlayan Segah makamındaki Durağı, O'nun çok üstad bir bestekâr olduğunun göstergesidir.⁶⁸

4.5.2- İBRAHİM AĞA (18. Yüzyıl)

Onsekizinci yüzyılın değerli bestekârlarından İbrahim Ağa Muhammed Nasuhî Hazretlerinin dervişi, İstanbul'da ün kazanan ilk Şabanî mûsikîşinasıdır. Hayatını çoğunlukla Üsküdar, Doğancılar'daki Nasuhî Âsitânesinde geçiren İbrahim Ağa 1145 (m.1735) yılında vefat etmiş ve âsitânenin bahçesine sırlanmıştır. Özellikle Nasuhî Hazretlerinin güftelerini bestelemesiyle tanınmıştır. Üç eserinin kaydına rastlanılmıştır.⁶⁹

1)"Senin hüsnün tecellisi eder aşıkları nâlân"

Humayun, güfte Nasuhî

2)"Derdimin dermanı sensin yâ Muhammed Mustafa"

Segah İlahî, güfte Nasuhî

3)"Göster cemâlin şem'ini yansun oda pervâneler"

Uşşak İlahî, güfte Şemsi Sivasî

⁶⁸ Ergun, S. Nüzhet ; a.g.e., s.160 c.1

EZGİ, Suphi ; a.g.e., s.325 c.5

İNANÇER, Ö. Tuğrul; a.g.e.

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.22 c.2

⁶⁹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.156 c.1

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e.,s.291 c.1

4.5.3- ŞEYH MES'UD EFENDİ (19. Yüzyıl)

Babası Üsküdar Doğancılar'da Safvetî Efendi Dergâhı Şeyhi Abdürrahim Şükrî Efendi, onun babası da Hacı Mes'ud Efendi'dir. Büyük cedit, meşhur mutasavvıf Nasuhî Efendi olan Şeyh Mes'ud Efendi repertuarının genişliği ve okuyuşunun mükemmelliği ile tanınmış bir Şabanî mûsikîşinasıydı. Babasının irtihali üzerine şeyhliğe tayin edildi. Mes'ud Efendi'nin mûsikîde esas hocası İstanbul'un meşhur zâkirlerinden ve meşayihinden (=şeyhler, pîrler, ihtiyarlar) Hopcuzade Şeyh Hacı Şakir Efendi'dir. Devrinin diğer maruf şahsiyetlerinden de istifade etmiştir. Kendisi aynı zamanda Durakcı Hacı Nâfiz Bey'in eniştesiydi. Mes'ud Efendi Nâfiz Bey'e ilahî, Nâfiz Bey de Mes'ud Efendi'ye durak öğretmiştir. 1295 (m.1878) yılında vefat eden ve ceddinin yanına sırlanan Mes'ud Efendi 19. yüzyılda zâkirbaşılıkla iştihar eden şahsiyetler arasında gösterilmiştir. Vefatından sonra Safvetî dergâhına şeyh olan kardeşi Şeyh Said (Özok) Efendi'den alınan malumata göre Şeyh Mes'ud Efendi'nin ölümüyle yüzlerce na't, durak ve ilahînin bestesi ebediyen kaybolmuştur.⁷⁰

4.5.4- ŞEYH SAİD (ÖZOK) EFENDİ (20. Yüzyıl)

Şeyh Mes'ud Efendi'nin vefatından sonra Safvetî Dergâhı'na şeyh olan kardeşi Şeyh Said Efendi (Özok) de son devrin tanınmış zâkirlerinden idi. 1271 (m.1854) yılında Üsküdar'da doğdu. Şeyh Said Efendi, büyük mutasavvıf Nasuhî'nin torunlarından. İstanbul rüşdiyesini bitirdi. Arnavut Hoca Abdürrahim Efendi'den Arapça ve dinî ilimler okudu. Ağabeyi Şeyh Mes'ud Efendi, Mutfazade Ahmed Efendi, Hacı Nâfiz Bey, Hacı Faik Bey, Zâkir Paşa, Mehmed Efendi gibi mûsikîşinaslarından pek çok eser geçti. Ağabeyinin vefatı ile yirmidört yaşında iken şeyh olduğu Safvetî Dergâhındaki bu görevini tekkeler kapatılincaya kadar, tam kırkyedi yıl boyunca sürdürdü. Ayrıca Hüdayî ve Nasuhî âsitânelerinde zâkirbaşılık yapardı ve devrin en değerli zâkirlerindendi. Resmi görevi ise Harbiye

⁷⁰ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.485, 486 c.2
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e
ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s. 136 c.2

Nezaretindeydi. Bu görevine tam kırk yıl burada hizmet etti. Askerî Levazım Dairesi şube müdür muavinliğinden emekli oldu. Ahlakî faziletiyle de tanınmış olan Özok'un bazı ilahîler bestelediği de bilinmektedir. Eserlerinin çoğu unutulmuştur. Son devrin üstad okuyucularından biriydi. Gerek durak, gerek ilahî okuyuşunda emsalsiz bir zerafet vardı. Kıvrak nağmelerle yaptığı san'atkârane taksimler, ihtiyarlık zamanlarında bile büyük bir zevkle dinlenilebilir.⁷¹

4.5.5- ZEKİ ARİF ATAERGİN (20. Yüzyıl)

Şabanî mûsikîşinaslar içinde son tanınmış kişi Zeki Arif Ataergin'dir. Değişik kaynaklarda doğum tarihi 1891 veya 1896 yılı olarak gösterilen ve İstanbul'da doğan Zeki Arif Bey, Üsküdar'daki Nasuhî Âsitânesi son şeyhi ve Nasuhî Hazretlerinin beşinci kuşak torunu Şeyh Mehmed Kerâmeddin Efendi'nin dervişi ve halifesidir. Annesi Hadice Huriye Hanım, babası Kanunî Hacı Arif Bey'dir. Vefa Lisesi ve İstanbul Hukuk Fakültesini bitiren Zeki Arif Bey, hakim, savcı, avukat ve noter olarak adalet hizmetinde bulundu. İkbâl Hanım ile 1900 yılında evlendi. Üç kızı ve bir oğlu olmuştur.

İlk mûsikî derslerini babası, ünlü bestekâr ve kanun icracısı Kanunî Hacı Arif Bey'den (Ö. 1911 Yemen) aldı. Daha sonra Zekâîzade Hafız Ahmed Irsoy, Hacı Kirâmî Efendi, Levan Hancıyan, Muallim İsmail Hakkı Bey ve Abdülkadir Töre gibi hocalardan istifade etti. Aynı zamanda ressam ve hattat olan Zeki Arif Bey, kanun çalar ve özellikle çok güzel okurdu. O'nun bu klasik okuyuş tavrı, bugün öğrencilerinden değerli sanatçı ve bestekâr Prof.Dr.Alâeddin Yavaşca ile devam etmektedir. Çeşitli makamlarda ve formda yüzelliye aşkın eseri bulunan Zeki Arif Ataergin, 4 Ocak 1964'te İstanbul Göztepe'de vefat etti. Kabri Karacaahmed Kabristanındadır.

⁷¹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.648 c.2
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.
ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e, s.136 c.2

Sayın Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca, hocası Zeki Arif Ataergin hakkında şu bilgileri vermiştir.

"Zeki Arif, Nasuhî dergâhının son şeyhiydi. Onun şeyhi Şeyh Kerâmeddin Efendi'dir. Alâeddin Nasuhîoğlu ve Rûkneddin Nasuhîoğlu'nun babası olan Şeyh Kerâmeddin, bir mecliste oturduğu zaman Alâeddin ve Rûkneddin'i sol tarafına, Zeki Arif'i sağ tarafına alır ve takdim ettiği zaman da; "Bunlar benim sulbüm (oğlum), bu da manevi evladım dermiş. Manevi evladım dediği, müridi ve yetiştirdiği kişi anlamındadır. Zeki Arif'ten sonra Nasuhî dergâhında şeyhlik postu boş kalmıştır."⁷²

4.6- RAUFÎ BESTEKÂRLAR

4.6.1- SERVET EFENDİ

(19.-20. Yüzyıl)

Hanende Şeyh Mustafa Efendi (1841-25.3.1918) İstanbul'da doğdu. Maliye Nâzırı Vezir Hacı Sâib Paşa kethüdâsı Mehmet Said Bey'in oğludur. Onyediyi yaşında Bâb-ı Âli Hâriciyye Mektûbî kalemine girdi ve bir yıl sonra (1859) ayda beş altın maaşla memur oldu. Müttemâyız (albaya eşit mülki rütbe) rütbesine kadar çıktı.(6 Haziran 1895) ve 1900 yılında III. Mecîdî nişanı aldı. (Sâl-Nâme, 1326= 1908 ve daha önceki yıllar). 1909 yılında emekliye ayrıldı. Çocuk yaşında Hacı Arif Bey'den meşke başladı ve Arif Bey'in ölümüne kadar (1885) meşke devam etti. Pek parlak bir hanende olarak tanındı. Aynı zamanda 1916 yılında Yeniköy Halvetî Tekkesi şeyhi oldu. Halvetiyye'nin Raûfiyye kolundan idi. Fevkalâde kültürlü ve ansiklopedik bilgi sahibi bir zat idi, ve "canlı kütüphane" diye meşhur olmuştu. İki binbeşyüz küsur el yazısı notası, son talebesinden Dürrü Turan'a kalmıştır. Yarım felçten öldü ve Yeniköy'deki tekkesinin kabristanına gömüldü. Mûsikî bilgisi nisbetinde bestekârlıkla meşgul olmadı. Tanburi Ali Efendi'nin "Yandıkça oldu sûzân" diye başlayan pek meşhur Sûz-i Dil şarkısının da Servet Efendi'ye ait olduğu

⁷² İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.
ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.78 c.1

bazı notalarda kayıtlıdır. Şu bestelerinin güfte kaydına rastlanıldığı halde bu bestelerden hiç birinin notası bulunamamıştır.⁷³

1)"İnfi'âlim, tâli-î nâ-sâzedir"

Karcığar makamında, Aksak

2)"Münkin olur mu sevmemek seni?"

Karcığar makamında, Aksak

3)"Bir vakitler mihnet beni yakardı"

Bayati makamında, Aksak, Muhammes

4.7- CERRAHÎ BESTEKÂRLAR

4.7.1- EYYUBÎ MEHMED BEY

(19. Yüzyıl)

İstanbul Eyüp'te doğduğu ve öldüğü için kendisine Eyyubî yani Eyüb'lü denmiştir. Aile adı Şahinbeyzade' dir. Eyyubî Mehmed Bey daha oniki yaşındayken İsmail Dede Efendi'nin talebesi olmuş ve uzun yıllar bu değerli hocadan mûsikî meşk etmiştir. Zekâî Dede ile Hacı Arif Bey gibi iki büyük mûsikîşinasın yanı sıra Rifat Bey, Behlül Efendi, Şevkatî Efendi gibi başka son derece kabiliyetli kişiler de Mehmed Bey'in talebesi olmuşlardır. Eyyubî Mehmed Bey, Eyüb, Otakçılar Yokuşundaki Hz. Pîr'in halîfesi Sertarikzade Sertarik Şeyh Mehmed Emin Efendi'nin (Ö. 1758) yaptırdığı Cerrahî Tekkesinin zâkirbaşısı idi. 1804 ile 1850 yılları arasında yaşamış olan Mehmed Bey Eyüp'te Kadıkahvesi kabristanına gömülmüştür.

Az fakat güzel eserler bırakmıştır. Mehmed Bey'in bu güne ulaşabilmiş onbeş eseri, çok yüksek seviyedeki sanat gücünün birer göstergesidir. Çok iyi hânendedir. Evlenmemiştir. Eyüp sokaklarından biri adını taşır.⁷⁴

⁷³ ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.233 c.2

⁷⁴ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.19 c.2

4.7.2- EĞRİKAPILI ŞEYH MEHMED EFENDİ

(19. Yüzyıl)

Sertarikzade Tekkesinin zâkirbaşısı Eğrikapılı Şeyh Mehmed Efendi, 1263 (m.1846) yılında Eyüp'te doğmuştur. Babası Çulha kâhyası Ahmed Efendi'dir. Rüşdiye tahsilini bitirdikten sonra 1285 (m.1868) yılında Evkaf nezareti evamir kalemine çırağ edilmiş, mezkûr kaleminin mümeyyizi iken emekli olmuştur. Eyüp'te Hatuniye Şeyhi Rıza Efendi'den, Bolahenk Nuri Bey'le birlikte yüzlerce ilahî ve tevşih meşk etmiştir. Zekâî Dede'den de dinî ve din dışı bir çok eserler öğrenmiştir. Hamparsum notasını Neyzen Râşid Baba'dan öğrenmiştir. Önce, hocasına hürmeten Eyüb Hatuniye tekkesinde zâkirbaşılık yapmış, sonra Otakçılar Sertarikzade tekkesi şeyhi Cerrahiyyeden Ali Efendi'ye intisab etmiş ve ondan hilafet almıştır. Nureddin Âsitânesinde zâkirbaşısı olmuştur. Bazı ilahîler de besteleyen Şeyh Mehmed Efendi 26 Temmuz 1916 yılında ahirete göçmüş, Otakçılar Tekkesi yanındaki Davud Ağa Mescidi kabristanına konulmuştur.⁷⁵

4.7.3- MUZAFFER OZAK

(20. Yüzyıl)

Sayın Muzaffer Ozak'ın hayatı ile ilgili bilgiler 8 Ekim 1996 günü Altunizade'de, Sayın Ömer Tuğrul İnancı ile yapılan mülakat neticesinde elde edilmiştir.

"Nureddin Cerrahî Âsitânesi son şeyhi Fahreddin Efendi'den çok fazla istifade etmiştir. Fahreddin Efendi 1966 yılında göçtükten sonra Müzeler ve Türbeler idaresine ait olan Nureddin Cerrahî Hazretlerinin türbesinin kayıtlı fakat fahri türbedarı olmuş ve vefatına kadar da bu hizmetine devam etmiştir. Fahreddin Hazretlerinden aldığı feyz ile tasavvuf mûsikîsi, tasavvuf folkloru ve tasavvufla ilgili bilgiler hakkında da çalışmalar yapmış, şiirler yazmış, besteler yapmış, kitaplar yazmıştır. Dolayısıyla 1925 yılında sonra tekkeler kapatılmış olmasına rağmen o kültürü, tekke halinde değilse bile o mekanda ve o kültürün yaşamasına katkıda

⁷⁵ DAL, Safer ; Mülakat
 ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.659, 660 c.2
 İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e

bulunmuştur.

1332 (m. 1916) yılında İstanbul Fatih Karagümrük'te doğmuştur. Annesi Hacı Ayşe Hanım, babası Sultan Hamid'in huzur hocalarından Konyalı Hacı Mehmed Hazretleridir. Annesinin babası Seyyid Hüseyin Efendi, Yanbolu (bugünkü Bulgaristan'da) Halvetî Dergâhı şeyhidir. Babasının ailesi Konya Karamanlı eski bir aile olup iki koldandır. Biri Cebecioğulları kolu, diğeri Başağaoğulları koludur. Baba tarafının hepsi askerdir. Mesela bir tanesi Gazi Osman Paşa'nın sancak-ı şerif muhafızıdır ve Plevne'de şehit olmuştur. Diğer amcası Bekir Efendi de Plevne'de şehit olmuştur. Pederi Hacı Mehmed Efendi Hazretleri Süleymaniye Kurşunlu medresesi mezunudur. Sonra Şumlu'ya tayin olmuş ve burada Ayşe Hanım'la evlenmiştir. Muzaffer Efendi'nin baba tarafı Kayı aşiretinin Kızılkeçili boyuna mensuptur. Anne tarafı ise seyyiddir. Evlad-ı Ali'dendir. Çok küçükken babası vefat etmiştir. Aralarında çok yaş farkı olan ağabeyi Murat Reis, işgal kuvvetleri tarafından Perşembepazarı'nda şehit edilmiştir. Bundan dolayı merhum Perşembepazarı'ndan geçmeyi sevmezdi. Ayrıca dayısı Ahmet Efendi ve Hasan Efendi de istiklâl harbi şehitlerindendir.

Ve böyle yetim bir çocuk olarak büyürken babasının medrese arkadaşı ve aynı zamanda Halvetiyye'nin Uşşakiyye kolunun meşayihinden Abdurrahman Sami Sarıhanlı yani Manisalı Drahman Sami Efendi Hazretlerinin terbiyesinde ve himayesinde büyümüştür. Orta mektebin ikinci senesinde de bu zat vefat etmiştir. Fakat o yaşa kadar da fevkalade bir şekilde Muzaffer Efendi'yi yetiştirmiştir. O yaşta da Hafız-ı Kur'an olmuştur. Fatih Camii baş imamı Mehmed Rasim Efendi'den de tashih-i hürrûf denen harf düzeltme işlemini bitirmiştir. Bu, Kur'an-ı Kerim okumakta bir tahsil mertebesidir. Arnavut Hüsrev Efendi gibi zavaflardan istifade etmiştir. Bilhassa Gümülcineli Açıkbaş Mustafa Efendi, ayaklı kütüphane diye tanınan zattan fevkalade istifade etmiştir. Ve genç yaşında Ali Atıcı Camiinde müezzin, oradan Soğanağacı Camiinde müezzin ve oradan da Karagümrük Kefeli Camiinde müezzin olmuştur. Sonra kitapçılık ve sahafılık sanatını öğrenip seyyar sahafılığa başlamış ve o yaşlarda iken Bestekâr Zekaîzade Hafız Ahmed Efendi'nin talebelerinden Bakırköy müftüsü ve Çarşı Camii imamı Hafız İsmail Efendi'den her

hafta Bakırköy'e gidip dinî mûsikî meşketmiştir. Yine o yaşlarda Süleymaniye Camii civarında bir evde evlenmiştir. Vezneciler Camii imamlığı yapmıştır. Ayrıca yirmiüç sene Şüleymaniye Camiinde fahriyyen teravihi eski klasik usûlde kıldırılmıştır. Vefatına kadar Camili Han diye tanınan Kapalıçarşı civarındaki Camili Hanın camiinde fahri hatiplik yapmıştır. Ayrıca askerliğinden evvel Güzel Sanatlar Akademisinde Hacı Kamil Bey ve Tuğrakeş İsmail Hakkı Beyden de yazı ve tezinat, tezhib dersleri almıştır. Aynı zamanda Tülin Korman'ın babası Hattat Nuri Efendi'den de ders almıştır. Tasavvuf ve Hal ilminde en çok istifade ettiği zat ilk önce Şeyh Sami Efendi Hazretleridir. Ondan sonra yine Şabanîyyenin Kuşadavî kolundan Şeyh Ahmed Tahir Maraşî Hazretlerinden de çok istifade etmiştir. Ahmed Tahir Efendi'nin göçmesinden sonra da Fahreddin Efendi'den istifade etmiş ve onun huzurunda durmuştur. Fahreddin Efendi'nin vefatından sonra da türbenin fahrî türbedarı olarak hizmete devam etmiştir. Otuz sene civarında İstanbul'da kırkiki adet camii de vaaz etmiştir. Üç ciltlik "İrşad", yine üç ciltlik "Envâr-ül Kulûb", bir ciltlik "Ziynet'ül Kulûb adında kalın vaaz kitapları vardır. Ayrıca tasavvuf hakkında küçük risaleleri de vardır. "Halvetîlik ve Halvetîlik Kolları" hakkında basılmamış, birkaç cilt olacak kadar benim özel kütüphanemde duran bir eseriyle beraber bir cildlik "Aşk Yolu" isimli basılmamış eseri, bir cildlik "Sofîyye Sohbetleri" isimli basılmamış eseri, Hazreti Meryem hakkında İngilizce yayınlanmamış ve yine bir kaç cilt olacak kadar "tasavvuf Sohbetleri" adında bir eserleri de vardır. "Tasavvuf Sohbetleri" eser Allah nasib ederse basılacaktır. 13 Şubat 1985 yılında ahirete intikal etmiş ve ondokuz sene türbedarlık hizmetini gördüğü Hazreti Nureddin Cerrahî'nin ayakucu tarafındaki özel kabrine sırlanmıştır."

Kendisine ait elli altı eseri tesbit edilmiştir. Eviç makamındaki "Canım kurban olsun" adlı eserinin notası ekler bölümüne dahil edilmiştir. Bu eser aynı zamanda Şabanîlikte kuûdem yapılan zikir tarzının varlığından dolayı kendine mahsus özel vurguları olan ilahî tarzının bir örneğidir. Araştırmalar neticesinde bu ilahînin özelliği okunuşundan anlaşılır, notasından anlaşılamaz.

4.8- SİNANÎ BESTEKÂRLAR

4.8.1- HAFİZ ABDÜLLÂTİF ALİ EFENDİ (17. Yüzyıl)

Asıl adı Salim'e göre "Abdüllâtîf", Safayî ve Evliya Çelebi'ye göre de "Ali" olan Sütçüzade Hafız da bu devrin son yarısında daha çok ilahîleriyle tanınmış değerli bestekârlardan biridir. 1627 yılında, vefat eden meşhur mûsikîşinas Sütçüzade İsa'nın oğludur. Bundan dolayı o da Sütçüzade diye şöhret kazanmıştır. Vaktini tekkelerde geçirir, şeyhlerin meclislerinde bulunurdu. Halvetiyyeden maruf Ümmî Sinanzade Hasan Efendi'nin dervîşi ve talebesidir. Uzun bir zaman bu zata hizmet etti. 1099-1100 (m. 1687-1688) yılları arasında hac maksadıyla yola çıktı, Mısır'da iken 1100 (m.1688) yılında vefat etti.

Çok değerli bir bestekâr olan Hafız Ali Efendi, ekseriyetle kendi yazdığı "Hâfız" mahlaslı ilahîleri besteliyordu. Eserlerinin çoğu "Ümmî Sinan Hafızı" başlığıyla kayıtlıdır. Yedi eserinin güfte kaydına rastlanılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde bestekârın hiçbir eserinin notası bulunamamıştır.⁷⁶

1)"Ben dost hevâsına düşdüm gayri hevâneme gerek"

Eviç İlahî, güfte Eşrefoğlu Rumî

2)"Aşkın meyine kandın"

Hicaz İlahî, Düyek, güfte Azizî

3)"Garîk-i bahr-i isyân û hatâyım ya Resulâllah"

Hisar İlahî, güfte Nazmî

4)"Gönül pervâne-i bezm-i visâlin yâ Resulâllah"

Mahur İlahî, güfte kendisinin

5)"İlahî zulmet-i cürm ile doldum"

Saba İlahî, güfte Himmet

6)"Gözlerini noldu bidâr eyledin"

⁷⁶ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.43, 43 c.1
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.
ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.300 c.1

Saba İlahî, güfte Mısrî Niyazî

7)"Mey-i aşkınla sermest ü harâbım yâ Resullâllah"

Uşşak Tevşih, güfte kendisinin

4.8.2- ÜMMÎ SİNANZADE HASAN (17. Yüzyıl)

İstanbul'da yetişen Sinanî mûsikîşinaslar içinde en önemli kişi, tarîkatın Pîr'i İbrahim Ümmî Sinan Hazretlerinin (ö.1568) kızının oğlu Şeyh Hasan Efendi'dir. Ümmî Sinanzade olarak tanınan Hasan Efendi, babası Hazret-i Pîr'in damadı ve halîfesi Halepli Arab Şerif Mehmed Efendi'nin 1641 yılında vefatı ile Şehremini'deki Ümmî Sinan tekkesinin üçüncü şeyhi oldu.

Neva ve Uşşak makamında iki ilahîsi bilinen Şeyh Hasan Efendi'nin en büyük eseri, öğrencisi Ali Şirûgani Dede'dir. Ağabeyi Hulvî Efendi tekkesi şeyhi Ümmî Sinanzade Sinan Efendinin (Ö. 1695) dervişi olan Ali Dede'yi Hasan Efendi yetiştirmiştir. Devrinde büyük şöhret temin eden Ümmî Sinanzade Hasan Efendi, 1677 yılında ahirete göçtü ve tekkesine sırandı. Yapılan araştırmalar neticesinde bestekârın iki güfte kaydına rastlanılmasına rağmen hiç bir eserinin notasına bulunamamıştır.⁷⁷

1)"Gecelerde uyanıksın"

Neva İlahî, güfte kendisinin

2)"Ey aceb bilsem nedir yâ Rab bu derdin çâresi"

Uşşak İlahî, Eşrefoğlu Rumî

4.8.3- BAHÇEVANZADE ALİ ŞEHRÎ (17. Yüzyıl)

Bahçevanzade Ali Şehrî de bu devrin tanınmış mûsikîşinaslarından. Meşhur Halvetî Ümmî Sinanzade'nin bir başka dervişi ve 1114 (M.1702) yılında vefat etti.

⁷⁷ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s. 39 c.1
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

Şiirler de yazan bu zat hakkında Salim şunları söylüyor:

“Fenn-i mûsikîde meram üze ihtira-i besteye kadir ve agaze-i taksimde akranı nadir bir zat-ı celil-ül-measir idi.” Yani, mûsikî ilminde her istediğini yapmak üzere, yeni bir beste ortaya koymaya kadir ve agaze-i taksimde kendine denk olanları nadir olan, az rastlanan usta bir yüce ve güzellik sahibi bir zattı.

İyi bir icracı olduğu bilinen Ali Şehrî Efendi'nin yapılan araştırmalar neticesinde hiç bir eserinin notasına rastlanılmamıştır.⁷⁸

4.8.4- ŞEYH ŞUAEDDİN EFENDİ (19. Yüzyıl)

Fehmi Efendi'nin zâkirbaşı olduğu Seyyid Nizameddin Dergâhının şeyhi Şuaeddin Efendi de iyi tanbur çalması ile tanınmış bir Sinanî mûsikîşinası idi. Babası Şeyh Ali Sinanî Efendi'dir. 1850 yılında İstanbul'da doğdu. 1918 yılında âhirete göçtü ve tekkede cedit Seyyid Nizam Hazretlerinin türbesi dahiline sırlandı. Bazı eserler bestelediği biliniyor ise de ne yazık ki, kaybolmuştur.⁷⁹

4.8.5-ZÂKİRBAŞI FEHİMİ EFENDİ (20. Yüzyıl)

İstanbul'un tanınmış Sinanî mûsikîşinaslarının sonuncusu Zâkirbaşı Fehmi Efendi'dir. Silivrikapıdaki Seyyid Nizam dergâhı zâkirbaşısıydı. Bulgaristan, İslimye'de doğmuş, 1877 yılında 93 göçmenleri arasında İstanbul'a gelmiştir. Hacı Nâfiz Bey'den Miraciye'yi, otuzbeş kadar durak ve beşyüz kadar ilahîyi meşk etmiştir. Fehmi Efendi Seyyid Nizam dergâhındaki zâkirbaşılık görevini tekkeler kapatılınca kadar devam etmiştir. Aynı zamanda da Hakimoğlu Ali Paşa Camii müezziniydi.

Bazı ilahîler ve şarkılar da bestelemiş olan Hacı Fehmi Efendi, repertuarının

⁷⁸ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.54 c.1

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

⁷⁹ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

genişliği ile tanınmıştı. Dinî mûsikîde bir çok eseri son bilen kimseydi. Dr. Subhi Ezgi, bir çok durak notasını ondan tesbit etmiştir. Doktor Aristidi Paşa'nın babasından eczacılık ve cerrahlık öğrenmiştir. Fakir hastalara bedava bakar ve ilaç verirdi.

Orta boylu, beyaz sakallı, çok terbiyeli ve mütevazı biriydi. 19 Şevval 1353 (25 Ocak 1935) yılında kalpten vefat etmiştir.⁸⁰

1)"Padişaha aşıkını hem hane kıl"

Bestenigâr İlahî, usulü Düyek, güfte Mısri Niyazî

2)"Hak ayandır sır nihandır âbidâ gafıl nedir"

Düghâh İlahî, usulü Evsat, Güfte Nasuhî

3)"Ey gonca-i gülzâr, sana hayli sözüm var "

Suzidil makamında şarkı usulü aksak

4)"Leblerin gördüm,usandım goncadan "

Uşşak makamında şarkı, usulü devrihindi.

4.9- UŞŞAKÎ BESTEKÂRLAR

4.9.1- HÜSEYİN SEBİLCİ (OKURLAR)

(20. Yüzyıl)

Sayın Safer Dal ve Sayın Ö. Tuğrul İnançer ile yapılan mülakatlarda, tanıdıkları için Hüseyin Sebilci'nin Uşşakî olduğunu söylemişlerdir. Bestekârın hayatını araştırmış olan Sayın Mustafa Özoruç ile 5 Ocak 1997 günü Erenköy'de yapılan mülakat sonucunda aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir.

"Hüseyin Sebilci'nin hicri 1310, miladî 1894 yılında İstanbul Cerrahpaşa'da doğmuş olduğu söylense de, Fatih Çarşamba tarafındaki Sultan Selim'de doğmuştur.

⁸⁰ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.661 c.2
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.
ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e., s.217 c.1

Evleri oradaki Çukurbostan civarındadır. Annesinin adı Amine'dir. Mazhar adında bir kardeşi ve Sadettin adında bir ağabeyi vardır. Mazhar'ın sesinin ve tavrının Sebilci'den daha güzel olduğu söyleniyor. Hüseyin Sebilci'nin Almanya'da yaşayan bir de kızı vardır.

Sebilci ismi gençliğinde kardeşi Mazhar ile Küçükpazar'da, Mahmutpaşa'da, Eyüp Sultan'da bellerinde gümüş ibrik ve taslarla, mersiye ve gazeller söyleyerek su sattıklarından dolayı verilmiştir. Aslında geçek soyadı Okurlar'dır, Sebilci değildir. Dinî mûsikî muhitlerinde ve mevlid meclislerinde Hüseyin Sebilci adıyla anılırdı. Hüseyin Sebilci'nin ömrü tekkelerde geçmiştir. Seyyid sülalesinden gelmektedir. Amcası gibi Uşşakî Tarikatına intisab etmiştir.

Mûsikîye ilk defa annesinden, klasik parçalar ve ilahîler meşk ederek başlamıştır. Elde edilen kırkiki tane vardır. Bestelerinin güftelerini genellikle Yunus Emre, Ümmî Sinan, Seyyid Nizam ve Hûdâî gibi şair ve mutasavvıfların eserlerinden seçmiştir. İlahîlerinde genellikle lirik, canlı, coşkulu, melodik ve üslub ortaya koyması dikkat çekmektedir. Mevlid okuyuşundaki ağır başlılığı, bestekârlığı ve irticalen güzel mûsikî ifadeleri ortaya koyması, kendisini dinî mûsikî yapılan topluluklarda aranılır bir kişi haline getirmiştir.

1950 senesine kadar yirmibeş sene hanendelik yapmıştır. Daha sonra hanendeliği bırakarak zâkirlik yapmaya başlamış. Çeşitli film müziklerinde gazel okumuştur. Sebilci'nin mersiye üslubunu kendi ses kayıtlarının olduğu bantlardan öğrendik. Ayrıca Unesco'nun yaptığı bir plakta mersiye tarzında örnek olarak Sebilci'nin okuduğu "Dönmezem" redifli bir mersiye bulunmaktadır. Mersiye okuma üslubunun Hüseyin Sebilci ile kaybolduğunu da söylemek mümkündür.

Orta boylu, hafif toplu, nazik, mütevazi, edeb dolu, yumuşak, sakin ses tonuyla konuşan bir insandı. Genellikle eserlerini dinî mûsikî formunda yazmış ve bu eserlerde kendine has bir özellik vardır. Dinlediğiniz zaman bu Sebilci'nin ilahîsidir, dersiniz. Bir kere gırtlak nağmeleri çok fazlasıyla vardır. Kendine has

güfteleri müziğe oturtma tarzı vardır. Dinlenildiğinde Sebîlci'nin ilahîleri diğer ilahîlerden rahatlıkla ayrılabilir.

1975 yılında, sekseniki yaşında Üsküdar'da, Doğancılar semtinde, Aziz Mahmud Hüdâî yokuşundaki evinde vefat etmiştir. Cenazesi Üsküdar, Yeni Valide Sultan Camiinden büyük bir kalabalık ile ve eski tekke usulü olan, omuzlarda, ilahîler söylenerek kaldırılmıştır. Kabri Karacaahmet mescidinin bulunduğu adadadır."

4.10.- MISRÎ BESTEKÂRLAR

4.10.1- KARAOĞLAN MUSTAFA (18. Yüzyıl)

Onsekizinci yüzyılın ilk yarısında ilahîleriyle şöhret kazanan bestekârlardan biri de müezzinbaşı Karaoğlan Mustafa'dır. "Bursa tarihi"nde "Eski nâm kasaba-i kebîre nâhiyesinde amca karyesinde zühur" ederek sonradan Bursa'ya geldiği kayıtlıdır. Karakız lakabıyla anılan "Camii Kebir" muvakkit ve müezzininden istifade etti. 1080 (m.1669) yılında onun yerinde geçti. 1098 (m.1686) yılında müezzinbaşı oldu. Güzel bir sese malik olan Karaoğlan, meşhur Osman Efendi'den de mevlid meşketmişti. Büyük mutasavvıf Mısrî Niyazî'ye intisab etti. Şeyhinin tekkesinde zâkirbaşılık ediyordu. Mısrî'nin Limni'ye nefyi üzerine uzun süre ona vekâlet etti. Vefatı 1129 (m.1716) yılındadır. Vasiyeti üzerine Pınarbaşında Mevlidci Osman Efendi'nin civarına defnedildi. İki bestesinin güfte kaydına rastlanmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde bestekârın hiç bir eserinin notası bulunamamıştır.⁸¹

1)"Nideyim sabr edebilsem dil-ü can oda yanar"

Bayatî İlahî, güfte Eşrefoğlu Rumî

2)"Bu gönlüm şehrin seyrân ederken"

Uşşak ilahî, güfte Kemter

⁸¹ ERGUN, S. Nüshet ; a.g.e., s. 146 c.1

4.11- SİVASÎ BESTEKÂRLAR

4.11.1- DİRAMAN ZÂKİRÎ AHMED VEKFÎ EFENDÎ (18. Yüzyıl)

Türk dinî bestekârı olan Ahmed Vekfî "Dıraman Zâkiri" diye ünlüdür. Üsküdar'da doğdu. Babasının adı Ramazan idi. Dıraman şeyhi ünlü mutasavvıf İsa Mahvî (ö. 1127-m.1715) onun kızkardeşi ile evliydi. Ondan faydalandı ve Halvetî oldu. Ali Şirugani'den mûsikî, Zeyrek müezzini Hüseyn Efendi'den besteli mevlid ve hat öğrenerek hattat oldu. Dıraman tekkesi zâkirbaşısı, Abdülmecid Sivasî Tekkesi şeyhinin çocukluğunda ona vekalet etmişti. Bu münasebetle o tekkenin bir odasında oturuyordu. Çorlulu Ali Paşa Camii hatib ve vaizi oldu. 1748 Yılında, Altmışsekiz yaşlarında öldü. Sivasî türbesinin yanına gömüldü.

Vekfî ve Derviş Ahmed mahlaslarıyla bazı şiirler de yazan Dıraman Zâkiri Ahmed Vekfî Efendi tevşih, ilahî, şıgl gibi dinî eserler de besteledi. Bilhassa tevşihlerinde büyük bir iktidar göstermiştir. Güftesi Sahvî'nin, bestesi Dıraman Zâkiri Ahmed'in olan Eviç makamında , Evsat usulünde Cumhur ilahîsi, Receb ayında okunan ilahîlerin en meşhur ve en güzellerinden biridir. "Cemalin âleme mihr-i mûnevver yâ Resullâllah" mısraıyla başlayan bu ilahî bilhassa Mi'râc kandillerinde çok okunmuştur. Rast makamındaki "Bu şeb hurşîd-i evreng-i risâlet geldi dünyaya" mısraıyla başlayan tevşihî ise bestekârlıktaki kudretini gösterir. Otuz civarında eseri bilinmektedir.⁸²

4.12- HALVETÎ MÛSİKÎŞİNASLAR

4.12.1- TOPHANELÎ MAHMUD EFENDÎ

Hafız Post'un hat hocası Tophaneli Mahmut Efendi, aynı zamanda

⁸² ERGUN, S. Nûshet ; a.g.e., s.158, 159 c.1
ÖZTUNA, Yılmaz ; a.g.e, s.23 c.1
TURA, Yalçın ; a.g.e.

Halvetîliğin Cihangiriye kolunun Piri olan Hasan Burhaneddîn Cihangirî (1562-1663) Hazretlerinin zâkirbaşısı idi ve devrinde İstanbul'un en ünlü zâkiriydi.⁸³

4.12.2- BURSALI EBU BEKİR

Onyedinci yüzyılın cidden muktedir zâkirbaşlarından biri de Bursalı Ebu Bekir'dir. Babası zengin bir tüccardı. Genç yaşında Şeyh Yakûb Efendi'ye (Bestekâr Yakûbzade Şeyh Mehmed Efendi'nin babası, aynı zamanda Karaağaç mahallesindeki Halvetî tekkesi şeyhidir) intisab etti. Mûsikî sahasında büyük bir iktidar göstermiştir. Tekkelerde zâkirbaşılık, zağferaklık mescidinde de şeyhlik ve imamlık ediyordu. 1077 (m.1666)de yetmiş yaşında iken vefat etti.⁸⁴

4.12.3- FETULLAH ÇELEBİ

Çarşamba Pazarındaki Tekkenin dokuzuncu şeyhi Esirci-zade Şeyh Hüseyin Efendi'nin (Ö.1693) oğlu Fettullah Çelebi de devrinin önemli mûsikîşinaslarındandı. 1655 yılında doğdu. Bağdad valisi Hasan Paşa'nın imamlığına tayin edilip Bağdat'a giderken 1699'da Şehr-i Zor'da vefat etti.⁸⁵

4.12.4- ŞEYH MÜSTAKİM

Onsekizinci yüzyılın ilk yarısında bilhassa Muhammediyecilikle büyük bir şöhret temin eden şahsiyet Şeyh Müstakim'dir. İstanbul'da doğdu. Meşhur Halvetî Ümmî Sinanzade Hasan Efendi'ye intisab etti. Bilâhare Sofular mahallesindeki Halvetî tekkesine şeyh oldu. 1121 (m.1709) yılında vefat etti. Kendi tekkesine sırlandı.⁸⁶

⁸³ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.55 c.1

İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

⁸⁴ ERGUNER, S. Nüzhet ; a.g.e, s.55 c.1

⁸⁵ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

⁸⁶ ERGUN, S. Nüzret ; a.g.e., s.87 c.1

4.12.5- EDİRNELİ ŞABAN DEDE

Onsekizinci yüzyılın zâkirbaşlarından biri de Edirneli Şaban Dede'dir. Gülşenî tarîkatine mensuptu. 1134 (m.1721) yılında vefat etti.⁸⁷

4.12.6- ŞEYH HASAN EFENDİ

Zâkirbaşı Şeyh Hasan Efendi, Edirneli Fikri Hasan Efendizade denilmekle meşhurdur. Vefatı 1168 (m.1754). Cerrahî tarîkatı zâkirbaşısıdır.⁸⁸

4.12.7- İMAMZADE EFENDİ

Edirne'de şöhret kazanan değerli zâkirbaşılardan biri de İmamzade Efendi'dir. Gülşenî tarîkatine mensup olan bu değerli kişi 1170 (m.1756) yılında vefat etmiştir.⁸⁹

4.12.8- ŞEYH HASAN EFENDİ

Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında şöhret kazanan zâkirbaşılardan Şeyh Hasan Efendi, 1219 (m.1804) yılında vefat etti. Edirnekapı'daki Zülâlî çeşmesi civarında medfundur. Nureddin hanıkahı zâkirbaşısıydı.⁹⁰

4.12.9- MUSTAFA DEDE

Gülşenî zâkirlerinden Mustafa Dede 27.Muharrem.1227 (M.1812)yılında vefat etti. Çapa'da Gülşenî tekkesi hazîresinde medfundur.⁹¹

⁸⁷ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.147 c.1

⁸⁸ DAL, Safer ; Mülakat

⁸⁹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.161 c.1

⁹⁰ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.482 c.2

⁹¹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.481 c.2

4.12.10- MEHMED NURİ EFENDİ

Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında iştihar eden neyzenlerden biri de Mehmed Nuri Efendi'dir. Uşşâkîliğin Cemâliye şubesinin Piri olan Seyyid Mehmed Cemâleddin Hazretlerinin (1751) oğlu Cemâleddîn-i Uşşakî (Savaklar, Hıramî Ahmet Paşa) âsitânesi şeyhi Mehmed Nizameddin Efendi'nin oğlu ve aynı tekkenin şeyhi Mehmed Cemâlî Efendi'nin (1830) kardeşidir. 1822 yılında vefat etti. Mevlevî Tarîkatı muhibbi de olan Nuri Efendi, 1800'lü yılların başında İstanbul'un en ünlü neyzenlerinden idi.⁹²

4.12.11- HACIKADINLI NURİ EFENDİ

Kocamustafapaşa hanıkahı zâkirbaşısı Hacıkadınlı Nuri Efendi 1264 (m.1847) yılında vefat etti.⁹³

4.12.12- ŞEYH HAMDULLAH

Değerli zâkirlerden biri de Şeyh Hamdullah'tır. Hekimoğlu Ali Paşa tekkesi şeyhi Sadeddin Efendi merhumun babası, son şeyh Müfid Efendi'nin büyükbabasıdır. Sünbül Efendi türbedarı iken 1281 (M.1864) yılında vefat etti. Kocamustafapaşa Camii hazîresinde medfundur.⁹⁴

4.12.13- ŞEYH SALİH EFENDİ

Nureddin dergahı zâkirbaşısı Yağlıkçılar kâhyası Şeyh Salih Efendi 1286 (m.1869) yılında vefat etti.⁹⁵

⁹² ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.499 c.2
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

⁹³ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.482 c.2

⁹⁴ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.484 c.2

⁹⁵ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.484 c.2

4.12.14- YORGANCI ŞEYH ÖMER EFENDİ

Zâkirbaşı Es Şeyh Ömer Efendi-ül Cerrahî: Yorgancı Şeyh Ömer Efendi denilmekle meşhurdur. Topkapı'da Tarîk, Sinanîyye'den Pazar Tekkesi şeyhi Salih Efendi'nin hulefasındandır. Şeyh Galip Efendi-ül Cerrahî'den zâkirbaşılık Tac-ı Şerifi vardır. 1289 (M.1872) yılında vefat etmiştir. Saraçhanedeki Türkolojide üçyüz tane eseri bulunmaktadır. Bunları II. Dünya Savaşında yazıya almış.⁹⁶

4.12.15- ŞEYH HAFİZ MEHMED EFENDİ

Zâkirbaşı Şeyh Hafız Mehmed Efendi-ül Cerrahî: Tahta minare mektebi hocası ve şeyhi. Edirnekapı haricinde medfundur. 1873 yılında vefat etmiştir.⁹⁷

4.12.16- ŞEYH MUSTAFA

Sünbül Efendi türbedarı Osman Dede'nin kardeşi meşhur Şeyh Mustafa da değerli bir zâkirdi. 1290 (m. 1873) yılında vefat etti. Silivrikapı dışarısında Çeşmebaşı karşısındaki mezarlıkta medfundur.⁹⁸

4.12.17- KUTUCU ŞEYH ALİ

Nureddin dergâhı zâkirbaşısı Kutucu Şeyh Ali efendi, 1293 (m.1876) yılında vefat etti.⁹⁹

4.12.18- KISIK MUSTAFA EFENDİ

Attar Hacı Ahmed Efendi'nin kardeşi Kısık Mustafa Efendi de bu devrin değerli zâkirlerindendir. Sünbülüyyeden Fındıklı dergâhı şeyhi Yunus Hilmi Efendi

⁹⁶ DAL, Safer ; Mülakat
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; Mülakat

⁹⁷ DAL, Safer ; Mülakat
İNANÇER, Ö. Tuğrul ; Mülakat

⁹⁸ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.484 c.2

⁹⁹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.485 c.2

halifelerinden idi. Şeyhinin tekkesinde ve diğer bazı devranî tekkelerinde zâkirbaşılık etmekte idi. 23 Receb 1293 (M.1876) yılında vefat etti. Bay Cemaleddin Server'in "İstanbul tekkeleri tarihi"nde tesbit ettiğine göre Silivri kapısı haricinde Hacı Bayram çeşmesi karşısında Bostan kulübesi önünde medfundur. Mezar taşında (Sünbül efendi türbedarı) Türbedar Osman Dede'nin biraderi olduğu ve meşhur zâkirlerden bulunduğu kayıtlıdır.¹⁰⁰

4.21.19- ŞEYH HAFİZ MAHMUD

Nureddin dergâhı şeyhi Şeyh Hafız Mahmud Efendi. 1295 (M.1878) yılında vefat etti. Topkapı'da medfundur.¹⁰¹

4.12.20- MEHMED NURİ EFENDİ

Kocamustafapaşa hankahı zâkirbaşısı Mehmed Nuri Efendi 3 Rebiülevvel 1301 (m.1883) yılında vefat etti.¹⁰²

4.12.21- HATİB HAFİZ MAHMUD EFENDİ

Kocamustafapaşa hankahı zâkirbaşısı Hatib Hafız Mahmud Efendi 1305 (M.1887) yılında vefat etti. Mahfuzatiyle ve okuyuşunun güzelliğiyle tanınmıştı.¹⁰³

4.12.22- HÜSEYİN HÜSNİ EFENDİ

Kocamustafapaşa zâkirbaşısı Hüseyin Hüsnî Efendi 20 Şevval 1312 (m.1894) yılında vefat etti. Silivrikapı mezarlığında medfundur.¹⁰⁴

¹⁰⁰ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.485 c.2

¹⁰¹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.485 c.2

¹⁰² ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.486c.2

¹⁰³ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.487 c.2

¹⁰⁴ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.488 c.2

4.12.23- ŞEYH MUSTAFA EFENDİ

Zâkirbaşı Şeyh Mustafa Efendi-ül Cerrahî: Tellâl Şeyh Mustafa Efendi

denilmekle meşhurdur. Şeyh Galip Efendi hulefasındandır. Şeyh Mustafa Efendi 1314 (m.1896) yılında vefat etmiştir. Karacaahmed'de medfundur.¹⁰⁵

4.12.24- SİYAHÎ ŞEYH SALİH

Devranî zâkirlerinden biri de Merkez Efendi türbedarı Siyahî Şeyh Salih'tir. 19 Zilhicce 1317 (m.1899) cuma gecesi vefat etti. Merkez Efendi camii hazîresinde medfundur.¹⁰⁶

4.12.25- HAFİZ RESMÎ EFENDİ

Kocamustafapaşa zâkirbaşısı ve Cihangir tekkesi şeyhi Hafız Resmi Efendi 19 Ramazan 1319 (m.1901) yılında vefat etti. Şeyhi bulunduğu dergâhta medfundur.¹⁰⁷

4.12.26- KOCAMUSTAFAPAŞALI ŞEYH HAFİZ HÜSEYİN EFENDİ

Nureddin dergâhı zâkirbaşısı Şeyh Hafız Hüseyin Efendi 1319 (m.1901) yılında vefat etti. Karacaahmed'de medfundur.¹⁰⁸

4.12.27- MALAK HAFİZ

Değerli zâkirbaşılardan biri de İstanbullu Malak Hafız'dır. Aksaraylı Bekir Efendi namında bir tacirin oğlu olan bu zat, Üsküdar'da Tabaklar mahallesi imamlığına tayin edilmişti. Mûsikî hocası Behlül Efendi'dir. İstanbul'da Nureddin-i

¹⁰⁵ DAL, Safer ; Mülakat

¹⁰⁶ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.490 c.2

¹⁰⁷ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.490 c.2

¹⁰⁸ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.491 c.2

Cerrahî, Üsküdar'da da Bandırma ve İskender Baba tekkelerinde zâkirbaşılık ederdi. Davudî ve fevkalade güzel bir sesi vardı. Kur'an okuyuşu da mükemmeldi. H. 1322 (M.1904)'de vefat etti. Karacaahmed'de medfundur.¹⁰⁹

4.12.28- HAKKI DEDE

Bir başka Merkez Efendi türbedarı Zâkir Hakkı Dede de, ünlü bir zâkir idi. 1903 yılında Hicaz'da ahirete göçtü.¹¹⁰

4.12.29- GÜL ALİ DEDE

İyi devrân eden zâkirlerden biri de Gül Ali Dede'dir. Kocamustafapaşa meydancısı iken 1333 (m.1914) yılında vefat etti. Silivrikapısında medfundur.¹¹¹

4.12.30- ŞEYH MUSTAFA EFENDİ

Nureddin dergâhı zâkirbaşısı Şeyh Mustafa Efendi, 1344 (m.1915) yılında vefat etti. Edirnekapi'da medfundur.¹¹²

4.12.31- ŞEYH İBRAHİM EDHEM EFENDİ

Nureddin dergâhı zâkirbaşısı Şeyh İbrahim Edhem Efendi, Edhem Baba Şeyh ve Hacı Edhem denilmekle meşhurdur. Şeyh Galib Efendinin halifesidir. 1355 (m.1916) yılında vefat etti. Edirnekapi'da medfundur.¹¹³

4.12.32- SİNAN EFENDİ

Son asır mûsikîşinaslarından İhsan İyisan'ın hocası olarak adı geçen Sünbül

¹⁰⁹ ERGUN, S. Nüsret ; a.g.e., s.491 c.2

DAL, Safer ; Mülakat

¹¹⁰ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e

¹¹¹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.659 c.2

¹¹² ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.659 c.2

¹¹³ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s. 659 c.2

Efendi zâkirbaşısı Sinan Efendi'dir. İhsan Bey kendisinden bir hayli ilahî meşk etmiştir.¹¹⁴

4.12.33- HAFİZ SADEDDİN EFENDİ

Son devrin tanınmış Sünbülî zâkirlerinden biri de Hafız Sadeddin Efendi'dir. Kocamustafapaşa Camii hatîbi olan Sadeddin Efendi, mevlid ve durak okumakta çok ünlü idi. 1927 yılında vefat etti. Kabri Silivrikapı'dadır.¹¹⁵

4.12.34- ŞEYH NİDA EFENDİ

Kocamustafapaşa Camii hatîbi Şeyh Nida efendi de durak okumakla ünlü, tanınmış bir zâkir idi. Yeniköylü Hasan Efendi'nin öğrencilerinden olan Nida Efendi, 1927 yılında vefat etti. Kabri Beykoz'dadır.¹¹⁶

4.12.35- NECMEDDİN EFENDİ

Nureddin dergâhı zâkirbaşısı Necmeddin Efendi 1349 (m.1930) yılında vefat etti. Edirnekapı haricinde Tokmak Tepe kabristanında medfundur. Balat dergâhı şeyhiydi. Balat dergâhı şeyhi pederi Şeyh Hacı Kemal Efendi'nin halifesi olup teberrûken zuhuratla kendisine Nureddin Tac-ı Şerifi giydirilmiştir. Hem Cerrahî, hem de Sünbülîdir.¹¹⁷

4.12.36- HAFİZ İSMAİL

Hafız İsmail de Sinanî dergâhları zâkirbaşısı idi. 1355 (m.1936) yılında vefat etmiştir. Eyüp mezarlığına defnedilmiştir.¹¹⁸

¹¹⁴ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.663 c.2

¹¹⁵ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

¹¹⁶ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

¹¹⁷ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.661 c.2

¹¹⁸ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.662 c.2

4.12.37- ŞEMSEDDİN EFENDİ

Yadigâr-ı Şemsî sahibi değerli tarihçi Mısırî şeyhi Şemseddin Efendi de Bursa'nın en muktedir zâkirlerindendi. 1936 yılında vefat etti.¹¹⁹

4.12.38- ŞEYH MEHMED RIZA EFENDİ

Zâkirbaşı Mehmed Rıza Efendi, Eğrikapılı Şeyh Mehmed Efendizade denilmekle tanınır. 1373 (m.1953) yılında vefat eden Mehmed Rıza Efendi Merkez Efendi civarında Kozlu kabristanına defnedilmiştir.¹²⁰

4.12.39- KANBUR HAFIZ

"Hatta rivayet olunur ki, III.Ahmed devrinde Kanbur Hafız namıyla marûf bir zâkirin 3000 (üçbin) ilâhîden fazla bilmediği halde, mahza sesinin letâfeti sebebiyle, Edirnekapısı civarındaki Nûreddîn Cerrahî Tekkesinin zâkirbaşılığına tâyin olunması, tekkelerde kıy ü kali (dedikodu) mûcib olmuş ve :-Kanbur Hâfız 3000 ilâhî ile zâkirbaşı oldu. Ne günlere kaldık?!...diye istihzâ edenler bulunmuştur.

....Gerçi bu ifade de biraz tarih sapması var ama anlatılmak istenileni değiştirmez. Nureddîn Cerrahî Tekkesi'nin resmi açılıp merasimi gerçekten III.Ahmed devrinde (Saltanatının ilk aylarında) 1703 Aralığında yapılmıştır. Fakat 'Kanbur Hâfız' râmı ile tanınan Şeyh Hafız İsmail Efendi, Şeyh Mustafa Efendi'nin 1827 yılında vefatı ile (kabri Kasımpaşada İdris-i Muhtefî Hazretlerinin civarındadır.), Nûreddîn Tekkesine zâkirbaşısı olmuştur."

Kendisini 1255(m.1839) yılında vefat etmiştir.¹²¹

¹¹⁹ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.664 c.2

¹²⁰ DAL, Safer ; Mülakat

¹²¹ ÖMÜRLÜ, Yusuf ; a.g.e. önsöz

ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s.482 c.2

DAL, Safer ; Mülakat

4.12.40- NURULLAH (KILIÇ) EFENDİ

Sünbülüyyeden Pîrî Paşa Dergâhı şeyhi, Merkez Efendi'nin torunlarından Zekâî Efendi'nin (Ö.1924) oğlu Şeyh Nurullah (Kılıç) Efendi, Hüseyin Fahreddin Dede Efendi'nin öğrencilerinden ve son devrin önemli neyzenlerindendir. 1879 yılında İstanbul'da cedit Merkez Efendi'nin tekkesinde doğdu. Kocamustafapaşa askerî ortaokulundan sonra, medrese öğrenimi gördü. Bahariye ve Yenikapı Mevlevîhanelerinde ve kendi tekkesinde ney üflerdi. 1965 yılında vefat etti. Kabri Merkez Efendi Kabristanındadır.¹²²

4.12.41- ŞEYH İBRAHİM FAHREDDİN (ERENDEN) EFENDİ

Tekkelerin kapatıldığı 1925 yılında Âsitânenin post-nişini bulunan Şeyh İbrahim Fahreddin Efendi (Erenden), 1925 yılından sonra da, kanun gereği oturmaya hakkı olduğu Tekkesinde ve Cerrahî Tarîkatı kültürü ile diğer tasavvuf ekolleri olan bütün tarikatların kültürlerinin ve özellikle mûsikîlerini günümüze ulaşmasında çok değerli hizmetler ifâ etmiştir. Fakat daha önemli olan hizmeti tasavvuf mûsikîsinin tavrı ile ilgili olan hizmetidir. Türk Mûsikîsi, özellikle tasavvuf mûsikîsi, bir tavır mûsikîsidir. Bu tavır ancak tavır sahibi bir üstâddan dinlemekle öğrenilebilir. Fahreddin Efendi aynı zamanda çok iyi bir mûsikî icracısı olduğundan, bu özel tavrı bazı istidatlı öğrencilerine öğretmiştir. Cerrahîlik ve Cerrahîler hakkında yazdığı iki ciltlik eser, yazdığı bir çok şiirler ve yetiştirdiği bir çok değerli kişilerden sonra 16 Kasım 1966 yılında âhirete göç etmiş ve Âsitâne'de babası ve dedesinin yanına konulmuştur. Öğrencileri arasında Muzaffer Ozak, Safer Dal ve Kemal Evren gibi bir çok değerli kişiler sayılabilir.¹²³

Sefer Dal ile 9 Eylül 1996 günü Karagümrük'te yapılan mülakatta Şeyh İbrahim Fahreddin Efendi hakkında şunları söylemiştir;

¹²² İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

¹²³ İNANÇER, Ö. Tuğrul ; a.g.e.

“Fahreddin Efendim ile öyle ilahîler geçtik ki, bestekâr olduğunu söylemedi. “Meded Allah Hu Hu İllallah” ilahîsinin Fahreddin Efendimin olduğuna kanîyim. Daha önce hiç kimseden dinlememiştim bu ilahîyi. Fakat benim ilahîmdir demedi.”

Onyedinci yüzyılın zâkirleri arasında kıymetli bazı isimler arasında; Abdülâhad Nurî'nin zâkirbaşısı Habîb Dedeade, Gülşenî tekkesi zâkiri Hüdayî Çelebi gibi şahsiyetleri unutmamak lazımdır.¹²⁴

Ondokuzuncu yüzyıl zâkirleri arasında; Nureddin hanıkahı zâkirbaşısı Şeyh Mehmed Necib Dede, 1235 (M.1819) yılında vefat etmiştir. Edirnekapı'daki Şehitlik'te medfundur. Yerine Pepeyi Şeyh Hasan tayin olundu. 1238 (M.1822) yılında vefat etti. Otakçılar'da Sertarikzade tekkesinde medfundur. Onun yerine Şeyh Mustafa Efendi zâkirbaşı oldu. Vefatı 1243 (M.1827) tarihindedir. Kasımpaşa'da İdris-i Muhtefi civarında medfundur. Bu zatten sonra Kanbur Şeyh Hafız İsmail Efendi zâkirbaşılığa getirildi. 1255 (M.1839)de vefatı üzerine Şeyh Salih Efendi zâkirbaşı oldu. 1269 (M.1852) de vefat etti.¹²⁵

4.13- MUHİBBÂN

Türk Tasavvuf Mûsikî sadece Halvetîlere has bir mûsikî değildir. Halvetî, Kadirî, Sünbülî, Rıfâî, vs. gibi bir çok tarîkat birbirlerinden feyz almışlar, birbirleriyle ilişkilerde bulunmuşlardır. Aslında ehli sünnet akidelerine bağlı olan ve yalnız tezlik tarzlarında ve yahut âyinlerindeki farklılıklarla birbirinden ayrılan tarîkatlar birbirlerine karşı devamlı bir şekilde yakınlık göstermişlerdir. Bir Halvetî şairinin yazdığı bir manzumeyi, bir Mevlevî bestelemiş, bir Celvetînin eserini bir Sadî, bir Kadirînin ilahîsini bir Bayramî kendi tarîkatinde icra etmiştir. Bestelenen eserler, âyin formları gözönünde tutularak bestelendiğinde sadece zikir çeşitlerine göre ayrılmışlar. Yine bir tarîkatın mensubu olmak, illâ o tarîkata müzik yapmayı gerektirmemiş. Zekâî Dede'nin Mevlevîliği çok meşhur olmasına rağmen yapılan araştırmalarda pek çok devrân ve kıyâmda kullanılan ilahîler bestelediği görülmüştür.

¹²⁴ ERGUN, S. Nusret ; a.g.e., s.55 c.1

¹²⁵ ERGUN, S. Nüzhet ; a.g.e., s. 482 c.2

Kelime anlamı Farsça seven ve dost anlamına gelen muhibbin çoğulu olan muhibbân kendi tarikatından başka bir tarıkata ilgi duyan, sevgi besleyen ve ilişki kuran kişiler içinde kullanılmıştır. Bu bölümde Halvetiyye tarikatına muhibbân olan mûsikîşinâslara yer verilecektir.

Ali Rıza Şengel değişik kaynaklarda Rıfai tarikatına mensup olarak gösterilmiştir. Sayın Ö. Tuğrul İnancer 8 Ekim 1996 günü Altunizade'deki iş yerinde yapılan mülakatta Ali Rıza Şengel'in Rıfai olmasına rağmen Cerrahi muhiblerinden olduğu beyan edilmiştir.

Sefer Dal ile 8 Temmuz 1996 günü Karagömrük'teki Türk Tasavvuf Müsiki ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfında ve Ö. Tuğrul İnancer ile yapılan (yukarıdaki tarih ve mekanda) mülakatlar neticesinde Yeniköylü Hasan'ın Mevlevî almasına rağmen Sümbül Efendi Hanıkahında ve diğer dergâhlarda zâkirlik etmiş olduğu ve Sümbülî zâkirbaşı olarak ün kazandığı öğrenilmiştir. Aynı zamanda Yeniköylü Hadi'nin de hocası olan Yeniköylü Hasan Sümbülî muhiblerindendir.

Sayın Ö. Tuğrul İnancer ile yapılan 9 Eylül 1996 günü Karagömrük'teki Vakıfta yapılan mülakatta şu konuşmalar geçmiştir.

“Abdülkadir Töre'nin babası Şabanî halifesi, kendi muhibbidir. Nazariyat alanında büyük bir zattır. Aynı zamanda Hacı Nafiz Bey ile Zâkirbaşı Hoca Fehmi Efendi'nin talebesidir. Abdülkadir Töre'yi ben İstanbul Ansiklopedisinde de Şabanî bölümünde gösterdim.”

“Abdülkadir Töre, Şeyh küçük Hüseyin Efendi'ye intisab ederek Halîdiyye tarikatına girmiştir. Aynı zamanda Şa'banî tarikati muhiblerinden idi.”¹²⁶

“Onyedinci yüzyılın kudretli bestekârlarından biri de Gülşenî Sadayî'dir.

¹²⁶ ÖMÜRLÜ, Yusuf ; a.g.e., s.5 c.1

Ladinî mahiyette bir takım eserler vücade getiren bu zatın bazı ilahîler bestelediğini de görmekteyiz. Atrabûlasar müellifi onun hakkında şunları söylüyor. Derviş Sadayî: İstanbullu olup 1030 (M.620) senesi hiâlinde teşehhür etmiş zümre-i dervîşân-ı Mevlevîyyedendir. Esad Efendi'nin ve ondan naklen Veled Çelebi'nin bu sanatkârı Mevlevî olarak göstermeleri yanlıştır.

Esas itibariyle İstanbullu olan Sadayî, Mısır'a gitmiş ve orada uzun müddet İbrahim Gülşenî hankahında hizmet etmiştir. Bilâhare Bursa'ya nakletmiş ve orada 6 Muharrem 1066 (M.1655) da vefat ederek Deveciler kabristanına gömülmüştür.”¹²⁷

Yukarıdaki referaslarda anlaşılabacağı gibi Gülşenî Sadayî Mevlevî gösterilmesinin yanı sıra Gülşenî olarak da ün kazanmış ve hatta Gülşenî lakabıyla anılmıştır.

Sayın Safer Dal ve Sayın Ö.Tuğrul İnancer'in verdikleri mülakatlara göre Hacı Arif Bey'in de Cerrahî olma ihtimali kuvvetlidir. Hacı Arif Bey'in hocası Mehmed Efendi Sertarikzade dergâhının zâkirbaşısıdır. Hocasının tarîkatına girme ihtimalinin olduğu vurgulanan Hacı Arif Bey'in yaptığı ilahîlerin de benzemesi bu kanıyı kuvvetlendirmektedir. Yapı itibariyle Cerrahîlik ve Raufîlik tarîkatına mensup kişiler Hz.Pîr'den itibaren kendilerini saklamışlardır. Yani bu tarîkatlar kuruluşlarından beri kapalı kalmışlar ve şöhret sahibi olmamaya özen göstermişlerdir. Bundan dolayı Hacı Arif Bey'in Cerrahî tarîkatına mensup olduğu duyulmuşsa da, bu bilgiye hiçbir kayıta rastlanılmamış ve bu kanı bir hüsn-ü zan olarak kalmıştır.

Sayın Safer Dal'ın verdiği bilgi ışığında Süleyman Erguner'in Cerrahî muhibbi olduğu öğrenilerek, (Torun) Süleyman Erguner ile 28 Aralık 1996 günü yapılan mülakatın ışığı altında (Dede) Süleyman Erguner hakkında şu bilgiler elde edilmiştir.

¹²⁷ ERGUNER, S. Nüzhet ; a.g.e., s. 234 c.1

“Süleyman Erguner babası Hasan Efendi, Yavuz Sultan Selim Camiinin müezziniydi. Cumhuriyet öncesi müezzinlik babadan-oğula geçen bir müessese olduğundan dolayı Süleyman Erguner aynı camiide vazifeye başladı. Tekke faaliyetlerinin olduğu yıllarda o dönemin üstadları, hocaları Bestenigar Ziya Bey, Hafız Cemal Efendi, Hafız Sami Efendi, Hafız Hüseyin Bey, Hafız Rıza Bey, Hafız Veysi Bey gibi şahsiyetlerle mûsikî meşklerine katılıyordu. Aynı zamanda Cerrahî, Kadiri, Gülşenî, Uşşakî ve Özbekler tekkesine de devam ediyordu. Tekkelerdeki tasavvuf kültürüyle yetişen, ney aşkı olan bir insanın Hz. Mevlâna'ya olan ilgisi, sevgisi ve bağlılığı tahmin edilebilir. Tekkeler arasında çok güzel bir alış veriş var. Hatta bu Mevlevî tekkeleri arasında da devam etmiş, yani misafirlik ayrı ve aynı tarikat içerisinde de olmuş. Cumhuriyetin ilanından sonra Süleyman Bey okulunu bitirip, Cıbalı Tütün fabrikasında memur olarak göreve başlıyor ve vefatına kadar bu görevde kalıyor. Otuzlu yıllarda Kütahya'ya tayin oluyor. Kütahya'da Celâleddin Ergun Dede'nin medfun olduğu Kütahya Mevlevîhanesine devam edip, ney üflüyor ve Ergun Çelebi'ye bağlanıyor. Soyadı kanunun çıktığı zaman Ergun'un eri anlamına gelen Erguner soyadını alıyor. Buradan meşhur bir üstad olarak tekrar İstanbul Cıbalı tütün fabrikasına sicil amiri olarak dönüyor ve İstanbul mûsikî hayatının aranan ve sevilen bir şahsiyeti ve neyzeni oluyor. Kütahya'daki mûsikî izleri hala devam etmektedir. Kendisi aynı zamanda da Cerrahî muhibbidir.”

Sayın Ö. Tuğrul İnancer'in eserinde Kasımpaşalı Cemâl Efendi hakkında bu bilgiler elde edilmiştir.

Kasımpaşalı Cemâl Efendi diye tanınan Şeyh Hafız Mehmed Cemaleddin Efendi, Kasımpaşa'daki âsitânenin zâkirbaşısı idi. 1871 yılında Kasımpaşa'da doğdu. Babası Kasımpaşa Küçükpiyale Camii imamı ve Fatih Medresesi hocalarından Abdülkadir Efendi'dir. Bahriye Rüşdiyesinde (Deniz ortaokulu) okudu ve özel hocalardan Arapça, Farsça ve din bilimleri öğrendi. Hafız oldu. Yirmi yaşlarında iken babasının vefatı ile Küçükpiyale Camii imamlığına getirildi. Orman ve Mâdin Nezareti muhabesinde uzun yıllar çalıştı. Bektaşî Şeyhi zâkirbaşı mersiyecci Yaşar Baba, Caferpaşa şeyhi Kırımlı Hâfız İsmail Hakkı Efendi, Zekât Dede, Yeniköylü Hasan Efendi gibi ünlü mûsikîşinaslardan pek çok eser geçti. Şeyh

Vefa türbedârı Osman Efendiden zikir idâresini öğrendi. Uşşakî âsitânesi ve Tahir Ağa Tekkesi (Selâhaddin-i Uşşakî) başta olmak üzere bir çok tekkelerde zâkirbaşılık yaptı. Pekçok öğrenci yetiştirdi. Ünlü Mevlidci Hâfız Kemal (Ö.1939), Sadettin Kaynak (Ö.1961), Kemal Batanay (Ö.1981), Sadi Hoşses (Ö.1994) öğrencilerinden bazılarıdır. 16 Haziran 1937 tarihinde vefat edip Kasımpaşa Kulaksız Kabristanına sırlanan Şeyh Cemâl Efendi, ayrıca Kâdirî, Rifâî ve Bayramî tarîkatlarından da halîfe idi. Mahur ve Nühûft makamında iki ilahîsi bilinmektedir.

Uşşakî zâkirbaşısı olarak tanınır, kendisi Kadirî'dir. Kendisinin tarîkatı başka olsa bile Uşşakî zâkirbaşılığıyla iştihare etmiştir.

**BÖLÜM 5: HALVETÎ BESTEKÂRLARIN
ESERLERİNİN NOTALARI**

Safha-yı Sadrında Daim Aşıkın Efkârı Hu

Hüseyinî İlahî

Usulü: Nim Sofyan

Bestekârı: ?

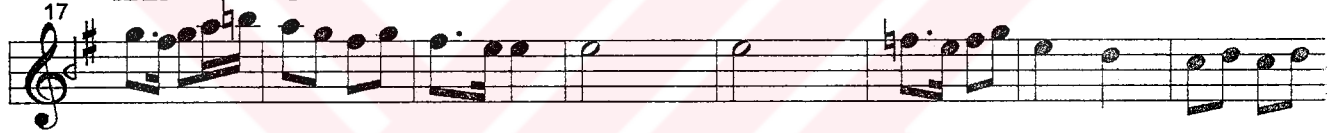
Güfte: Şeyh Muhammed Cemaleddin-i Halvet

HAYYI 1)SA SAF HA YI— SAD RI— RIN DA— DA—
 2)SO SO Fİ MEST— O LU— LUP SA— FA—
 3)NA NA LE DEN— NEY DE— DEL Dİ— BAĞ—
 4)HU HU SA DA— SIN DA— DAN ME— LEK—
 5)Sİ SİD RE SEY— RİN DE— DE MU— HAK—

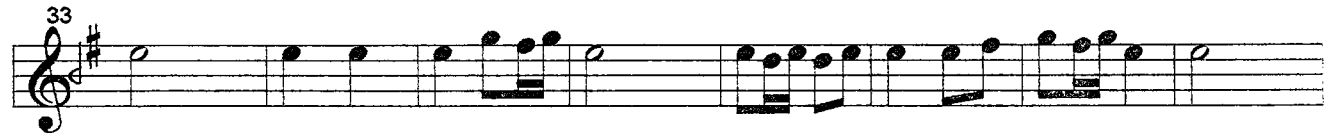
İM A— A Şİ KİN— EF KA— KA RI HU
 DEN DE— DEV Rİ DER— YA HU— HU DE YU
 Rİ HU— HU DE YÜP— NA LA— LAN İ DE
 LER GÖ— GÖK DE EY— LER LE— LER SE MA
 KAK İ— İR ME YE— CİB Rİ— RİL E Mİ

HU— ŞA— ŞA Kİ RİN ŞÜK Rİ— Rİ HU AL—
 YU— MÜ— MÜN KİR İN KA Rİ— Rİ Bİ RAK—
 DER— ME— MEV LE Vİ LER ME— MES NE Vİ—
 MA— HU— HU SA FA SİN DA— DAN FE LEK—
 MİN— O— OL MA SA A Nİ— NİN Dİ LİN—

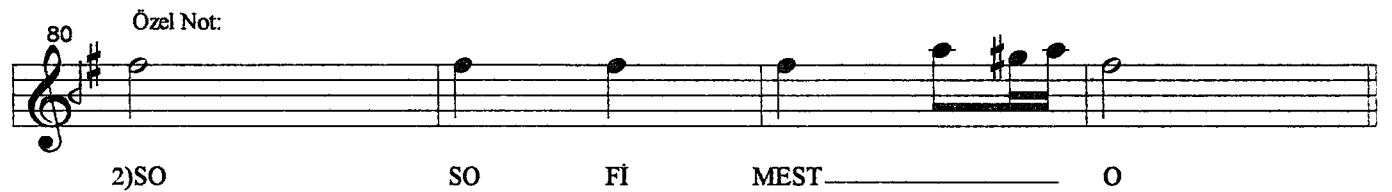
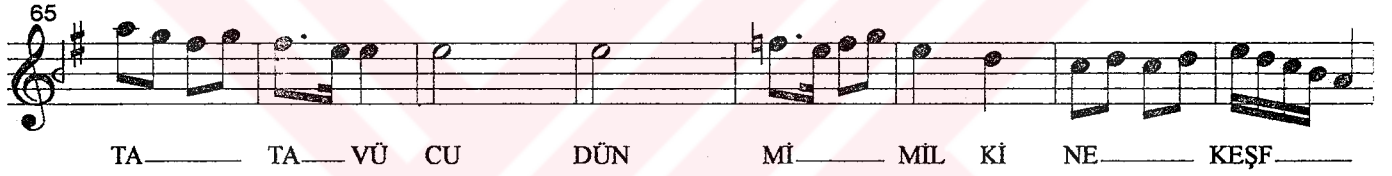
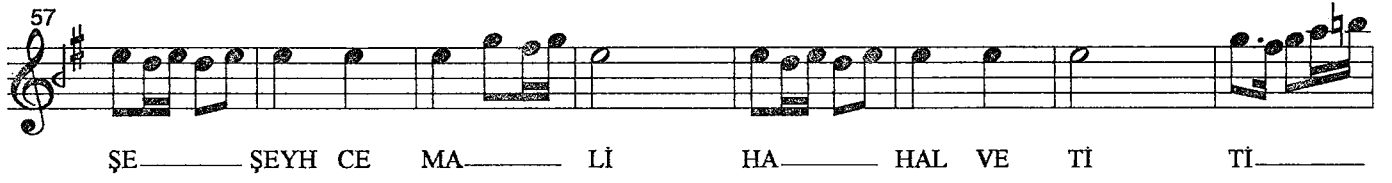
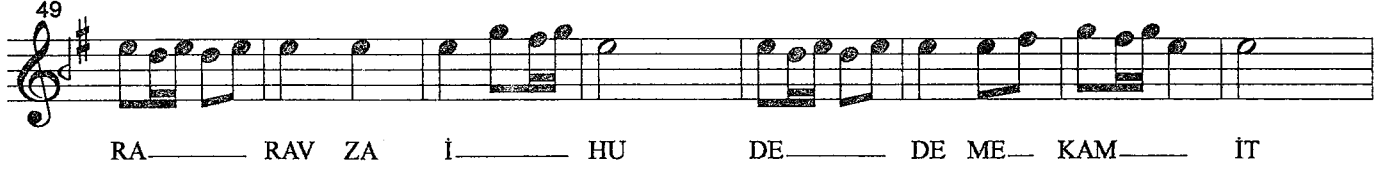
LAH— ZA— ZA Kİ RİN EZ— KA— KA RI HU
 Dİ— E— EY LE Dİ İK— RA— RA RI HU
 DE— E— EY LE Dİ İŞ— A— A RI HU
 LER— E— EY LE Dİ İH— BA— BA RI HU
 DE— DE— DEM BE DEM TEK— RA— RA RI HU

6)RA RAV ZA İ— HU DE— DE ME— KAM— İT

ŞE— ŞEYH CE MA— Lİ HA— HAL VE Tİ HAY HAY

Bu eser söylenirken her kıt'a sonunda kalınan eviç perdesi bir sonraki kıt'a için hüseyini perdesi kabul edilerek ses yükseltilir. Yukarıda yazılı olan 4 ölçü birinci sözlerden ikinci sözlere geçişe örnek olarak yazılmıştır. Nazari işaretler kafi gelmediği için yazılamıyor. Fakat icra edilebiliyor.

Uşşak Salavat-ı Şerife

SAL Lİ YA RAB	Bİ A LA—	CED DE'L HÜ SEYN—
Hİ RE TUL LA	Hİ MİN EL—	HAL Kİ E Bİ—
MEN LE HU CED	DÜ KE CED—	DİN MUS TA FA—
MEN LE HU AM	Mİ KE AM—	MİN CA FE RUN—
NAH NÜ CİB Rİ	LÜ GA DEN—	SA DÜ SÜ NA—

KÜN ŞE Fİ İ	YA—	İ MA	MEL	HA	RE MEYN
BA DE CED Dİ	VE—	EB NEL—		Hİ	RE TEYN
AH ME DÜL MUH	TA—	Rİ SEY	Yİ	DÜL	KEV NEYN
ZÜL CE NA HEY	Nİ—	AS LÜ	HU	NE	SE BEYN
VE EN NEL KA	BE—	TÜ SÜM	MEL	HA	RE MEYN

*Umumi okunan Salavat-ı Şerife

Uşşak Salavat-ı Kemaliye

Usulü: Serbest

1)AL LA— HÜM ME SAL Lİ VE SEL LİM VE BA RİK A LA—

2)AL LA— HÜM ME SAL Lİ VE SEL LİM VE BA RİK A LA—

SEY Yİ Dİ NA— MU HAM ME DİN VE A— LA A— Lİ Hİ— A

MÜR Şİ Dİ NA— MU HAM ME DİN VE A— LA A— Lİ Hİ— A

DE DE İ NA MİL LA— HİL KE RİM— VE İF TA— Dİ Hİ

DE DE İ NA MİL LA— HİL KE RİM— VE İF TA— Dİ Hİ

3)AL LA— HÜM ME SAL Lİ VE SEL LİM VE BA RİK A LA—

4)AL LA— HÜM ME SAL Lİ VE SEL LİM VE BA RİK A LA—

5)AL LA— HÜM ME SAL Lİ VE SEL LİM VE BA RİK A LA—

ŞEM SİD DU HA— MU HAM ME DİN VE A— LA A— Lİ Hİ— A

BED RİD DÜ CA— MU HAM ME DİN VE A— LA A— Lİ Hİ— A

NU RİL HÜ DA— MU HAM ME DİN VE A— LA A— Lİ Hİ— A

DE DE KE MA LİL LA Hİ VE KE MA YE Lİ— KU Bİ KE MA— Lİ Hİ

DE DE KE MA LİL LA Hİ VE KE MA YE Lİ— KU Bİ KE MA— Lİ Hİ

DE DE KE MA LİL LA Hİ VE KE MA YE Lİ— KU Bİ KE MA— Lİ Hİ

*Bu eser tüm tarikatlarda okunmasına rağmen, genellikle daha çok Halvetiler tarafından okunur.

Halk İre Bir Ayneyim

Nühüft Durak

Usulü: Durak Evferi

Beste: Şeyh Ali Şirugani

Güfte: Niyazi-i Mısırlı Hz.

1 Ah Halk— iç— re bir—

3 a— yi ne— yim—

4 Her kes ba kar—

5 bir— an— gö— rür—

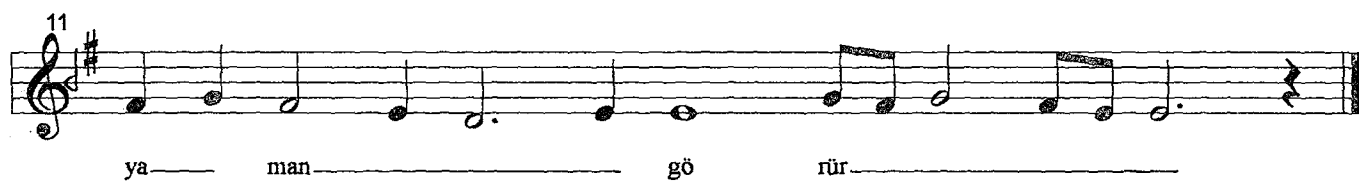
6 Her— ne— gö rür—

7 ken— di— ö zün—

8 Ger yah— şı— ger—

9 ya— man— gö—

10 rür—

Çün Bahar İrüp Şecerler Sebz-ü Revnakgir Olur

Acem Aşiran Durak

Beste: ?

Usulü: Serbest

Güfte: Şeyh Gafuri Celveti

1
Dost
Ah

Çün bahar i rüb se çer ler
A şı kı sa dık i sen ter

5
seb zi rev nak gir o lur
key le ha bü ra ha tı

9
A ye ti sun i Hü da yı her va rak
Ey Gafu ri ta li bi di dar o lan

13
rak lan tef şeb sir o
gir o

17
lur
lur

Ben Bende Buldum Çün Hakk'ı

Segah Durak

Beste: ?

Usulü: Serbest

Güfte: Yunus Emre Hz.

1 Dost Ben ben de bul dum çün Hak kı

5 Şek kü gü man nem dir

9 be nim Ben dost yü zün

13 yüz gör mez sem Bu göz

17 le rim nem dir be nim

21 nim Ah Yu nus be nem

25 nem üm mi be nem Do kuz

9
a tam _____ dört _____ tür _____ a nam _____

33
nam _____ Aşk o _____ du na _____

37
dü _____ şüp _____ ya nam _____ Su ku _____ pa zar _____

41
zar _____ nem _____ dir _____ be _____ nim _____

Zahid Bize Ta'n Eyleme

Uşşak İlahi
Usul: Nim Sofyan

Beste ve Güfte:
Bezcizade Şeyh Mehmed Muhyeddin

1
Za hid bi ze ta'n ey le me Hay Hay
Muh yi sa na o lan him met Hay Hay

6
Hak is min o kur di li miz Hey ca nım Hey ca nım Hak is min o
11 A şık i sen ca na min net Hey ca nım Hey ca nım A şık i sen

16
kur di li miz Ey val lah Hey hey dost Sa kın
ca na min net Ey val lah Hey hey dost E lif

21
ef sa ne söy le me Hay Hay Haz re te va
26 Al lah mim Mu ham med Hay Hay Kis ve miz de

26
rır yo lu muz Hey ca nım Hey ca nım Haz re te va rır yo lu muz
dir da lı mız Hey ca nım Hey ca nım Kis ve miz de dir da lı mız

Ey val lah Hey hey dost Başa
Ey val lah Hey hey dost

Salat-1 Ümmiye

Segah Makamı

Beste: Hatib Zakiri Hasan Efendi

Usulü: Darbeyn

1 (Aksak-semai Evferi)

Al la_____ hüme sal li a la_____

2 (Nim Evsat)

sey yi di na_____ Mu ham me di nin ne biy yil

3 (Aksak-semai)

üm miy yi_____ ve a la a li_____

4 (Aksak-semai)

hi_____ ve sah bi hi_____ ve sel lim

Milk-i Bekadan Gelmişem

Gerdaniye İlahi

Beste: Yakubzade Şeyh Mehmed

Usulü: Sofyan

Güfte: Yunus Emre Hz.

Mil ki be ka dan gel mişem Fa ni ci ha nı n'ey le rem
Ey yub le yin ma' şu künüm Cev rin ta ham mül ey le rem
A şık Yunus ma' şu ku na vus lat bulun ca mest o lur

Ben dost ce ma lin gör müşem Hu ri ci na nı n'ey le rem
Cer cis' le yin Hak yo lu na Çık ma yan ca nı n'ey le rem
Ben şı şe yi çal dım ta şa na mus ü a nı n'ey le rem

Ben dost ce ma lin gör müşem Hu ri ci na nı n'ey le rem
Cer cis' le yin Hak yo lu na Çık ma yan ca nı n'ey le rem
Ben şı şe yi çal dım ta şa na mus ü a nı n'ey le rem

Vah det me yi nin cür' a sın Ma' şük e lin den iç mişem
İb ra himim Ceb ra i le Hiç ih ti ya cım kal ma dı

Ben dost ko ku sun al mı şam Müşk i Hi ta nı n'ey le rem
Mu ham medim dos ta gi den Ben ter cü ma nı n'ey le rem

Ben dost ko ku sun al mı şam Müşk i Hi ta nı n'ey le rem
Mu ham medim dos ta gi den Ben ter cü ma nı n'ey le rem

İ sa gi bi dün ya ko yup Gök le ri sey ran ey larem
İs ma i lim Hak yo lu na Ca nı mı kur ban ey larem

Mu sa yı di dar ol mu şam Ben Len te ra nı n'ey le rem
Çün ki bu can kur ban i miş Koç ü kur ba nı n'ey le rem

13

Mu sa yı di— dar ol muşam— Ben— Len— te ra— n'ı— n'ey— le rem
Çün ki bu can— kur ban i- miş— Koç— ü— kur— ba— nı— n'ey— le rem

Vakti Seherde Açıla Perde

Neva İlahi

Usulü: Düyek

Beste: Hafız Post

Güfte: Şeyh Himmet Efendi

Vak— ti— se her de— a— çı— la per— de—
Düş— mü— şüm kal dır— ağ— la— dım gül— dür—
Be— nem— bi ça re— kal— dım— a— va— re—
Nef— si— za li mi— göz— le— ha— li— mi—
Der— viş— Him me t'e— ça— re— vus— la— ta—

Vak— ti— se her de— a— çı— la per— de—
Düş— mü— şüm kal dır— ağ— la— dım gül— dür—
Be— nem— bi ça re— kal— dım— a— va— re—
Nef— si— za li mi— göz— le— ha— li— mi—
Der— viş— Him me t'e— ça— re— vus— la— ta—

Düş— dü— ğüm yer— de— der— man—
Min— ne— tim ol— dur— ih— san—
Yü— rek— pür ya— re— ih— san—
Sun— dum— e— li— mi— ih— san—
Der— di— fir ka— te— der— man—

sen den— dir— ih— san— sen den— dir—
sen den— dir— ih— san— sen den— dir—
sen den— dir— ih— san— sen den— dir—
sen den— dir— ih— san— sen den— dir—

Çalabım Bir Şar Yaratmış

Acem İlahi

Usulü: Nim Evsat

Beste: Çalak Şeyh Ahmed Efendi

Güfte: Hacı Bayram Veli

1
Ça la bım bir şar ya rat mış
Bu sö züm a rif ler an lar

3
İ ki ci han a re sin
Ca hil ler bil me yüp ta'n

5
de lar Ba kı cak di
Ha cı Bay ram

7
dar gö rü nür Ol şa rın ke
ken di ban lar Ol şa rın me

9
na re sin de
na re sin de

Başa

Hadden Aştı İştihakın

Beyati İlahi
Usulü: Düyek

Beste: Ahmed Çelebi
Güfte: Abdülmecid Şeyhi

Had—den—aş—dı—ış—ti—ya—kın—
Yak—dı—be—ni—if—ti—ra—kın—

Had—den—aş—dı—ış—ti—ya—kın—
Yak—dı—be—ni—if—ti—ra—kın—

Ya Re-sul—gös—ter—ce—ma—lin—ce ma—lin—
Ya Re-sul—gös—ter—ce—ma—lin—ce ma—lin—

Ya—Ha-bib—gös—ter—ce—ma—lin—Başa
Ya—Ha-bib—gös—ter—ce—ma—lin—

Vasıl Olmaz Kimse Hakk'a

Gülizar İlahi
Usulü: Düyek

Beste: Şeyh Ali Şirugani
Güfte: Şemsi-i Sivasi Hz.

1
Va— sıl— ol— maz— ol— maz— kim— se—
Bir— a— ceb— se— sev— da— ya—

5
Hak— ka— cüm— le— den—
düş— müş— tu— tu— şur—

9
du— dur— ol— ma— dan— Kenz— a—
Şe— Şem— si— mü— dam— Hak— ka—

13
çıl— maz— a - çıl— maz— şol— gö— nül—
mak— bul— mak— bul— ol— mak— is—

17
den— ta— ki— pür— nur— pür— nur—
ter— hal— ka— men— fur— men— fur—

21
ol— ma— dan—
ol— ma— dan—

Mahfel Sürmesi

Saba Makamı

Beste: Şeyh Abdülgani Gülşeni

Usulü: Sofyan

Mürettibi: Şeyh Abdülgani Gülşeni

♩ = 58 Çok Ağır
(Cumhur)

Al la hüm me en tes se lam ve min kes se lam ve i ley ke ye u

düs se lam fe hay yi na Rab be na fis se— lam ve ed hul na da—

res se lam te ba rek te Rab be na— ve le a— ley te le kel ham dü— ya zel le

la li vel ik— ram e u zü bil la— hi mi neş şey ta— nır ra cim

bis mil la— hir— Rah ma— nır Ra him Al la hü la— i la— he

il la Hü vel hay yül Kay yu mü la te' hu zu hu— si ne tün ve la nevm—

le hu ma— fis se ma va— ti ve ma fil ar di men zel le zi yeş fa u in de

hu il la bi ız— nih ya' le mü ma bey— ne ey— di— him ve ma hal fe hüm

(Bir kişi daha ağırca)

3
ve la yu hi tu ne bi şey in min il mi hi—— il—— la—— bi ma——

7
(Cumhur)
şa' ve si a kūr siy yū hūs se ma—— va ti vel ar di ve la

1
ye u dü hu hıf zı hu ma ve hū vel A liy yül A zim——

5
(Cumhur) (Bir kişi)
sū bū han—— Al—— lah sūb ha nal lah—— sub ha nal lah——

9
sub ha nal la—— hı sūb ha nal—— lah sūb ha nal la—— hı

13
(Cumhur)
sūb ha nal la—— la—— hı sūb ha nal la—— hı sūb ha nal—— lah

17
sūb ha nal la hı sūb ha nal la hı sūb ha nal lah sūb ha nal lah

31
sūb ha nal lah sūb ha nal lah sūb ha nal lah sūb ha nal lah

35
sūb ha nal la hı sūb bū ha—— nal—— lah Al la hū ek ber

39
(Cumhur)
Al la hū ek ber Al la hū ek ber Al la hū ek ber Al la hū ek ber ~

73
Al la hū ek ber Al la hū ek ber Al la hū ek ber Al la hū ek ber

77 (Bir kişi)
Al la hū ek ber la i la he il lal la hū ek ber vah de hu

81 (Cumhur)
la şe ri— ke leh le hūl mül kü ve le hūl ham dü ve hū ve a

85 (Cumhur)
la kül li şey in ka— dir Ya ya La ti— fū— ya— Ka— fi—

89
ya ya Ha fi— zū— ya— Şa— fi ya— Ke ri— mü— ya— Al— lah Ba ki—

93 (Cumhur)
ya ya Ra hi— mü— en te Al— lah la i la he il la la— hı

97
e la in nu ev li ya al lah—

100
la hav fūn a ley— him ve la— hūm yah ze nun—

101 (Bir kişi)
a mīn a mīn a mīn a mīn—

103 (Cumhur)
vel ham dü lil la— hi Rab bi la— le min— Son

Ey Şehid-i Kerbela'ya Ağlayan

Rast-Aşiran Makamı

(Muharrem İlahisi)

Beste: Edirneli Salihzade

Usulü: Sofyan

Güfte: Sezayi

1 Ey yi şe hi di ker be

4 la ya ağ la yan

7 Ağ ağ la ma tem dir mu

10 har rem dir bu gün

13 İn in le ma tem dir mu

16 har rem dir bu gün Na rı

19 fir kat le ci ğe rin

22 dağ la yan a man a man

25 Ağ — ağ la ma — tem — dir — mu —

28 har — rem — dir — bu gün

31 İn — in le ma — tem — dir — mu —

34 har — rem — dir — bu gün

Hak'dan Gayrı Sevgili Külli Yalandır Yalan

Rast Cumhur İlahi

Beste: Buhurizade Abdülkerim Efendi

Usul: Evsat

Güfte: Yunus Emre Hz.

1 Hak dan Hak dan ga yı rı sev

2 gi li kül li kül li

3 ya lan dır ya lan

4 Hak dan Hak dan gay ri si

5 fa ni ba ki ba ki

6 de ğil dir dir ka lan

Fahr-i Alem Mahrem-i Raz Olduğu Şebdir Bu Şeb

Arazbar Tevşih

Beste: Şikarizade Ahmed Efendi

Usulü: Evsat

Güfte: Nazim

Fah— ri— a— lem— mah— re— mi— raz—
Ka— i— nat— en— va— rı— rah— met—

ol— duğu— şeb— dir— bu— şeb—
le— le ba— leb— dir— bu— şeb—

Ya Re— su— lal— lah—
Ya Re— su— lal— lah—

Vak— ti— dir— mi— ra— cı— üm— mi

de— u— ruc— i— le— Na— zim zim—

Ya— Re— su— lal— lah— Başa

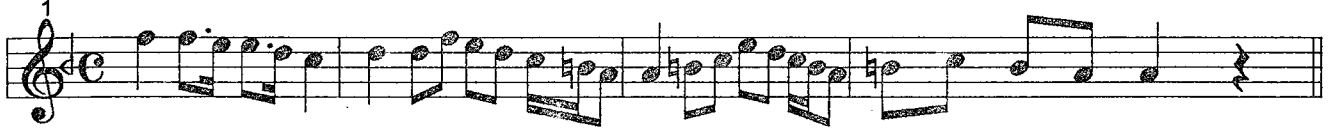
Ben Yürürem Yane Yane

Acem Buselik İlahi

Usul: Sofyan

Beste: Balat Şeyhi Kemal Efendi

Güfte: Yunus Emre Hz.

Ben yü—rū—rem ya ne—ya—ne— Ya Hu— Ya— Hu—
Aş kın— be— ni mest ey— le— di— Ya Hu— Ya— Hu—
Ben Yu— nus— i bi ça— re— yim— Ya Hu— Ya— Hu—

Aşk bo— ya— dı be ni— ka— ne— Ya Hu— Ya— Hu—
Al dı— gön— lüm hast ey— le— di— Ya Hu— Ya— Hu—
Dost e— lin— den a va— re— yim— Ya Hu— Ya— Hu—

Ne a— ki— lem ne di— va— ne— Ya— Hu— Ya— Hu—
Öl dür— me— ye kast ey— le— di— Ya— Hu— Ya— Hu—
Baş tan— a— ya ğa ya— re— yim— Ya— Hu— Ya— Hu—

Gel gör— be— ni aşk ney— le— di— Ya Hu— Ya— Hu—
Gel gör— be— ni aşk ney— le— di— Ya Hu— Ya— Hu—
Gel gör— be— ni aşk ney— le— di— Ya Hu— Ya— Hu—

Başa

N'eyleyeyim Dünyayı Bana Allah'ım Gerek

Uşşak İlahi
Usulü: Düyek

Beste: Şeyh Mehmed Sinan Efendi
Güfte: Aziz Mahmud Hüdai Hz.

N'ey— le ye yim— dün— ya— yı— Ba— na Al— la— hım— ge— rek (Ah)
Dert— li der ma— nın— is— ter— Kul— lar sul— ta— nın— is— ter (Ah)
Bül— bül gü le— kar— şı— zar— Per— va ne— yi— yak— mış— nar (Ah)

Ge— rek mez— ma si— va— yı— Ge— rek mez— ma si— va— yı—
A— şık ca— na nın— is— ter— A— şık ca— na nın— is— ter—
Her— ku lun— bir der— di— var— Her— ku lun— bir der— di— var—

Ba— na Al— la— hım— ge— rek— Ba— na Sul— ta— nım— ge— rek
Ba— na Al— la— hım— ge— rek— Ba— na Sul— ta— nım— ge— rek
Ba— na Al— la— hım— ge— rek— Ba— na Sul— ta— nım— ge— rek

Eh— li dün ya— dün— ya— da— Eh— li uk— ba— uk— ba— da (Ah)
Mec— nun is ter— Ley— la— yı— Va— muk is ter— Az— ra— yı (Ah)
Bi— hu de he— va— yı— ko— Hak— kı bu— la— gör— ya— hu (Ah)

Her— bi ri— bir— sev— da— da— Her— bi ri— bir— sev— da— da—
N'i— dem gay— ri— sev— da— yı— N'i— dem gay— ri— sev— da— yı—
Hü— da i— nin— sö— zü— bu— Hü— da i— nin— sö— zü— bu—

Ba— na Al— la— hım— ge— rek— Ba— na Sul— ta— nım— ge— rek
Ba— na Al— la— hım— ge— rek— Ba— na Sul— ta— nım— ge— rek
Ba— na Al— la— hım— ge— rek— Ba— na Sul— ta— nım— ge— rek

Ba:

Ey Nübüvvet Tahtının Şahı

Hüzzam Tevşih

Usulü: Evsat

Beste: Şeyh Zekayi Efendi

Güfte: Şeyh Zekayi Efendi

1 Ey Nübüvvet tahtının şahı

2 hı Ha bi bi Kib ri ya

3 Veyri salet evcinin ma

4 hı Ha bi bi Kib ri ya

5 Cür mü çok am ma Ze ka i

6 şüp he- siz mağ fur o lur

7 Di le- se Hak dan o güm ra

8 hı Ha bi bi Kib ya

Yar Yüreğim Yar

Şehnaz Buselik İlahi

Usulü: Sofyan

Beste: Hafız Nafiz Bey

Güfte: Yunus Emre Hz.

Yar yü-re-ğim yar gör ki ne ler var
Herkim mer-da ne gel sin mey da ne

Bu halk i-çin de e-fen dim bi-ze gü-ler var
Kal-ma-sın ya ne e-fen dim kim-de hü-ner var

Bu halk i-çin de e-fen dim bi-ze gü-ler var
Kal-ma-sın ya ne e-fen dim kim-de hü-ner var

Gü-len-ler gül sün e fen dim dost bi zim ol sun
Yü-nus sen bun da e-fen dim mey dan is te me

Ga-fil ne bil sin e-fen dim Hak-k'ı se-ver var
Mey-dan i-çin de e-fen dim mer-da ne-ler var

Ga-fil ne bil sin e-fen dim Hak-k'ı se-ver var
Mey-dan i-çin de e-fen dim mer-da ne-ler var

Başa

Ben Bende Buldum Çün Hakk'ı

Segah Durak

Usulü: Durak Evferi

Beste: Şeyh Mehmed Tului Efendi

Güfte: Yunus Emre Hz.

1 Dost Ben ben ben - de bul - dum

3 çü çün Hak - kı

4 Şek kü kü kü - ma nı

5 nim di dir be nim

6 Ah Ben do dost yü - zün gö

8 gör me mez i - sem

9 Bu gö göz - le - rim nem

10 nem di - dir be - nim

Göster Cemalin Şem'ini

Uşşak İlahi

Usul: Sofyan

Beste: İbrahim Ağa

Güfte: Şemsi-i Sivasi Hz.

Gös ter ce ma— lin ce ma— lin— şem'— i ni—
Mes cid i le— i le— med— re— se yi—
Cev rü ce fa— ce fa— et— mek— i le—

yan sın o da— per— va— ne ler—
ıs mar la dık za— hid— le re—
Şem si se ni— terk— ey— le mez—

Dev let de ğil— mi— de ğil— mi— a— şı ka—
Hak ka i ba— det— i ba— det— et— me ğe—
Sen san ma ki— san— ma ki— se— ni— se ven—

şem' i ne kar— şı— ya— ne ler—
ye ter bi ze— vi— ra— ne ler—
sen den şe ha— u— sa— ne ler—

Başa

Fariğiz Nakş-1 Sivadan Nakşibendilerdeniz

Düğah Cumhur İlahi

Usulü: Evsat

Beste: Şeyh Mes'ud Efendi

Güfte: Şeyh Neccarzade Rızaeddin Efendi

1
Fa — ri — ğiz — nak — şı — si — va — dan —

2
Nak — şı — ben — di — ler — de — niz —

3
Ta — i — biz — çü — nü — çe — ra — dan —

4
Nak — şı — ben — di — ler — de — niz — (ah)

5
Ben — de — yiz — der — ga — hı — Hak — ka

6
Cüm — le — den — a — za — de — yiz —

7
Geç — tik — ü — mi — dü — re — ca — dan —

8
Nak — şı — ben — di — ler — de — niz — (Ah)

Aşkın Maksudu

Muhayyer İlahi
Usulü: Düyek

Beste: Şeyh Said (Özok) Efendi
Güfte: Aziz Mahmud Hüdayi Hz.

A-şı kırmak— sudu— ol— mah— bu— bi bi— hem— ta— i— miş—
Gayre bakmaz— da-i— ma— sır— rı— sa ra— yın— pak— e— der—

Himme-ti ga— yet— bü— len— dü— mat— la— bı— ba— la— i— miş—
Sa—dı—kın zi— ra— mu— ra— dı— Haz— re— ti— Mev— la— i— miş—

Ka—fû—nun— ik— li— mi— an— ka— sın şı kar— et— se— no— la—
Ka—bekav— sey— ni— ge— çip e— riş se ra— yı— vah— de— te—

Ka—fû—nun— ik— li— mi— an— ka— sın şı kar— et— se— no— la—
Ka—bekav— sey— ni— ge— çip e— riş se ra— yı— vah— de— te—

Ru—hi a—rif— şa— hı— ba— zi— ka— fi— is— tiğ— na— i— miş—
Sır—n ev—ed— na— Hü— da— i— cüm— le— den— a— la— i— miş—

Ben Nar-ı Aşka Hoş Yane Geldim

Tahir İlahi

Beste: Zeki Arif Ataergin

Usulü: Düyek

Güfte: Nasuhi Şeyhi Kerameddin Efendi

1 Ben na rı aş ka hoş ya ne

3 gel dim Hay Me ded

5 Ben na rı aş ka hoş ya ne

7 gel dim Hay Me ded

9 Ak lı yi tir dim di va ne

11 gel dim Hay Me ded

13 Ak lı yi tir dim di va ne

15 gel _____ dim _____ Hay Me _____ ded

17 Tev hid _____ ko _____ ku _____ sun _____ al _____ dim _____

19 e zel _____ den _____ Hay Me _____ ded

21 Tev hid ko _____ ku _____ sun _____ al _____ dim _____

23 e zel _____ den _____ Hay Me _____ ded

25 İn le _____ di _____ gön _____ lüm _____ mes _____ ta _____ ne _____

27 gel _____ dim _____ Hay Me _____ ded

İn le — di — gön — lüm — mes — ta — ne —

gel — dim — Hay Me — ded

Halet İle Bana Bir Hal Göründü

Neva İlahi

Usulü: Düyek

Beste: Eyyubi Mehmed Efendi

Güfte: Yunus Emre Hz.

Ha— let i le— ba— na— bir hal gö— rün— dü—
A— şık Yu nus— sa— na— sıd ki le— ta— par—

Bir ye şil— san— cak— lı— sul tan gö rün dü—
Tap ma yan— lar— doğ— ru— yol lar dan sa par—

Bir ye şil— san— cak— lı— sul tan gö rün dü—
Tap ma yan— lar— doğ— ru— yol lar dan sa par—

Gö— zü mün gör— dü— gün— söy le rim— si— ze—
Ey— Al la hım— bi— zi— gü nah dan— kur— tar—

Bir ye şil— san— cak— lı— sul tan gö rün dü—
Bir ye şil— san— cak— lı— sul tan gö rün dü—

Bir ye şil— san— cak— lı— sul tan gö rün dü—
Bir ye şil— san— cak— lı— sul tan gö rün dü—

Başa /

Canım Kurban Olsun

Eviç İlahi

Usl: Sofyan

Beste: Muzaffer Ozak

Güfte: Yunus Emre Hz.

1
Ca - nım kur - ban ol - sun se - nin yo - lu - na
Ye - di kat gök - le - ri sey - ran ey - le - yen

3
A - dı gü - zel ken - di gü - zel Mu - ham - med
Kür - sü - nün üs - tün - de cev - lan ey - le - yen

5
Gel şe - fa - at ey - le kem - ter ku - lu - na
Mi - rac - da üm - me - tin Hak - dan di - le - yen

7
A - dı gü - zel ken - di gü - zel Mu - ham - med
A - dı gü - zel ken - di gü - zel Mu - ham - med

9
Mü - min o - lan - la - rın çok - tur ce - fa - sı
Yu - nus der - ci - ha - nı ney - le - yem sen - siz

11
A - hı - ret - de - çı - kar zevk u sa - fa - sı
Sen Hak Pey - gam - ber - sin şek - siz gü - man - siz

13
On se - kiz bin a - le - min Mus - ta - fa - sı
Sa - na i - nan - ma - yan gö - çer i - man - siz

15
A - dı gü - zel ken - di gü - zel Mu - ham - med
A - dı gü - zel ken - di gü - zel Mu - ham - med

Başa

Padişaha Aşkını Hem-hane Kıl

Bestenigar İlahi

Usulü: Düyek

Beste: Hoca Fehmi Efendi

Güfte: Niyazi-i Mısri Hz.

1 Pa— di— şa— ha—
Ma— si— va— ye—

5 aş— aş kıl nı— hem— ha—
aş— aş kıl nı— bi— ga—

9 ha— ne— kıl
ga— ne— kıl

13 Cel— be— i— fe— fey—

17 zi— zin— şe ra— bın—

21 bın— dol— du— rup—

25 bu— Ni— ya— zi—

29 ben— ben de ni— mes— ta—

33 ta— ne— kıl— Başa

Gaflet Uykusunda Yatar Uyanmaz

Rast İlahi

Usulü: Sofyan

Beste: Hüseyin Sebilci

Güfte: Genc Abdal

Gaf let uy ku sun— da ya tar u yan maz— HayHay Gaf let uy ku sun— da
Mür şî di ka mi— le ver mez ö zü nü— HayHay Mür şî di ka mi— le
Genc Ab dal her ke— si mest o lur san ma— HayHay Genc Ab dal her ke— se

ya tar u yan maz— Can gö— zü ka pa— lı— ga fi— lan çok dur—
ver mez ö zü nü— Gaf let— uy ku sun— dan— aç maz— gö zü nü—
mest o lur san ma— Her kur— ban de ri— si— post o— lur san ma—

Can gö— zü ka pa— lı— ga fi— lan çok dur— Hak sö zü din le— mez
Gaf let— uy ku sun— dan— aç maz— gö zü nü— Taş dan ka tı be— ter
Her kur— ban de ri— si— post o— lur san ma— Her yü ze gü le— ni

as la i nan maz— HayHay Hak sö zü din le— mez as la i nan maz—
söy ler sö zü nü— HayHay Taş dan ka tı be— ter söy ler sö zü nü—
dost o lur san ma— HayHay Her yü ze gü le— ni dost o lur san ma—

Kal bi— çü rük fe— sat— ca hi— lan çok dur— Kal bi— çü rük fe— sat
Nef siy— le oy na— şan— peh li— van çok dur— Nef siy— le oy na— şan
İ çi— ka fir dı— şı— müs lü— man çok dur— İ çi— ka fir dı— şı

Başa

ca hi lan çok dur
peh li van çok dur
müs lü man çok dur

Bu Şeb Hurşid-i Evreng-i Risalet Geldi Dünyaya

Rast Tevşih
Usulü: Sofyan

Beste: Dıraman Zakiri Şeyh Ahmed Efendi
Güfte: Katipzade Mehmed Refi

1 Bu Mu şeb ham hur med şı Mus

5 di ev ren gi gi ta fa nın nu nu

9 ri sa let gel ri sal dı a

13 di dün ya ye le me sa ye ye

17 Do nan dı a

21 le mi ba la

25 se ra ser nur

29 i le ol şeb

33 Ka dem bas dı

37 vü cud ik li li

41 mi ne ol a

45 su man pa ye

49 Sal lu a ley

53 hi ve sel li mu tes

57 li ma

SONUÇ VE ÖNERİLER

İslâmiyetin kabulünden bu güne kadar tarikatlar, mûsikî, zikir ve mûsikî konuları hakkında çok eserler yazılmıştır.

Kimilerine göre dinde mûsikî ve raks gûnahtır. Kimileri ise dinî mûsikîyi ve raksı Allah'a ulaşmada kullanılan bir vasıta olarak görmüşler ve bunu tatbik etmişlerdir.

Her ne kadar konu itibariyle Halvetîlerde Mûsikî konusu ele alınmış ise de bütün ehli tasavvuf arasında böyle bir ayırım yoktur, yapılmamıştır. Bir Celvetî Piri olan Hz. Hûdaî'nin gûftesi, bestesi bir Kadirî tekkesinde, bir Kadirî Şeyhin veya zâkirin bestesi Halvetî tekkesinde okunmuştur. Her zaman bu böyle süre gelmiştir. Fakat konu itibariyle derletip toparlamak köşeleyp ve sınırlamak için Halvetîler seçilip yazılmıştır. Sadece tasavvuf mûsikîsi içinde Mevlevî âyinlerinin ve Bektaşî nefeslerinin özel bir yeri vardır. Hatta Mevlevî âyinlerinin içerisinde ilahî gibi okunmaya müsait olanlar dahi ilahî gibi okunmuşlar. Örneğin Ferahfeza âyininin girişi, Acemaşiran olarak bütün tekkelerde okunmuştur. Bir tekkeye misafir başka bir Şeyh Efendi geldiği zaman kendisinin mensup olduğu tarikatın ilahîsi okunması adettendir. Mesela bir Sinanî Şeyhi bir Kadirî tekkesine gitse Ümmi Sinan Hazretlerinin "Erenlerin sohbeti" adlı ilahînin okunması adettir. Mevlevî Şeyhi bir başka tekkeye gelse Vişnevezne'yle başlayan (Mesnevi Şerif'in ilk mısrasıyla) bir ilahî okunması terbiye ve tasavvuf adabına dairdir. Dolayısıyla böyle kati bir ayırım yoktur.

Bestelenen eserlerin metronom sayıları asla sabit değildir. Bu bir yanlışlık veya noksanlık değildir. Çünkü zikir ağır olarak başlar, gittikçe süratlenir. Başta ağır okunan mesela "Vakti seherde" isimli Neva ilahîyi devrâna başlarken gayet ağır tempoda okumak mümkündür. Devrânın sonlarına doğru hızlanıldığı vakit hızlı hızlı okumakta da mümkündür.

İslâmiyette tarîkat dışı olan yobazlıkları, tarîkatlar ortadan kaldırmışlardır. Mûsikîde bazı durumlarda tarîkata mensup olmayan din adamlarına korkunç bir reaksiyon olmuş. Ancak kabiliyetli kişiler girdiklerinde o yolu aşmışlar, kabiliyeti olmayan kişiler ise ilerleyememişlerdir. Sadece bestekârları değil meşhur okuyucuların her biri de tarîkatlara mensub olmuşlar.

Tasavvuf mûsikîsi içinde bir küçük özelliği Şabanîlere mahsus Darb-ı esma ilahîleri olduğunu ve Darb-ı esma ilahîlerinde ritm ve beste sırasında yapılan vurgulamaların biraz farklı olduğu da belirtilmiştir. Tasavvuf mûsikîsinin gayesi ister devrân, ister kıyâm olsun zikri yürütmektir. Yani mûsikî zikre uyar, zikir mûsikîye uymaz, onun için devrân etmek yani yuvarlak halka şeklinde adım atarak zikretmek gayet ustalık ve beceri isteyen bir iş olduğu için Halvetî şeyhlerinin hepsinin mûsikîşinas olması şarttır. Kıyamî tarîkatlarda şeyhin mûsikîşinas olması şart değildir. Zâkirbaşının mûsikîşinas olması, zikri yürütecek olan ve kıyâm reisi tabir edilen becerikli zat ile gözgöze bakışarak anlaşması kafidir. Şeyh Efendi sadece Esma'yı atar, bırakır. Ama Halvetî şeyhi muhakkak mûsikî bilecek ve zikri o mûsikî ile beraber zâkirbaşı ile müştereken yürütecek. Çünkü reis müessesesi devrânda yoktur, kıyâmda vardır. Kıyâm reisinin dediği olur. Herkes ona uyar.

Sanat, düşünce ve seslerin yüksek bir ifadesi olduğundan dolayı, her tarîkatın kendi esas bünyesinde olan düşünce tarzı ne ise onu götürecektir ilahîlerin ortaya çıkması da doğaldır. Mesela Rıfâîlikte coşkunculuk vardır. Aşk coşkunculukla ifade ettiğinden dolayı Rıfâî ilahîleri coşkundur. Veya bir ilahîyi Rıfâîler coşkun bir tarzda okurlar. Celvetîlikte ağırbaşlılık vakar ve muhabbetini, aşkını çok dışarıya vurmamak, kendini tutmak özelliği vardır. Celvetîler aynı ilahîyi ağır ağır, vakarlı vakarlı okurlar. İlahîlerin okuyuşlarındaki fark bunlardan ibarettir.

Tasavvuf mûsikîsinde çok fazla bestekârı bilinmeyen eser bulunmaktadır. Çünkü bestekârlar adlarını gizli tutmuşlardır. “Bize görevlendiriliyoruz, bize tenbih ediliyor, bunların sahibi biz değiliz.” demişlerdir. Bu din dışı mûsikîde de vardır. El-fakir...? yazıp, altında da “Bana bu ayrıcalığı verdiği için şükürler olsun” diyerek Allah’a şükürlerini dile getirirler. Bundan dolayı eski bestekârlar iddialı

almamışlardır. Öbür kullarından ayırıp, bu kabiliyeti kendilerine verdiği için Allah’a şükür ve mahfiyet, tarikat ehliilerine mahsus olmuştur. Mahfiyeti bir hiçlik, yokluk olarak alıp “Ben hiçim, yokum” diye düşünmüşlerdir. Aşlında tasavvufta bilindiği gibi hiçlik ve yokluk en yüksek mertbe sayılmaktadır. Binlerce ilahî Lâ Edrî’dir. Yani bestekârı bilinmiyor. Bazı bestelerin, belli bestekârlara ait olduğu kuvvetle muhtemel olsa bile “benim” demedikleri ve altlarına isimlerini yazmadıkları için Lâ Edrî olarak kalmış, bestekârı kaybolup gitmiştir. Bazı ilahîlerin bestekârları bulunamaz, çünkü bunlar artık anonim olmuşlardır.

Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca, 9 Kasım 1996 günü İ.T.Ü T.M.D.K. Maçka’da yapılan mülakatta şunları söylemiştir;

“Tarikatlar, en güzel sanatların intikâline imkan sağlamışlardır. Bugün zamanımıza gelen eserler bu tarikattaki insanlar tarafından oluşmuştur. Şu anda Türk Mûsikîsinde bir nazariyat varsa üç tane dedenin sayesinde. Bu kişiler Bahariyye Şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede, Galata Mevlevîhanesi Şeyhi Ataullah Dede, Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Celaleddin Dede’dir. Bu malzemeler Türk Mûsikîsi Nazariyatının kuruluşuna ait bilgilerdi. Kendilerinin gerek yaşları, gerek meşgaleleri itibari ile bunlara ayıracak zamanları olmadığı için Hüseyin Sadeddin Arel, Rauf Yekta, Dr. Ezgi ve Ahmet Avni Konuk’u çağırıp “Alın buyurun size malzeme, Türk Mûsikî Nazariyatını kurun.” demişlerdir. Şayet bu kişiler bu malzemeleri bulmasalardı, bugün Türk Mûsikîsi Nazariyatının kurulması belki bu kadar kolay olmayacaktı.”

Halvetîlik devranî bir tarikat olma itibariyle çok özel bir tarikattır. Türk adetlerinin, Türk duygusunun ve düşüncesinin yansıması olan bir mûsikî sanatı vardır. Bünyesinde Türk Mûsikîsinin en büyük mûsikîşinaslarını barındırmış ve yetiştirmiştir. Sanat ve mûsikîlerini dinin emrinde kullanmışlar ve dinî duygularının yansımasında kullanmışlar. Bu yansıma Türk Mûsikîsinin çekirdeğini oluşturmuştur.

Alman Gutenberg tarafından 1440 yıllarında icat edilen matbaa, Türklere aşağı yukarı üç asır sonra, Lâle devrinde İbrahim Müteferrika tarafından 1727 yılında

kurulmuş ve ilk eserin basımı iki yıl sürmüştür. Dinî eserlerin el yazısıyla yazılmasına rağmen, mûsikîye ait bestelerin notaları genellikle kulaktan kulağa meşk ederek öğretilmiş. Bu meşk hoca-talebe ilişkisiyle yüzyıllar boyu tarikatlarla süregelmiş. Fakat bu eserler var olan nota sistemleriyle çok az kağıda çekilmiş ve bunlar çoğaltılamamış. Maalesef büyük ve küçük besteli formlardan binlercesi onları bilen hoca, şeyh, pîr, zâkirbaşı, zâkirin ve yahut da mûsikîşinasın vefatıyla ilelebet kaybolmuşlardır. Dinî ve din dışı mûsikî eserlerinden var olanlar yine bu zatların katkılarıyla bu güne kadar intikal etmiştir.

Bu günün birer mûsikî okulu, birer konservatuarı, adeta birer sanat yuvaları vazifesini gören tekkeler Cumhuriyetin ilanından sonra 25 Kasım 1925 tarihinde kapatılmıştır. Türk tekke,zaviye ve türbelerin kapanmasıyla beraber yakın zamana kadar Türk Mûsikîsinin dinî repertuarını bilenler ve icra edenler zamanla azalmış ve tükenmişti. Seksenli yıllarda konser halinde sahneye çıkılmasından, radyolarda tasavvuf mûsikîsi koroları kurulduktan sonra yine ve yeni dinî eserler bestelenilmektedir.

İlahî formundan, âyin formuna kadar bir çok eserler besteleyen son devir bestekârları arasında Sayın Necdet Tanlak, Sayın Hafız Zeki Altun, Sayın Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca, Sayın Cinuçen Tanrıkorur, Sayın Doç. Yalçın Tura ve rahmetli Sayın Bekir Sıdkı Sezgin gibi çok büyük şahsiyetleri saymak mümkündür.

KAYNAKLAR

ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim

"Halvetilik'in Şa'bâniyye kolu
Şeyh Şabân-ı Veli ve külliyesi",

Kastamonu Şeyh Şabân-ı Veli
Yayınları no 3, Ankara 1991

ERAYDIN, Selçuk

"Tasavvuf ve Tarikatlar",

Marmara Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Vakfı Yayınları No.82 ,
İstanbul 1994, Cild I,II,

ERGUN, Sâdeddin Nüzhet

"Türk Mûsikîsi Antolojisi" 2 Cilt
İstanbul Üniversitesi Yayınları,
Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul
1942 (Fotokopi)

EZGİ, Suphi

"Nazarî, Amelî Türk Musikisi"
Beş cild, İstanbul Konservetuarı
Neşriyatı, Milli Mecmua
Matbaası, İstanbul 1933
(Fotokopi)

İNANÇER, Ömer Tuğrul

İstanbul Ansiklopedisinin
Tasavvuf Mûsikîsiyle ilgili
maddeleri hazırlayan
İnançer'in özel kütüphanesinden
alınmıştır. Alınan belgelerin
bazı bölümleri yer
yetmezliğinden dolayı İstanbul
Ansiklopedisinde basılamamış,
bazı kısıtlamalar yapılmıştır.

KOSAL, Cüneyd

"99 Makamda İlahîler" Marifet
Yayınları, İstanbul 1994

KÖPRÜLÜ, Fuat

“Türk Edebiyatında ilk mutasavvıflar” Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991

OĞUZ, Muhammed İhsan

“Hazret-i Şa'bân-ı Velî ve Mustafa Çerkeşi”, Oğuz Yayınları, İstanbul 1993

OZAK, Muzaffer

“Ziyet-ül-Kulûb” (Kalblerin Ziyeti) Salâh Bilici Kitabevi Yayınları, İstanbul 1973

ÖMÜRLÜ, Yusuf

“Türk Mûsikîsi Klasikleri İlâhîler” 9 Cild, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul

ÖZTUNA, Yılmaz

“Türk Musıkîsi Ansiklopedisi”, 3 Cild, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri

“Kuşadalı İbrahim Halveti” Yeni boyut Yayınları, İstanbul 1992

PAKALIN, Mehmet Zeki

“Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü” 3 Cild, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1993

SÂMÎ, Şemsettin

“Kâmûs-ı Türkî” Enderun Kitabevi, İstanbul 1989

SERİN, Rahmi

“İslâm Tasavvufunda Halvetilik ve Halvetiler”, Petek Yayınları, İstanbul 1984

SEZGİN, Bekir Sıdkı

Yüksek Lisans, Dinî Mûsikîsi ders notları. (kendi yazısıyla kontrol edilmiştir.)

ŞAPOLYO, Enver Behnan

“Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi”

Türkiye Yayınevi, İstanbul 1964

TURA, Yalçın

“Dini Türk Müsıkısı”,

Basılmamış İstanbul 1983, Sayın

Tura’nın kütüphanesinden

fotokopi olarak alınmıştır.

YEĞİN, Abdullah

“Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik

BADILLI, Abdülkadir

Büyük Lûgat”, Türkiye Kalkınma

ve Dayanışma Vakfı Yayını,

İstanbul 1993

UNAT, Faik Reşit

“Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe

Çevirme Kılavuzu” Atatürk

Kültür, Dil ve Tarih Yüksek

Kurumu Türk Tarih Kurumu

Yayınları, Ankara 1988

ÖZGEÇMİŞ

AŞKIM GÜNEY

1966 yılında İstanbul'da doğdu. Özel Tarhan Koleji'nde orta öğrenimini 1982-83 yılında tamamladıktan sonra İstanbul Teknik Üniversitesi, Türk Mûsikîsî Devlet Konservatuarı, Temel Bilimler bölümüne girdi. 1986-87 yılında mezun oldu.

1991-92 öğretim yılında Müjdat Gezen Sanat Merkezi'nde, Batı Müziği Solfej ve Nazariyat dersi öğretim görevliliği yaparken, 1994-95 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisans eğitimine başladı. Halen öğrenciliğiyle beraber Müjdat Gezen Sanat Merkezi'ndeki görevini sürdürmektedir.